

ผู้นำการเมืองสตรี ในภูมิภาคอาเซียน

รายงานการวิจัย

แอม สีนเพ็ง

อมาลินดา สาวิรานี

15 พฤศจิกายน 2565

จัดทำโดย

Westminster Foundation for Democracy

มหาวิทยาลัยซิดนีย์ (University of Sydney) และมหาวิทยาลัยกัตจาห์ มาดา (Universitas Gadjah Mada)

15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2565

คณะผู้วิจัย

ดร.เอม สิ้นเพ็ง

ดร.อมาลินดา สาวีรานี

ดร.เสาวนีย์ อเล็กซานเดอร์

นางสาวอันเดรีย นอร์ดีน มะนัน

นางสาวคอร์นนิสา นูร์ อุกุสยาตี

นายเฮโรอิก พราทามา

เกี่ยวกับผู้เขียน

โครงการวิจัยนำโดยคณะผู้วิจัยสหสาขาวิชาชีพประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญระดับนานาชาติสาขาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพศสภาพ การเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมือง ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญจากอินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย นำโดย ดร.เอม สิ้นเพ็ง มหาวิทยาลัยซิดนีย์ และ ดร.อมาลินดา สาวีรานี มหาวิทยาลัยกัตจาห์ มาดา

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ Westminster Foundation for Democracy ร่วมกับรัฐบาลแคนาดาสำหรับการระดมทุนและการสนับสนุนในการประสานงานการวิจัย นอกจากนี้ ขอขอบคุณผู้นำการเมืองสตรีในอินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทยเป็นอย่างยิ่ง ตลอดจนสมาชิกผู้เชี่ยวชาญจาก Research Reference Group (RRG) ที่สละเวลาความทุ่มเท และข้อมูลเชิงลึกอันมีค่า ด้วยหวังว่าการวิจัยนี้จะสนับสนุนภารกิจในการส่งเสริมประชาธิปไตยและการเสริมสร้างพลังอำนาจสตรีในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก

ข้อจำกัดความรับผิดชอบ

ผู้เขียนได้ใช้ความระมัดระวังและทักษะทั้งหมดเพื่อให้แน่ใจว่าเนื้อหา มีความถูกต้องและเป็นปัจจุบัน ณ วันที่จัดทำรายงานนี้ มหาวิทยาลัยซิดนีย์ มหาวิทยาลัยกัตจาห์ มาดา และผู้เขียนไม่มีความรับผิดชอบต่อความสูญเสียใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นโดยบุคคลใดก็ตามที่ใช้เนื้อหาดังกล่าว

สิทธิ์ทั้งหมดในงานนี้รวมถึงลิขสิทธิ์เป็นของ Westminster Foundation for Democracy Limited (WFD) และได้รับการคุ้มครองโดยกฎหมาย สหราชอาณาจักรและกฎหมายระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้อง งานนี้ไม่สามารถคัดลอก แบ่งปัน แปรเป็นภาษาอื่น หรือดัดแปลงโดยไม่ได้รับอนุญาตล่วงหน้าจาก WFD ข้อมูลและมุมมองในรายงานนี้เป็นของผู้เขียน และไม่จำเป็นต้องสะท้อนความเห็นอย่างเป็นทางการของ WFD หรือผู้สนับสนุน และรัฐบาลสหราชอาณาจักร WFD หรือบุคคลใดก็ตามที่ดำเนินการในนามของ WFD จะไม่รับผิดชอบต่อการใช้ข้อมูลที่มีอยู่ในรายงาน

ปกและหน้า 5: ภาพประกอบโดย Cecilia Castelli (มีการเปลี่ยนแปลง ภาพสตรีตรงกลาง)

ใบอนุญาตครีเอทีฟคอมมอนส์

Creative Commons License, thegreats.co

สารบัญ

บทสรุปผู้บริหาร	04
บริบทระดับภูมิภาค	09
แนวคิดหลัก	12
การออกแบบและระเบียบวิธีวิจัย	14
อุปสรรคในการเป็นผู้นำการเมืองสำหรับสตรีในภูมิภาคอาเซียน	16
เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำการเมือง	23
ความรุนแรงต่อสตรีในปริณทลการเมือง	36
ข้อมูลเชิงลึกสำหรับกรณีศึกษา	38
ประเทศอินโดนีเซีย	38
ประเทศไทย	40
ประเทศมาเลเซีย	45
ข้อเสนอแนะ	48
บรรณานุกรม	49

บทสรุปผู้บริหาร

รายงานนี้เป็นการขยายงานของ Westminster Foundation for Democracy ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมและความเป็นผู้นำทางการเมืองของสตรี เป็นการเติมเต็มช่องว่างองค์ความรู้ที่ระบุไว้ในงานวิจัยของ WFD ฉบับก่อนหน้า ในเรื่องความจำเป็นในการเพิ่มความเข้าใจเกี่ยวกับอุปสรรคในการเป็นผู้นำทางการเมืองของสตรีในบริบทที่ไม่ใช่โลกตะวันตก โดยการสร้างความรู้ใหม่และรวบรวมงานวิจัยด้านผู้นำการเมืองสตรีที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษ เราได้จัดการกับข้อท้าทายนี้โดยการเพิ่มพูน และขยายผลการวิจัยด้านความเป็นผู้นำการเมืองสตรีที่มีอยู่ โดยมุ่งเน้นไปที่หนึ่งในภูมิภาคที่มีพลวัตและมีความหลากหลายมากที่สุดในโลก คือภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เราใช้มุมมองแบบกว้างว่าด้วยแนวคิด "ผู้นำการเมือง" ซึ่งรวมถึงความเป็นผู้นำในเวทีการเมืองที่เป็นทางการ และในรูปแบบประจำวันของผู้นำการเมืองในระดับรากหญ้า ในการพยายามจับภาพการเปลี่ยนแปลงและความต่อเนื่องเมื่อสตรีกลายเป็นผู้นำการเมือง โดยศึกษาทั้งประวัติศาสตร์ จากอดีตและปัจจุบันเพื่อทำความเข้าใจแบบองค์รวมต่อประสบการณ์ชีวิตของสตรีและเส้นทางผู้นำการเมืองของพวกเธอ

วัตถุประสงค์การวิจัย

รายงานการวิจัยฉบับนี้ มุ่งทำความเข้าใจอุปสรรคที่สตรีเผชิญในการแสวงหาความเป็นผู้นำการเมือง เราพิจารณาว่าปัจจัยเชิงโครงสร้าง สถาบัน เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมใดที่ขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคไม่ให้สตรีมีส่วนร่วมทางการเมือง ไม่ว่าจะการเป็นผู้นำ และการมีส่วนร่วมในการปกครองได้อย่างเต็มที่ เราให้ความสำคัญกับสมาชิกของสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (อาเซียน) พร้อมกรณีศึกษาเชิงลึกจากอินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย ซึ่งเป็นประเทศที่ WFD มีผู้ดำเนินงานและมีลำดับความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ในพื้นที่อยู่แล้ว ผู้วิจัยพยายามค้นหารูปแบบ (profile) ของสตรีที่ฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ หรือสร้างสรรค์เส้นทางสู่อำนาจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย และให้ความสนใจเป็นพิเศษกับผู้นำการเมืองสตรีที่เคยประสบความรุนแรงทั้งในรูปแบบที่มองเห็นได้และที่แฝงเร้น ในระหว่างที่พวกเธากำลังแสวงหาการเปลี่ยนแปลง

รายงานนี้ ได้สรุปโอกาสและความท้าทายที่สตรีในภูมิภาคอาเซียนเผชิญในเส้นทางสู่ความเป็นผู้นำการเมืองหลายประการ นอกจากนี้ยังสรุปรูปแบบความรุนแรงต่อสตรีที่เกิดขึ้น และวิธีการที่ผู้นำสตรีใช้รับมือเมื่อเผชิญกับปัญหา ผู้วิจัยยังได้ทดสอบสมมติฐานทางทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมิติความเสมอภาคทางเพศสภาพ กับประชาธิปไตยหลายประการ เพื่อทำความเข้าใจว่าความเป็นจริงในภูมิภาคอาเซียนสอดคล้องกับสมมติฐานดังกล่าวหรือไม่

ผู้วิจัยดึงความรู้จากแหล่งข้อมูลที่ไม่ใช่ภาษาอังกฤษและจากคนพื้นถิ่นเท่าที่เป็นไปได้ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาศึกษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยนักวิจัยจากภูมิภาคนี้

ผู้วิจัยหวังว่า ผลการวิจัยซึ่งอิงจากการเรียนรู้และปฏิบัติการที่มีอยู่ในปัจจุบันและที่เกิดขึ้นใหม่ จะสร้างผลกระทบและเป็นข้อมูลสำหรับการดำเนินการของรัฐบาลและองค์กรภาคประชาสังคม รวมทั้งชี้ให้เห็นทิศทางเชิงยุทธศาสตร์แก่ WFD ในการสนับสนุนและกระตุ้นความเป็นผู้นำการเมืองสตรี การวิจัยยังมีจุดมุ่งหมายเพื่อสนับสนุนเหล่านักทรงงานในการทำงานเพื่อความเสมอภาคทางเพศสภาพ และการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างต่อเนื่อง

คำถามการวิจัย

การวิจัยใช้คำถามเป็นแนวทางวิจัยใน 4 ด้าน ดังนี้

- อุปสรรคต่อการเป็นผู้นำการเมืองที่สตรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เผชิญคืออะไร เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำการเมืองรูปแบบใดมีอุปสรรคน้อยที่สุด เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำการเมืองรูปแบบใดมีอุปสรรคมากที่สุด
- เหตุใดสตรีบางคนจึงเผชิญอุปสรรคในการก้าวไปสู่ความเป็นผู้นำการเมืองน้อยกว่าคนอื่น
- ความรุนแรงต่อสตรีในเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีลักษณะอย่างไร ผู้นำสตรีบางคนต้องเผชิญกับความรุนแรงมากกว่าคนอื่นหรือไม่ ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง เป็นเพราะเหตุใด
- ปัจจัยใดจะสามารถสนับสนุนและช่วยให้สตรีก้าวสู่ความเป็นผู้นำทางการเมืองได้ดียิ่งขึ้นในอนาคต

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ ใช้วิธีการแบบผสมผสานโดยผสมผสานการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ จากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิว่าด้วยอุปสรรคในการเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงในภูมิภาคอาเซียน การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ดังนี้:

- การวิจัยเอกสาร
- การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณทั้งทางสถิติและเชิงพรรณนา
- การสัมภาษณ์ผู้นำการเมืองสตรี
- การวิเคราะห์โซเชียลมีเดีย

ข้อค้นพบสำคัญ

1. แม้ว่าความเสมอภาคทางเพศสภาพในภาพรวมของภูมิภาคอาเซียนนับได้ว่ามีความก้าวหน้า แต่ความเสมอภาคทางเพศในการเป็นผู้นำการเมืองยังคงล่าช้า ในขณะที่ประชาชนจำนวนมากว่าแต่ก่อนเชื่อว่า สตรีควรมีสិทธิและความเสมอภาคในการเข้าถึงอำนาจการเมือง แต่ส่วนใหญ่ยังมองว่าผู้ชายเป็นผู้นำการเมืองที่ดีกว่าผู้หญิงในหลายกรณี

2. จำนวนผู้หญิงที่ดำรงตำแหน่งผู้นำการเมืองทั้งในการปกครองส่วนท้องถิ่น และรัฐสภาในระดับชาติในภูมิภาคอาเซียนมิได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทุกประเทศมีจำนวนผู้หญิงดำรงตำแหน่งการเมืองระดับสูงในสถาบันทางการเมืองที่เท่าเดิมหรือลดลง ซึ่งให้เห็นว่าการบรรลุความเสมอภาคทางเพศสภาพในการเป็นผู้นำการเมืองมีทั้งช่วงชะงักและถดถอย ไม่ใช่กระบวนการที่พัฒนาเป็นเส้นตรง

3. ผู้นำการเมืองสตรีส่วนใหญ่เผชิญอุปสรรคในการเป็นผู้นำอุปสรรคสามอันดับแรก ได้แก่ การขาดทรัพยากรการเงิน การกีดกันทางเพศสภาพ และการกีดกันจากรัฐ อันเป็นอุปสรรคเชิงโครงสร้างและวัฒนธรรมต่อเส้นทางที่สตรีเข้าสู่การเป็นผู้นำการเมืองในภูมิภาคอาเซียน ผู้นำการเมืองสตรีที่ให้สัมภาษณ์ว่าไม่มีอุปสรรคในการเป็นผู้นำมักมาจากตระกูลนักการเมือง มีสายสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับพรรคการเมือง หรือเป็นผู้บุกเบิกทางการเมือง (Trailblazer)

4. ระบบเอกราธิปไตย (Autocracies) ทำให้สตรีขึ้นสู่ตำแหน่งผู้นำการเมืองได้สูงกว่าระบบอื่น ทั้งได้รับเลือกในรัฐสภาแห่งชาติมากกว่ารัฐประชาธิปไตยอื่น ๆ ในอาเซียน ระบบเอกราธิปไตยไม่ได้ต่อต้านความเสมอภาคทางเพศสภาพในการเมือง ในแง่การส่งเสริมสตรีให้ดำรงตำแหน่งผู้นำมากขึ้น แต่จำเป็นต้องมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจให้ดียิ่งขึ้นว่า ผู้นำการเมืองสตรีได้รับเลือกเข้ารัฐสภาในประเทศที่ปกครองแบบเอกราธิปไตยและสามารถทำหน้าที่ของตนในฐานะตัวแทนในบริบทระบบเอกราธิปไตยได้อย่างไร เนื่องจากประเทศเหล่านี้มีการจำกัดสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

5. ระบบประชาธิปไตยมีแนวโน้มจะลดการเกิดความรุนแรงต่อผู้นำการเมืองสตรี ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงทางกายภาพและทางออนไลน์ ผู้นำการเมืองสตรีในประเทศที่มีประชาธิปไตยในระดับต่ำเผชิญกับการกดขี่โดยรัฐ การข่มขู่ การฟ้องร้องดำเนินคดี การคุกคามทางออนไลน์ และความรุนแรงต่อนักการเมืองสตรีทุกรูปแบบในระดับที่มากกว่า

6. ปัญหาเชิงโครงสร้างเป็นอุปสรรคที่เรื้อรังที่สุดในการยกระดับผู้นำการเมืองสตรี ยิ่งผู้มีสิทธิเลือกตั้งโครงสร้างศาสนามากเท่าใด โอกาสที่จะสนับสนุนสตรีให้เป็นผู้ว่าการเมืองยิ่งน้อยลงเท่านั้น โดยเฉพาะกรณีกลุ่มประชาชนชาวมุสลิม อุปสรรคเชิงโครงสร้างที่สำคัญอื่น ๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการสนับสนุนสตรีให้เป็นผู้ว่าการเมือง ได้แก่ ระดับรายได้และสถานะการศึกษา การมีระดับการศึกษาและรายได้ต่ำยังเป็นตัวทำนายที่ชัดเจนในการไม่ยอมรับผู้นำการเมืองสตรี

7. ผู้วิจัยแบ่งความเป็นผู้นำการเมืองออกเป็นสองส่วนหลักคือ ผู้นำการเมืองในระบบทางการเมืองและผู้นำการเมืองระดับรากหญ้า (การเมืองไม่เป็นทางการ) สตรีที่เป็นผู้นำระดับรากหญ้าเผชิญอุปสรรคในการเข้าถึงอำนาจและตำแหน่งผู้นำมากกว่าสตรีที่เลือกเส้นทางผู้นำในเวทีการเมืองแบบทางการเมือง ผู้นำการเมืองระดับรากหญ้ายังต้องเผชิญอุปสรรคมากขึ้นในระหว่างเป็นผู้นำ ทั้งการสร้างผลกระทบและการสร้างความเปลี่ยนแปลง

8. ผู้นำการเมืองสตรีในภูมิภาคอาเซียนมีลักษณะ (Profile) ผู้การเป็นผู้นำแบบกว้าง ๆ 3 รูปแบบ ได้แก่ ผู้สร้างเครือข่าย (Networker) ผู้บุกเบิก (Trailblazer) และนักเคลื่อนไหว (Activist) สตรีที่มาจากชนชั้นสูงและเลือกเส้นทางผู้นำการเมืองทางการเมืองมักใช้เครือข่ายทางอำนาจ เครือข่ายครอบครัว ธุรกิจ และพรรคการเมืองที่มีอยู่ให้เป็นประโยชน์ในการเข้าถึงตำแหน่งผู้นำ ในขณะที่ผู้นำการเมืองระดับรากหญ้ามักจะเป็นผู้บุกเบิก คือ เป็นสตรีที่แผ้วถางสร้างเส้นทางใหม่สู่ความเป็นผู้นำการเมืองเพื่อให้ผู้อื่นเดินตาม ผู้นำสตรีบางคนใช้เส้นทางทั้งสามเส้นทาง

9. ผู้นำการเมืองสตรีที่มาจากภูมิหลังทางการเงินที่จำกัด มักมีความรับผิดชอบในการดูแลครอบครัวไปด้วย จึงเพิ่มอุปสรรคในก้าวสู่เส้นทางการเป็นผู้นำและการรักษาสถานะผู้นำ แสดงให้เห็นผลกระทบจากความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจในมิติทางเพศสภาพที่เรื้อรัง และกระทบต่อความก้าวหน้าทางการเมืองของสตรี

10. นโยบายการยืนยันสิทธิชั่วคราว (Affirmative action policies) เป็นมาตรการที่ได้ผล ไม่ว่าจะถูกนำไปใช้อย่างเหมาะสมหรือไม่ นโยบายเหล่านี้สามารถเพิ่มผู้แทนการเมืองสตรีทั้งในเวทีการเมืองทางการเมืองและเวทีระดับรากหญ้า และส่งเสริมสภาพแวดล้อมระดับองค์กรที่ค้ำึงถึงเพศสภาพมากขึ้น

11. สถาบันที่เป็นอุปสรรคต่อการเป็นผู้นำการเมืองของสตรีมากที่สุด ได้แก่ พรรคการเมืองและหน่วยงานความมั่นคง พรรคการเมืองเป็นผู้เฝ้าประตู (Gatekeeper) ที่กำหนดโอกาสการเข้าถึงตำแหน่งผู้นำการเมืองในระบบการเมืองทางการเมือง เป็นผู้ที่มีอำนาจในการขัดขวาง และเปิดโอกาสให้สตรีเข้าสู่ตำแหน่งทางอำนาจ กลไกความมั่นคงของรัฐเป็นกลไกที่ใช้ปราบปรามผู้นำการเมืองสตรี ทั้งในระบบการเมืองทางการเมืองและระดับรากหญ้า การปรากฏตัวของหน่วยงานความมั่นคงสร้างบรรยากาศแห่งความกลัวและการข่มขู่ และบางครั้งยังใช้ความรุนแรงกับผู้นำสตรีด้วย

12. ผู้นำหญิง 50% ให้สัมภาษณ์ว่า ตนเน้นประเด็นสตรีเมื่อหาเสียงชิงตำแหน่งผู้นำและระหว่างการดำรงตำแหน่ง นักการเมืองมักเน้นประเด็นของผู้หญิงน้อยกว่าผู้นำระดับรากหญ้า โดยเฉพาะ ส.ส. แบบแบ่งเขตเลือกตั้ง นักการเมืองสตรีบางคนไม่เห็นด้วยกับนโยบายการยืนยันสิทธิชั่วคราว เนื่องจากมองว่าการกระทำเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการส่งเสริมอำนาจของสตรี

13. ผู้นำสตรีที่ใช้สื่อสังคมออนไลน์ประสบความรุนแรงและการคุกคามออนไลน์มากกว่า รูปแบบความรุนแรงออนไลน์ที่พบบ่อยที่สุด คือ การใช้คำพูดแสดงความเกลียดชัง (Hate speech) รูปแบบคำพูดแสดงความเกลียดชังที่พบบ่อยที่สุดมุ่งโจมตีผู้นำการเมืองสตรีด้วยฐานความเชื่อทางศาสนา โดยเฉพาะความเกลียดกลัวอิสลามที่มีนัยด้านเพศสภาพ

14. ผู้นำสตรีที่เป็นนักกิจกรรมคนรุ่นใหม่และมีบทบาทในสื่อสังคมออนไลน์ในการเมืองระดับรากหญ้า คือกลุ่มที่เปราะบางที่สุดต่อความรุนแรงทั้งจากรัฐและความรุนแรงออนไลน์ โดยปกติแล้ว ผู้นำสตรีในกลุ่มนี้เผชิญกับคำวิจารณ์ในขณะที่พวกเขามีส่วนร่วมรณรงค์ประเด็นที่อ่อนไหวทางการเมือง เนื่องจากเป็นเป้าหมายที่ชัดเจนของระบอบการปกครอง และผู้สนับสนุนระบอบการปกครองเหล่านั้น (กลุ่มโทรลในโซเชียล)

จากปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวข้างต้น การวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้หญิงมีส่วนร่วมทางการเมืองและกลายเป็นผู้นำการเมืองด้วยเส้นทางที่หลากหลาย แม้ว่าประสบการณ์ของผู้นำแต่ละคนจะมีลักษณะเฉพาะตัว แต่อุปสรรคที่เรื้อรังบางประการที่ขัดขวางการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรี เช่น บรรทัดฐานทางวัฒนธรรมและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจเป็นสิ่งที่ฝังแน่นและเปลี่ยนแปลงช้า ในขณะเดียวกัน ความพยายามที่จะเพิ่มการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในระดับผู้นำ เช่น โควตาผู้สมัครตามเพศสภาพ ไม่ว่าจะนำไปใช้อย่างเหมาะสมหรือไม่ และเพียงใด ก็ยังเป็นมาตรการที่ได้ผล ผู้นำสตรีแสวงหาและขึ้นชมการสนับสนุนจากสตรีที่เป็นต้นแบบและที่ปรึกษาอื่น ๆ เพื่อสร้างความมั่นใจ ภายใต้สถานการณ์ปกติ เทคโนโลยีสามารถช่วยผู้หญิงในการขยายอิทธิพลและเสริมความแข็งแกร่งด้านภาพลักษณ์และประวัติความเป็นผู้นำได้ แต่ในทางตรงกันข้าม เทคโนโลยีสามารถเป็นประตูสู่ความรุนแรงและอันตรายที่อาจเกิดขึ้นอีกด้วย โดยรวมแล้ว ภูมิภาคอาเซียนปัจจุบันมีผู้นำสตรีเพิ่มมากกว่าเมื่อสองทศวรรษที่แล้ว เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำอันหลากหลายสะท้อนให้เห็นถึงเส้นทางที่เหมาะสมและซับซ้อนในการเป็นผู้นำการเมืองของยุคสมัยนี้

การดำเนินการหลักที่ภาคประชาสังคมทำได้

- ส่งเสริมการปฏิบัติที่มีมิติโอบรับความละเอียดอ่อนด้านเพศสภาพในพรรคการเมือง รัฐสภา และองค์กรภาคประชาสังคม
- ส่งเสริมให้พรรคการเมืองใช้โควตาผู้สมัครตามเพศสภาพในการเลือกตั้งโดยสมัครใจมากขึ้น โดยสรุปประโยชน์ของการนำนโยบายดังกล่าวไปใช้
- ส่งเสริมการสนับสนุนเครือข่ายกัลยาณมิตร หรือพันธมิตรระหว่างสตรีด้วยกัน รวมถึงการสร้างเครือข่ายผู้ให้คำปรึกษา (Mentorship)
- มีส่วนร่วมกับเยาวชนเพื่อสร้างความตระหนักในเรื่องความเสมอภาคทางเพศสภาพ ประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชน
- จัดการอบรมด้านโซเซียลมีเดียให้กับผู้นำหญิง ซึ่งรวมถึงการจัดการจับ การจัดการรับมือ และการรายงานความรุนแรงหรือการคุกคามทางออนไลน์ที่เกิดขึ้น

ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยนี้มีข้อจำกัดหลายประการ ด้วยกรอบเวลาที่สั้นและขนาดกลุ่มตัวอย่างเล็ก ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษาวิจัยนี้เป็นพื้นฐานเชิงประจักษ์ที่สำคัญในการสำรวจสมมติฐานที่มีอยู่และกรอบทางทฤษฎีว่าด้วยการมีส่วนร่วมและการเป็นส่วนหนึ่งในระบบการเมืองของสตรี ทั้งนี้ผู้วิจัยยังต้องการสะท้อนประสบการณ์ตรงของผู้นำการเมืองสตรี จากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเสียงของผู้นำการเมืองสตรีจากภูมิภาคนี้ได้ตกหล่นและไม่มีบทบาทมากนักในงานวิจัยภาษาอังกฤษที่มีอยู่

ผู้วิจัยเห็นว่าจำเป็นต้องมีการวิจัยเพิ่มเติมในประเด็นต่อไปนี้

- เหตุใดรัฐเอกราชไปโดยบางแห่งจึงมีผู้แทนสตรีมากกว่ารัฐในระบอบประชาธิปไตย
- ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำการเมืองสตรี กับการรณรงค์นโยบายว่าด้วยประเด็นสตรี – ความสัมพันธ์นั้นไม่ชัดเจนในกรณีผู้นำสตรีในภูมิภาคอาเซียน
- แรงกระตุ้นที่ทำให้สตรีที่มีประสบการณ์เป็นผู้นำระดับรากหญ้าเข้าสู่การเมืองแบบทางการ โดยเฉพาะการเมืองระดับชาติ
- ทำไมสตรีบางคนถึงเลที่จะสนับสนุนสตรีอื่น ๆ เพื่อให้เข้าสู่เส้นทางผู้นำการเมืองและวิธีปรับการรับรู้แก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งหญิง ที่มีต่อผู้สมัครรับเลือกตั้งหญิงที่มีโอกาสสนับสนุนนโยบายด้านสตรีสูงกว่า
- เหตุใดเยาวชนบางกลุ่มในบางประเทศจึงเริ่มต่อต้านความเสมอภาคทางเพศสภาพ

บทสรุป

รายงานการวิจัยนี้เน้นย้ำความสำคัญที่ต้องเข้าใจบริบทท้องถิ่นที่ผู้นำการเมืองสตรีเหล่านี้ปรากฏตัว แม้ว่า การตัดสินใจเป็นผู้นำการเมืองจะเป็นทางเลือกเฉพาะบุคคล แต่ทางเลือกเหล่านั้นมักถูกกำหนดโดยบริบททางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สังคม และการเมืองในสังคมที่พวกเขาอาศัยอยู่ ผู้นำสตรีทุกคนมีแรงจูงใจให้เป็นตัวแทนสร้างความเปลี่ยนแปลง ทุกคนมีวิธีสร้างการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองที่ไม่เหมือนกัน ผู้วิจัยมีข้อค้นพบที่ชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญ ที่สามารถดำเนินการเพื่อช่วยให้สตรีที่ตัดสินใจว่าต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองสามารถกลายเป็นผู้นำทางการเมือง และยังคงกระตือรือร้นในสายอาชีพผู้นำทางการเมือง

บริบทระดับภูมิภาค

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความก้าวหน้าเรื่องความเสมอภาคทางเพศสภาพอย่างมีนัยสำคัญ ในจำนวนกว่า 330 ล้านคน ทุกวันนี้ผู้หญิงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้รับการศึกษามากกว่าในอดีต ผู้หญิงมีอัตราการศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในระดับเกือบเท่า ๆ กับผู้ชาย และอัตราการเข้าศึกษาระดับอุดมศึกษาก็เพิ่มสูงขึ้น มาตรการเพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านเพศสภาพก็มีความคืบหน้าไปมาก อาทิ ประเด็นการสมรสในวัยเด็ก การลดการเสียชีวิตของมารดา การเข้าถึงการศึกษา และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ¹ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณามิติสำคัญอื่น ๆ ในเรื่องความไม่เสมอภาคทางเพศสภาพ อาทิ การมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานและการจ้างงานในอุตสาหกรรมที่ใช้ทักษะสูง ความคืบหน้ายังคงชะงักงันหรือความเหลื่อมล้ำกลับมีช่องว่างสูงขึ้น² ผู้หญิงที่มีการศึกษาสูงจำนวนมากยังคงว่างงาน ทั้งยังมีแนวโน้มตัวเลขสตรีที่ว่างงานเพิ่มขึ้น และในภูมิภาคอาเซียนผู้หญิงเผชิญปัญหาาร่วมกันในการดูแลครอบครัว และรับผิดชอบงานบ้านเพิ่มขึ้น 30% อันเป็นผลพวงจากการแพร่ระบาดของโควิด-19 ในทั่วโลก³

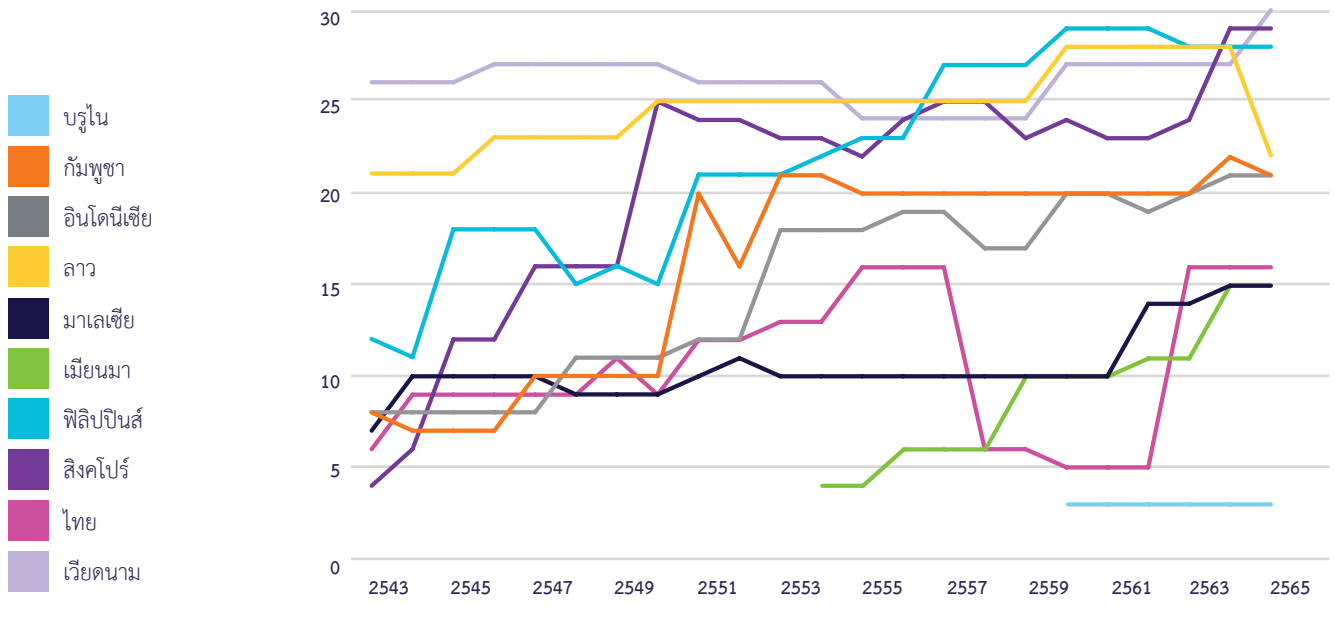
การมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นผู้นำ เป็นพื้นที่ที่ช่องว่างระหว่างเพศสภาพทั้งหมดแคบลงและถ่างกว้างขึ้นทั่วทั้งภูมิภาคอาเซียนในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา (ภาพที่ 1) ในอินโดนีเซีย สตรีมีที่นั่งในรัฐสภาระดับชาติเพียง 8% เมื่อ พ.ศ. 2543 ต่อมา พ.ศ. 2565 ตัวเลขดังกล่าวเพิ่มขึ้นเป็น 21% ในทางกลับกัน ส่วนแบ่งที่นั่งสตรีในรัฐสภาไทย พ.ศ. 2543 อยู่ที่ 6% เพิ่มขึ้นเป็น 16% ณ พ.ศ. 2555 จากนั้นลดลงเหลือ 5% ณ พ.ศ. 2562 และเมื่อไม่นานมานี้กลับไปสูงถึง 16% ช่วง พ.ศ. 2565

ดัชนีการพัฒนาดังกล่าว ขอบเขตที่สตรีจะมีส่วนร่วมในทางการเมืองและเป็นผู้ว่าการเมืองสำเร็จนั้น ขึ้นอยู่กับกฎเกณฑ์ สถาบัน และปัจจัยเชิงโครงสร้างทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการที่ผสมผสานกันในลักษณะเฉพาะ สตรีมีสัดส่วนเพียง 15-20% ของรัฐสภาในทั้งสามประเทศ สตรียังคงเผชิญกับข้อจำกัดเมื่อปรารถนาเข้าสู่การเป็นผู้ว่าการเมือง

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีประเทศที่ประสบความสำเร็จสูง และประเทศที่ล้าหลังด้านความเสมอภาคทางเพศสภาพจากรายงานสถานการณ์ช่องว่างระหว่างเพศระดับโลก (Global Gender Gap Report) ประจำปี พ.ศ. 2563 ของ World Economic Forum ฟิลิปปินส์ทำได้ดีกว่าชาติตะวันตกจำนวนมาก เช่น ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา และสวีเดนแลนด์ ในการปิดช่องว่างเพศสภาพในด้านการศึกษา การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจ การส่งเสริมอำนาจทางการเมือง และผลลัพธ์ด้านสุขภาพ⁴ ในทางกลับกัน เมียนมาได้รับการจัดอันดับให้อยู่ในอันดับล่างสุด ที่ควอร์ไทล์ 25 ในแง่ของความเสมอภาคทางเพศ

ในภูมิภาคอาเซียนและทั่วโลก การเสริมอำนาจทางการเมืองเป็นประเด็นท้าทายที่ยากที่สุดในการปิดช่องว่างด้านเพศสภาพ การวิจัยว่าด้วยสตรีในฐานะผู้นำการเมืองมักศึกษาเฉพาะสตรีที่ดำรงตำแหน่งระดับสูงในเวทีการเมืองแบบทางการเท่านั้น ได้แก่ สตรีในรัฐสภา รัฐมนตรีหญิง และประมุขแห่งรัฐ ผู้วิจัยพยายามไปให้ไกลกว่าการวัดจำนวนสตรีในตำแหน่งผู้นำการเมืองอย่างแคบ โดยขยายกรอบความคิดว่าด้วยการเป็นผู้นำการเมือง ตลอดจนความเข้าใจเส้นทางที่หลากหลายของสตรีในการเป็นผู้นำการเมือง

ภาพที่ 1: อัตราส่วนร้อยละของผู้หญิงในรัฐสภาแห่งชาติ ที่มา: Inter-Parliamentary Union

เหตุใดการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาความเป็นผู้นำการเมืองสตรีในภูมิภาคอาเซียนจึงเป็นเรื่องสำคัญ ในเมื่อก็มีเรื่องสำคัญอื่น ๆ มากมายไล่เลี่ยกัน ความเหลื่อมล้ำทางเพศสภาพ ไม่ว่าจะในรูปแบบใดก็ตามล้วนส่งผลเสียต่อการเติบโต การพัฒนา และการลดความยากจน การมีส่วนร่วมที่เท่าเทียมกันและการเป็นผู้นำของผู้หญิงในทางการเมือง และในปริมณฑลสาธารณะมีความจำเป็นเพื่อบรรลุการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมถึงประชาธิปไตย และสังคมที่เป็นธรรมมากขึ้น ในโลกที่ยังคงมีความกังวลต่อการฟื้นตัวทางเศรษฐกิจจากโรคระบาดด้านสุขภาพทั่วโลก การทำให้แน่ใจว่าสตรีมีโอกาสดำเนินงานในการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนับเป็นเรื่องที่สำคัญอย่างยิ่ง

การวิจัยที่มีอยู่ก่อนหน้านี้แสดงให้เห็นว่า ผู้นำการเมืองสตรีมีแนวโน้มสนับสนุนนโยบายแบบมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อประชากรทั้งหมด (Carroll 2002) ผู้นำการเมืองสตรียังมีแนวโน้มมากกว่าในการดำเนินนโยบายด้านการศึกษา สวัสดิการสังคม เด็กและครอบครัว และนโยบายสาธารณสุข รวมทั้งส่งเสริมการปรับปรุงสภาพของสตรีด้วย (Wittmer และ Bouche 2013) นอกจากประโยชน์จากการมีผู้นำการเมืองเป็นสตรี การส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีให้เท่าเทียมยังสร้างหลักประกันว่า โลกจะมีความยุติธรรมเสมอภาค เป็นประชาธิปไตย และมีสิทธิมนุษยชนเป็นศูนย์กลางมากขึ้น การเปิดรับการเป็นผู้นำของสตรีเป็นเวลานานพอและต่อเนื่องยังสามารถเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐาน และกฎเกณฑ์ที่ไม่เป็นทางการ ซึ่งกฎเกณฑ์เหล่านี้ได้สนับสนุนบรรทัดฐานและค่านิยมทางเพศแบบดั้งเดิม และเป็นตัวก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางเพศสภาพตั้งแต่แรก⁵

แม้ว่าจะไม่ค่อยมีสถิติที่เชื่อถือได้ของจำนวนผู้หญิงที่ประสบความรุนแรง ผู้วิจัยทราบดีว่าภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีอัตราการใช้ความรุนแรงโดยคู่ครองต่อผู้หญิงสูงที่สุดในโลกจากการประมาณการล่าสุดโดยองค์การอนามัยโลก ผู้หญิง 33% ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เคยมีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจากคู่ครอง เมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยทั่วโลกที่ 27%⁶ การประเมินนี้น่าจะต่ำกว่าความเป็นจริงเนื่องจากบรรทัดฐานทางสังคมที่เข้มงวด อาจทำให้ผู้หญิงจำนวนมากไม่แจ้งเหตุความรุนแรง⁷ เมื่อโควิด-19 ระบาดไปทั่วโลก ความรุนแรงในครอบครัวยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปริมาณการใช้บริการสายด่วนเพื่อขอความช่วยเหลือเพิ่มขึ้น 33% และ 40% ในสิงคโปร์และมาเลเซียตามลำดับ⁸ ผู้หญิงจำนวนมากไม่เคยเข้าสู่การเมืองหรือเป็นผู้นำการเมือง เพราะหวาดกลัวความรุนแรง⁹

การเปลี่ยนแปลงสังคมให้มีความเสมอภาคทางเพศสภาพมากขึ้น เราต้องมองไปที่ภาวะผู้นำการเมืองในมิติที่พ้นไปจากตำแหน่งที่เป็นทางการและเชิงสถาบันในรัฐสภาในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ผู้วิจัยขยายจุดสนใจไปที่ภาวะผู้นำการเมืองของสตรีให้ครอบคลุมรูปแบบอื่น ๆ อาทิ ผู้นำนอกสถาบันการเมืองที่เป็นทางการ ผู้วิจัยได้ผสมผสานข้อเสนอแนะที่ WFD เน้นย้ำเสมอว่า ควรมีการพิจารณาว่า การเคลื่อนไหวระดับรากหญ้า นับเป็นต้นทุนและสินทรัพย์ที่สำคัญสำหรับนักการเมืองในอนาคต (Cowper-Cowles, 2021) ทั้งนี้ผู้วิจัยยังก้าวไปอีกขั้นโดยเสนอข้อโต้แย้งว่า ผู้นำสตรีมีหลายรูปแบบและผู้นำสตรีจากองค์กรภาคประชาสังคมและกลุ่มชุมชนก็เป็นผู้นำการเมืองเช่นกัน เพราะงานที่พวกเขาทำสามารถส่งอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การมีตัวตนของผู้บริหารในระดับนี้ยังช่วยขยายกรอบการยอมรับกิจกรรมทางการเมืองที่ทำโดยผู้หญิง

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังต้องการเสนอแนวคิดใหม่ว่าด้วย "การเอาชนะอุปสรรค" สำหรับผู้นำสตรีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า สตรีจำนวนมากเข้าถึงสถานะผู้นำการเมืองโดยกำหนดเส้นทางของตนเอง ผู้บุกเบิกเหล่านี้ได้ขจัดอุปสรรคในการเป็นผู้นำการเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการเริ่มต้นก่อตั้งองค์กรของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมือง กลุ่มรณรงค์เชิงนโยบาย การกระทำเช่นนี้คือการเป็นผู้นำที่เริ่มจากฐานราก ซึ่งมักจะอยู่ภายใต้สถานการณ์ที่ท้าทายและยังมีทุนทางการเมืองและเศรษฐกิจเพียงเล็กน้อย ผู้นำที่สร้างองค์กรเองมีทั้งความเฉลียวฉลาด กล้าได้กล้าเสีย และมีความคิดสร้างสรรค์ เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำการเมืองเช่นนี้จึงสมควรถือเป็นแบบอย่างสำหรับผู้นำการเมืองสตรีในอนาคต

แนวคิดหลัก

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการระบุปัจจัยที่ขัดขวางและเปิดโอกาสให้สตรีเป็นผู้นำการเมืองในภูมิภาคอาเซียน โดยใช้แนวคิดหลักที่กล่าวถึงในรายงานนี้ ดังนี้

ผู้นำทางการเมือง

ผู้นำทางการเมือง คือ บุคคลที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ตามจารีตแล้ว องค์กรและสถาบันวิจัยส่วนใหญ่ มักพิจารณาเฉพาะสตรีที่มีตำแหน่งทางการเมืองในระบบทางการเมืองในฐานะผู้นำการเมืองสตรี แต่ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้มุมมองว่าด้วยแนวคิดผู้นำการเมืองในแบบที่กว้างกว่าเดิม โดยรวมถึงบุคคลทุกคนที่เป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและเชิงนโยบาย โดยการขึ้นำการกระทำของผู้อื่น อำนาจของบุคคลเหล่านี้มาจาก “ตำแหน่ง อิทธิพลในฐานะปัจเจก ความสามารถในการโน้มน้าวใจ บารมี และการบีบบังคับ”¹⁰ ผู้นำการเมือง คือ “บุคคลที่มีตำแหน่งในสถาบันทางการเมืองที่เป็นทางการ เช่น สมาชิกวุฒิสภาและผู้นำกลุ่มสตรี พรรคการเมือง และผู้นำการเมืองในชีวิตประจำวัน ที่มาจากภาคประชาสังคม” ผู้นำการเมืองไม่จำเป็นต้องมีตำแหน่งที่เป็นทางการ อำนาจของผู้นำการเมืองเป็นผลมาจากความเป็นผู้นำที่สามารถกระตุ้นให้ผู้อื่นเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมได้ ดังนั้น “ผู้นำ” ของกลุ่มที่คัดค้านโครงการพัฒนาจึงเป็นผู้นำไม่ใช่เพราะได้รับเลือกตั้ง แต่เป็นผู้นำเพราะคนอื่นมอบอำนาจและความชอบธรรมต่อการเป็นผู้นำให้ ความเป็นผู้นำจึงถูกมองว่าเป็นความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันระหว่างผู้นำและผู้ที่อยู่ภายใต้การนำของผู้นำเหล่านั้น

รูปภาพ: เพ็ญนุก

ภาพ: อามิรา ไอชยา อับดุล อาซิช

การรวมผู้นำทางการเมืองสตรีจากนอกสถาบันทางการเมืองแบบทางการและนอกเหนือการเมืองในระบบประชาธิปไตยเป็นสิ่งสำคัญในการจับภาพความเป็นจริงของภาวะผู้นำการเมืองในภูมิภาคอาเซียน หลายประเทศในภูมิภาคนี้ใช้การปกครองแบบเอกาธิปไตย ซึ่งหมายความว่า มีผู้นำการเมืองในสถาบันทางการเมืองเป็นจำนวนมากที่ไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง แต่สามารถใช้ศักยภาพและอำนาจหน้าที่เพื่อชักจูงผู้อื่น ผู้ที่นำการกระทำต่าง ๆ ที่สามารถขัดขวางสถานภาพเดิม (Status-quo) และส่งอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนโยบาย นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังพิจารณาด้วยว่า สมาชิกภาคประชาสังคมระดับรากหญ้า มักไม่ได้ดำรงตำแหน่งเป็นทางการ ซึ่งกลุ่มหรือองค์กรภาคประชาชนของพวกเขาอาจไม่ได้จดทะเบียนด้วยซ้ำ แต่กระนั้นความเป็นจริงดังกล่าวมีอาจพรากศักยภาพและอำนาจหน้าที่จากผู้นำสตรีบางคนมีอยู่ในการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้

ผู้นำทางการเมืองระดับรากหญ้า

ผู้นำทางการเมืองระดับรากหญ้า หมายถึง บุคคลผู้ซึ่งทำกิจกรรมที่มุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากระดับล่างขึ้นบน ผู้นำเหล่านี้ไม่ได้ดำรงตำแหน่งการเมืองอย่างเป็นทางการ

ทางการ แต่อาจทำงานร่วมกับผู้นำการเมืองทางการเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในกรณีนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับผู้นำสตรีโดยเฉพาะผู้นำในชุมชนและองค์กรภาคประชาสังคม ซึ่งการเคลื่อนไหวและการรณรงค์เชิงนโยบายสามารถส่งอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย และการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง นอกจากนี้ยังเป็นการริเริ่มการเคลื่อนไหวทางการเมืองเพื่อสนับสนุนการรณรงค์ และสร้างอิทธิพลต่อวาทกรรมทางการเมืองที่เป็นอยู่ ผู้นำการเมืองระดับรากหญ้าอาจมีความคล้ายคลึงกับนักการเมืองบางประเภท คือ ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยและมีทุนความรู้ที่แข็งแกร่ง แต่มักไม่มีฐานะร่ำรวย ไม่มีเครือข่ายทางการเมือง และไม่ได้มาจากรอบครัวนักการเมือง

อุปสรรคขัดขวางการเป็นผู้นำทางการเมือง

เรามองว่าอุปสรรคในการเป็นผู้นำทางการเมือง เป็นทั้งสิ่งที่มองเห็นได้ ซ่อนเร้น และมองไม่เห็น หรือใช้คำที่ Lukes (2005) เสนอว่า “หนึ่งมิติ” (มองเห็นได้) “สองมิติ” (ซ่อนเร้น/แอบแฝง/โดยนัย) และ “สามมิติ” (ซ่อนเร้นและขึ้นอยู่กับบุคคล) อุปสรรคที่มองเห็นได้ในการเป็นผู้นำทางการเมือง คือ สิ่งที่ผู้นำสตรีระบุชัดเจน ว่าเป็นปัจจัยที่ขัดขวางวิถีทางมุ่งสู่อุปสรรคที่มองไม่เห็น คือ ปัจจัยที่ผู้นำสตรีอาจไม่สามารถระบุได้ว่าเป็นอุปสรรคชัดเจน แต่เป็นอุปสรรคที่กำหนดโอกาสและความท้าทายต่อการเป็นผู้นำของสตรี ปัจจัยที่มองไม่เห็นมีแนวโน้มที่จะเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้าง เช่น ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม เหล่านี้เป็นปัจจัยที่สร้างสนามแข่งขันที่เหลื่อมล้ำและเอื้อให้สตรีชนชั้นสูงได้เปรียบกว่าเมื่อต้องเข้าสู่เส้นทางผู้นำการเมือง

เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำทางการเมือง

การศึกษาว่าสตรีกลุ่มต่าง ๆ ประสบความสำเร็จในการเป็นผู้นำการเมืองได้อย่างไรนั้น ย่อมต้องทำความเข้าใจความก้าวหน้าในอาชีพและประสบการณ์ส่วนบุคคลของสตรีแต่ละคน ซึ่งให้ข้อมูลเชิงลึกที่ทรงพลังเพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้อื่น สตรีบางคนพยายามสร้างหนทางได้ขึ้นสู่ตำแหน่งผู้นำ ในขณะที่บางคนใช้ตัวเองเป็นผู้นำทาง บางคนนำแบบผู้นำเดี่ยว บางคนใช้การนำร่วมกันเป็นกลุ่ม สตรีบางคนได้รับการร้องขอให้เป็นผู้ผู้นำ บางคนต้องต่อสู้เพื่อไปสู่จุดสูงสุดในทุกย่างก้าว การวิจัยนี้จะอธิบายเส้นทางสู่ความเป็นผู้นำการเมืองที่หลากหลาย และพยายามแสวงหามุมมองกว้าง ๆ ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เป็นพื้นฐานสำคัญให้สตรีก้าวขึ้นมาเป็นผู้นำ

ผู้วิจัยตระหนักถึงอุปสรรคเชิงโครงสร้าง สถาบัน วัฒนธรรม และเศรษฐกิจที่มีและส่งผลต่อความก้าวหน้าทางการเมืองของสตรี จึงพยายามจำแนกลักษณะของผู้หญิงที่ได้ฝ่าฟันอุปสรรคหรือสร้างเส้นทางสู่อำนาจการเมืองในวิถีประชาธิปไตย ภาวะผู้นำการเมืองของผู้หญิงเหล่านี้จึงไม่เพียงสะท้อนให้เห็นความคิดและการกระทำของพวกเขาเท่านั้น แต่ยังเป็นการทำให้เห็นอิทธิพลที่พวกเขาได้สร้างต่อสาธารณชนในวงกว้างด้วย

ความรุนแรงต่อสตรีในปริมณฑลการเมือง

ความรุนแรงต่อสตรีในปริมณฑลการเมือง (Violence against women in politics: VAWP) เป็นรูปแบบหนึ่งของความรุนแรงบนพื้นฐานเพศสภาพ รวมถึง “การกระทำหรือการข่มขู่ด้วยความรุนแรงทั้งทางร่างกาย ทางเพศ หรือทางจิตใจที่ขัดขวางไม่ให้สตรีใช้สิทธิและบรรลุนิติทางการเมือง และสิทธิมนุษยชน” (UN Women, 2021) อาจรวมถึงการกีดกันสตรีไม่ให้เป็นผู้สมัครตำแหน่งทางการเมือง การกีดกันไม่ให้สตรีลงคะแนนเสียงโดยเสรี หาเสียงโดยเสรี และ/หรือมีเสรีภาพในการพูดและมีเสรีภาพในการชุมนุม ความรุนแรงต่อสตรีในปริมณฑลการเมืองอาจเกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ส่วนตัวก็ได้ และผู้กระทำอาจเป็นได้ทั้งสมาชิกครอบครัว สมาชิกในสังคม และรัฐ

การออกแบบงานวิจัย และวิธีวิทยา

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การวิจัยนี้พยายามทำความเข้าใจและเรียนรู้จากการกระทำในอดีต ปัจจุบัน และที่กำลังเกิดขึ้น トラบเท่าที่การกระทำนั้นเอื้ออำนวยต่อการเป็นผู้นำการเมืองสำหรับสตรีในภูมิภาคอาเซียน ข้อค้นพบจากการวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นข้อมูลและข้อเสนอแนะต่อการดำเนินการขององค์กรระหว่างประเทศ องค์กรระดับภูมิภาค รัฐบาล ภาคประชาสังคม และองค์กรที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งฉายให้เห็นทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ของมูลนิธิ Westminster Foundation for Democracy ในการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมความเป็นผู้นำการเมืองสตรีในอินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย การวิจัยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 4 ประการ ดังนี้

- เพื่อระบุและวิเคราะห์อุปสรรคทั้งในอดีตและปัจจุบันต่อการเป็นผู้นำการเมืองสตรีในภูมิภาคอาเซียนในช่วงเวลาต่าง ๆ
- เพื่อทำความเข้าใจถึงลักษณะต่าง ๆ ของความเป็นผู้นำสตรีที่แสดงเส้นทางสู่ความเป็นผู้นำการเมืองในภูมิภาคอาเซียน
- เพื่อเพิ่มความเข้าใจในประเด็นความรุนแรงต่อสตรีในปริมนทลการเมือง ในรูปแบบความรุนแรงที่มองเห็นได้ ความรุนแรงที่ซ่อนเร้น และความรุนแรงที่มองไม่เห็น รวมทั้งยุทธศาสตร์การจัดการกับปัญหา
- เพื่อให้ได้ผลการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการช่วยกำหนดยุทธศาสตร์ของ WFD

คำถามการวิจัย

เพื่อสร้างความเข้าใจเรื่องภาวะผู้นำการเมืองสตรีในภูมิภาคอาเซียนที่ลึกซึ้งและกว้างขวางยิ่งขึ้น ตลอดจนเข้าใจอุปสรรคประเภทต่าง ๆ ที่ผู้นำการเมืองสตรีกำลังเผชิญอยู่ ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบคำถามการวิจัย ดังนี้

- อุปสรรคต่อการเป็นผู้นำการเมืองที่สตรีในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เผชิญคืออะไร เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำการเมืองทางรูปแบบใดมีอุปสรรคน้อยที่สุด เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำการเมืองรูปแบบใดมีอุปสรรคมากที่สุด
- เหตุใดสตรีบางคนจึงเผชิญอุปสรรคในการก้าวไปสู่ความเป็นผู้นำการเมืองน้อยกว่าคนอื่น
- ความรุนแรงต่อสตรีในการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีลักษณะอย่างไร ผู้นำสตรีบางคนต้องเผชิญกับความรุนแรงมากกว่าคนอื่นหรือไม่ ถ้าเป็นเช่นนั้นจริง เป็นเพราะเหตุใด
- ปัจจัยใดจะสามารถสนับสนุนและช่วยให้สตรีก้าวสู่ความเป็นผู้นำทางการเมืองได้ดียิ่งขึ้นในอนาคต

วิธีวิทยา

การวิจัยใช้วิธีวิทยาแบบผสมผสาน ทั้งการวิเคราะห์อุปสรรคต่อภาวะผู้นำการเมืองและการมีส่วนร่วมของสตรีในภูมิภาคอาเซียน ทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ โดยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 4 ส่วน ดังนี้

- การวิจัยเอกสาร
- การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณทั้งทางสถิติและเชิงพรรณนา
- การสัมภาษณ์ผู้นำการเมืองสตรี
- การวิเคราะห์โซเซียลมีเดีย

ผู้วิจัยค้นคว้าเอกสารงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการเป็นผู้นำการเมืองสตรีในภูมิภาคอาเซียนที่มีอยู่โดยละเอียด เพื่อระบุความท้าทายและโอกาสที่สำคัญ จากนั้นจึงวิเคราะห์ตัวชี้วัดการมีส่วนร่วมทางการเมืองและมิติเพศสภาพในระดับภูมิภาคอาเซียน โดยใช้ฐานข้อมูลสถิติทางเพศสภาพที่หลากหลายจากระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับประเทศ ขึ้นตอนต่อมาผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้นำการเมืองสตรีจำนวน 45 คน จากอินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างท้ายที่สุด ผู้วิจัยวิเคราะห์เรื่องเล่า (Narrative) ในโซเซียลมีเดียที่มุ่งไปที่นักการเมืองสตรีในอินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย เพื่อศึกษาประเด็นและบริบทที่ทำให้เกิดการคุกคามนักการเมืองสตรีในโซเซียลมีเดีย ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังได้หาทางระบุยุทธศาสตร์ในการรับมือกับการคุกคามนักการเมืองสตรีที่มีประสิทธิภาพด้วย

แนวทางการสัมภาษณ์และการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลใช้แนวทางเพิ่มความหลากหลายที่สังเกตได้ให้มากที่สุด โดยคัดเลือกผู้นำการเมืองสตรีที่ผู้วิจัยสังเกตว่ามีความหลากหลายทั้งด้านประชากรศาสตร์ ภูมิภาคหลังทางเศรษฐกิจ สังคมและพื้นเพทางสังคมอื่น ๆ ผู้วิจัยสัมภาษณ์

สตรีที่ประสบความสำเร็จในฐานะผู้นำการเมืองในระบบการเมืองทางการเมือง ได้แก่ ผู้แทนราษฎรจากการเลือกตั้งที่ดำรงตำแหน่งในการปกครองทุกระดับ ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังมุ่งเน้นผู้นำการเมืองระดับรากหญ้า ในความหมายแบบกว้างคือสตรีที่ประสบความสำเร็จและทรงอิทธิพลด้านการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย หรือในสนามการเมือง นอกเหนือจากสถาบันทางการเมืองแบบทางการด้วย ผู้วิจัยใช้เครือข่ายของผู้วิจัยจากแต่ละประเทศ และคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลเพื่อสัมภาษณ์โดยใช้การระบุตัวอย่างแบบเจาะจงโดยไม่สุ่มตัวอย่างเพื่อเพิ่มโอกาสการหากรณีศึกษาที่ให้ข้อมูลได้ลึกที่สุด

จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยผ่านการตรวจสอบด้านจริยธรรมการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยชิดนีย์ ผู้วิจัยใช้หลักจริยธรรมการวิจัยของ ISF โดยปฏิบัติตามหลักการการวิจัยและประเมินผลทางจริยธรรม ACFID ซึ่งได้แก่ หลักความเคารพในบุคคล (Respect for human beings) หลักคุณประโยชน์ ไม่ก่ออันตราย (Beneficence) หลักความซื่อสัตย์สุจริตในการวิจัย (Research merit and integrity) และหลักความยุติธรรม (Justice) ผู้วิจัยยังปฏิบัติตามข้อเสนอแนะจาก WFD เรื่องการหลีกเลี่ยงความกระทบกระเทือนทางจิตใจจากการสัมภาษณ์

ข้อจำกัด

การวิจัยนี้มีข้อจำกัดหลายประการ หนึ่งในนั้นคือการวิจัยไม่สุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลที่สัมภาษณ์และผู้ให้ข้อมูลไม่ได้เป็นตัวแทนประชากร การวิจัยใช้การเลือก ผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจงและการสุ่มตัวอย่างแบบอ้างอิงด้วยบุคคล (Snowball sampling) สอง ข้อมูลการสัมภาษณ์มาจากประสบการณ์ส่วนตัวของสตรีผู้ให้สัมภาษณ์และอาจไม่ได้เป็นข้อมูลบ่งชี้หรือสามารถเทียบเคียงกับประสบการณ์ของชายที่ดำรงตำแหน่งเดียวกันได้ สาม การสัมภาษณ์ส่วนใหญ่เป็นการสัมภาษณ์ออนไลน์ ซึ่งอาจนำมาซึ่งความลำเอียงด้านข้อมูล

อุปสรรคต่อการเป็น ผู้นำการเมืองของสตรี ในภูมิภาคอาเซียน

สตรีในภูมิภาคอาเซียนยังมีสัดส่วนและการมีส่วนร่วมในชีวิตทางการเมืองในระดับที่ต่ำกว่าที่พึงเป็น การขาดโอกาสและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีเกิดขึ้นทั้งในระดับการดำรงตำแหน่งทางการเมือง ในฐานะผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และในตำแหน่งผู้นำการเมือง สตรีในแวดวงการเมืองยังเป็นกลุ่มที่ถูกเบียดขับไปเป็นชายขอบ แม้จะเป็นที่ทราบกันว่าสตรีเป็นผู้นำในเวทีการเมืองในจำนวนที่มากกว่าในอดีต ซึ่งเป็นความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ควรเป็น แต่ความสำเร็จที่เกิดขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กลับถูกมองว่าเกิดขึ้นในอัตราที่ล่าช้ามากจนแทบไม่น่าเชื่อ ผลจากการสัมภาษณ์ยังยืนยันว่า ผู้นำการเมืองสตรี 69% เผชิญอุปสรรคบางประการในการเป็นผู้นำ ส่วน 31% ไม่เคยเผชิญอุปสรรค ความแตกต่างในการรับรู้เรื่องอุปสรรคของสตรีที่เป็นผู้นำนี้บ่งชี้ว่าสตรีที่เป็นผู้นำในภูมิภาคอาเซียนมีประสบการณ์หลากหลาย และระดับการเผชิญปัญหาไม่สม่ำเสมอ และผู้นำการเมืองสตรีไม่ได้มีประสบการณ์แบบเดียวกันไปเสียทั้งหมด

วรรณกรรมที่เกี่ยวกับความก้าวหน้าทางการเมืองของสตรีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และทั่วโลกได้ชี้ให้เห็นถึงอุปสรรค 3 ประเภท ซึ่งมีผลต่อความเหลื่อมล้ำทางเพศสภาพในการเป็นผู้นำการเมือง (Maguire 2018) ดังนี้

- อุปสรรคเชิงโครงสร้างและสถาบัน
- อุปสรรคเชิงวัฒนธรรม
- อุปสรรคด้านเศรษฐกิจและสังคม

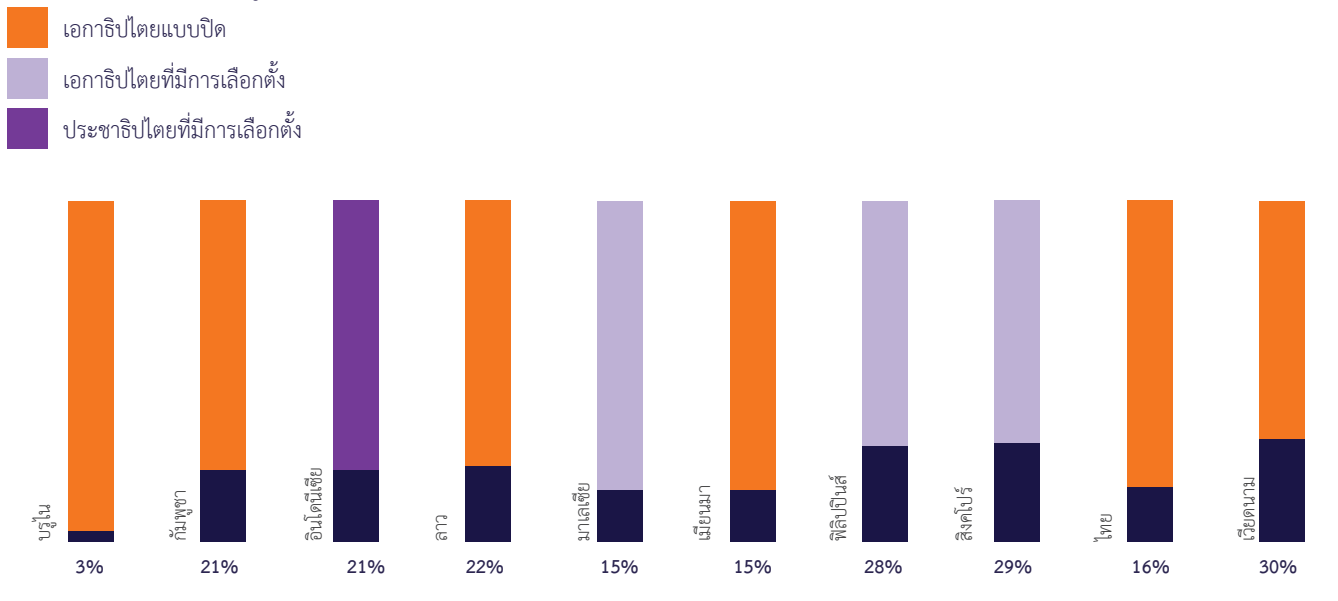
อุปสรรคเชิงโครงสร้างและสถาบัน

อุปสรรคเชิงโครงสร้างและสถาบันมีส่วนต่อการก่อร่างสร้างรูปแบบของการเกิดและการดำรงอยู่ของผู้นำการเมือง รวมทั้งผู้นำการเมืองสตรีด้วย อุปสรรคต่าง ๆ ได้แก่ กฎระเบียบที่มีแนวโน้มสนับสนุนการเป็นผู้นำของผู้ชายและกฎหมายที่เลือกปฏิบัติและสร้างข้อจำกัดต่อผู้หญิง (Tremblay, 2007) นอกจากนี้ ค่านิยมที่มีอยู่ในสังคมปิตาธิปไตยช่วยให้ผู้ชายมีอำนาจเป็นผู้นำการเมือง เชื่อกันว่าระบบการเมืองมีบทบาทสำคัญในการยับยั้งสตรีไม่ให้ก้าวไปสู่ความเป็นผู้นำการเมือง (Shair-Rosenfield 2012) เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า สตรีมีโอกาสทางการเมืองในฐานะผู้แทนได้ดีกว่าในประเทศที่เป็นประชาธิปไตย เนื่องจากการปกครองระบอบประชาธิปไตยมีแนวโน้มกระจายอำนาจ และเปิดการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการคัดเลือกผู้สมัครมากกว่า จึงเป็นการลดโอกาสที่ชายจะควบคุมว่าใครจะได้ลงสมัครรับเลือกตั้ง (Lee และ Park, 2018)

กรณีตัวอย่าง อาทิ ช่วงที่ประเทศไทยปกครองด้วยรัฐบาลทหารตั้งแต่ พ.ศ. 2557 ถึง พ.ศ. 2562 จำนวนที่นั่งของสตรีในรัฐสภาลดลงอย่างมาก (ดู ภาพที่ 1) ประเทศไทยเปลี่ยนจากการมีนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรก คือ นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งมีสัดส่วนสตรีค่อนข้างสูงในที่นั่งรัฐสภา (16%) ไปเป็นคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ ซึ่งมาจากผู้นำชายล้วนจากเหล่าทัพต่าง ๆ และมีจำนวนที่นั่งสมาชิกรัฐสภาที่เป็นสตรีลดลง รัฐสภามีสมาชิกสตรีเพียง 5% ระบอบเผด็จการทหารเป็นระบบที่เป็นอุปสรรคต่อการเสริมสร้างอำนาจทางการเมืองของสตรีมาตั้งแต่การออกแบบระบบ เพราะใช้การคัดเลือกผู้สมัครทางการเมืองโดยสถาบันกองทัพที่ผู้ชายมีอำนาจนำ

ภาพที่ 2: อัตราส่วนที่นั่งของสตรีในรัฐสภาแห่งชาติ พ.ศ. 2565

ที่มา: การคำนวณโดยผู้วิจัย

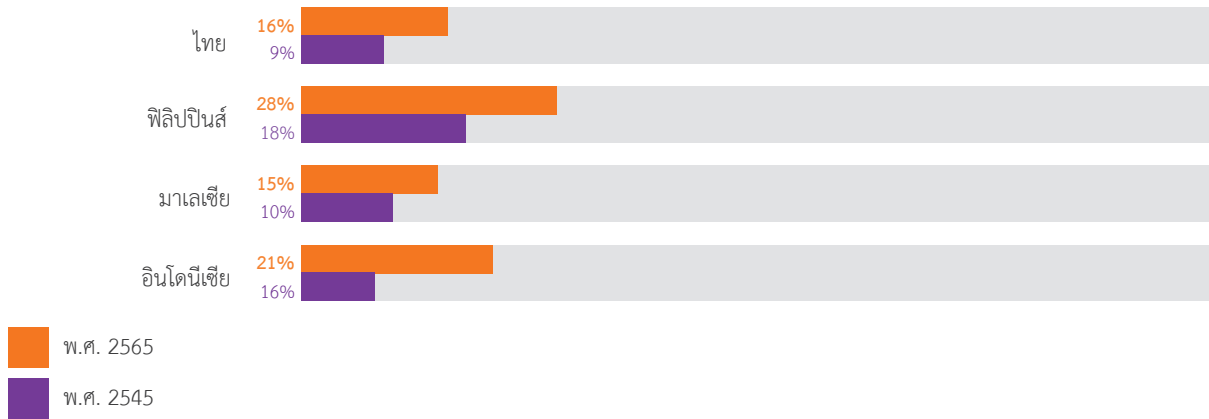
ในภูมิภาคอาเซียน รัฐสภาระบบเอกราชปิดและระบบเอกราชที่มีการเลือกตั้งมีที่นั่งของสตรีมากกว่ารัฐสภาระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย (Luhmann, Tannenberg และ Lindberg 2018) ในเวียดนาม ลาว เมียนมา และไทย สัดส่วนที่นั่งของสตรีในรัฐสภาแห่งชาติ พ.ศ. 2565 อยู่ที่ 30%, 22%, 15% และ 16% ตามลำดับ (ภาพที่ 2) สตรีในสิงคโปร์ กัมพูชา ฟิลิปปินส์ และมาเลเซีย มีที่นั่งในรัฐสภา 29%, 21%, 28% และ 15% ตามลำดับ ประเทศเดียวที่จัดว่าเป็นประชาธิปไตยในภูมิภาคนี้ คือ อินโดนีเซีย มีสัดส่วนนักการเมืองหญิงในรัฐสภา 21% ข้อค้นพบนี้ทำให้เกิดความสงสัยเป็นอย่างมาก เนื่องจากประเทศที่มีอัตราส่วนร้อยละของสตรีในรัฐสภาที่สูงกลับเป็นประเทศที่ไม่ได้ปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ปัจจัยใดที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่สตรีมีอำนาจทางการเมืองสูงในรัฐที่มีพรรคการเมืองเดียว เช่น กรณีเวียดนาม หนึ่งในเวียดนามมีการกำหนดโควต้าตามเพศสภาพ โดยตั้งเป้าหมายโดยสมัครใจให้มีสัดส่วนนักการเมืองสตรี 30% ในสภาแห่งชาติ (NA) (BUI 2010) Joshi และ Timothy (2018) แย้งว่าพรรคการเมืองคอมมิวนิสต์เวียดนามใช้โควต้าเพศสภาพในสภาตั้งแต่ พ.ศ. 2510 และนำมาใช้อีกครั้งเมื่อ พ.ศ. 2537 การกำหนดโควตาเพศสภาพในสภาแห่งชาติ มิได้เป็นเพียงเรื่องผิวเผินเท่านั้น แต่เป็นยุทธศาสตร์การปรับตัวตามระบอบประชาธิปไตยโดยกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม (ในกรณีนี้คือ สตรี) ร่วมมือกันในเชิงสัญลักษณ์เพื่อเพิ่มความชอบธรรมของระบอบการปกครอง แต่ต่อมารวมตัวผู้นำสตรีในสภาแห่งชาติมีจำนวนมากขึ้นและสตรีก็มีอิทธิพลมากขึ้น จริงอยู่ว่าระบบการเลือกตั้งของเวียดนามอนุญาตให้เลือกผู้สมัครหลายคนในแต่ละหน่วยการเลือกตั้ง เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สมัครหญิงมีส่วนร่วมมากขึ้น และลดทอนผลกระทบของระบบลงคะแนนด้วยเสียงส่วนใหญ่ ที่ไม่ได้ดีกับการทำให้สตรีได้รับเลือกตั้ง

ภาพที่ 3: อัตราส่วนร้อยละที่นั่งของสตรีในรัฐสภาแห่งชาติ

ช่วงก่อนและหลังการใช้ระบบโควตาเปรียบเทียบ พ.ศ. 2545 และ 2565

ที่มา: Inter-Parliamentary-Union หมายเหตุ: ฟิลิปปินส์ได้มีการจัดตั้งโควตาแก่สมาชิกสภาสตรี ตั้งแต่ พ.ศ. 2534

กรณีเวียดนาม ปัจจัยเชิงสถาบันสำคัญอื่น ๆ อีกสองด้านที่ผลักดันความเป็นผู้นำการเมืองสตรีในเวทีการเมืองทางการเมืองได้แก่กระบวนการสรรหาผู้สมัครและระบบโควตา พรรคการเมืองเป็นผู้รักษาทางผ่าน (Gatekeeper) หรือผู้พิจารณาโอกาสในการเป็นผู้นำการเมืองของสตรี พรรคการเมืองทำหน้าที่ตัดสินใจว่าจะเลือกผู้สมัครคนใด และให้ลงสมัครลำดับใดในระบบบัญชีรายชื่อ และเขตเลือกตั้งใดที่ผู้สมัครควรได้ลงสมัคร งานศึกษาวิจัยว่าด้วยการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งทางการเมืองจำนวนมากชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้หญิงมีโอกาสดำรงตำแหน่งทางการเมืองน้อย เพราะพรรคการเมืองนิยมผู้สมัครรับเลือกตั้งชายมากกว่า (Tadros 2014) พรรคการเมืองเลือกกว่าที่ผู้สมัครชายมากกว่าหญิงด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น สตรีมีแนวโน้มเสนอชื่อตัวเองน้อยกว่า และพรรคการเมืองมองว่า ผู้หญิงไม่สามารถเป็นผู้สมัครที่เหมาะสม หรือเข้ากับภาพลักษณ์ของพรรคการเมือง (Dahlerup 2018) โอกาสสำหรับว่าที่ผู้สมัครหญิงในการเลือกตั้งระบบเขตเดียว ผู้สมัครคนเดียว และระบบแบ่งเขตคะแนนสูงสุด (first-past-the-post) ยังลดน้อยลงไปอีกโอกาสในการชนะการเลือกตั้งของสตรีมีน้อยลงกว่ามาก หากเทียบกับการเลือกตั้งระบบสัดส่วน (Norris และ Lovenduski 1995)

นวัตกรรมเชิงสถาบันที่สำคัญที่สุดที่เพิ่มจำนวนผู้นำการเมืองสตรีทั่วโลกคือการใช้โควตาดำเนินการการเมืองสตรี โควตาดำเนินการเมืองตามเพศสภาพเป็นการยืนยันสิทธิชั่วคราวรูปแบบหนึ่ง ออกแบบมาเพื่อเพิ่มจำนวนสตรีที่ลงสมัครรับเลือกตั้งทางการเมืองเป็นการออกแบบตามทฤษฎีที่ว่าการมีสตรีดำรงตำแหน่งที่มีอำนาจในจำนวนที่มีนัยสำคัญมากพอจะสามารถผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลง¹⁰ การใช้ระบบโควตาผู้สมัครรับเลือกตั้งสตรีประสบความสำเร็จในการเพิ่มผู้แทนการเมืองสตรีระดับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ภาพที่ 3 แสดงส่วนแบ่งที่นั่งในรัฐสภาของสตรีเพิ่มขึ้นตั้งแต่ 5% ถึง 13% เมื่อเปรียบเทียบระยะเวลาก่อนและหลังการใช้ระบบโควตา มาตรการระดับท้องถิ่นดูเหมือนว่าส่งผลเชิงบวกต่อจำนวนสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเช่นกัน แม้ความเชื่อมโยงเชิงเหตุและผลระหว่างโควตาเพศสภาพของสมาชิกสภาในระดับประเทศและผลต่อการเลือกตั้งท้องถิ่นยังอยู่ระหว่างการวิจัย แต่ดูเหมือนว่ามีสตรีจำนวนมากได้เป็นผู้แทนการปกครองระดับท้องถิ่นและในรัฐสภาแห่งชาติในประเทศส่วนใหญ่ในภูมิภาคอาเซียน (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1: อัตราส่วนที่นั่งของสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ที่มา: Inter-Parliamentary-Union

ประเทศ	พ.ศ.	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	รัฐสภาแห่งชาติ
กัมพูชา	2563	17%	20%
อินโดนีเซีย	2564	16%	21%
ลาว	2561	32%	28%
ฟิลิปปินส์	2562	29%	29%
ไทย	2564	18%	16%
เวียดนาม	2565	29%	30%

นโยบายการยืนยันสิทธิชั่วคราวโดยองค์กรภาคประชาชนยังช่วยเพิ่มขีดความสามารถให้กับผู้นำสตรีในระดับรากหญ้า ผู้นำสตรีจากองค์กรพัฒนาเอกชนของอินโดนีเซีย 2 คนได้รับตำแหน่งในองค์กรที่มีสตรีดำรงตำแหน่งระดับอาวุโส องค์กรข้างต้นไม่เพียงแต่ส่งเสริมและสรรหาผู้นำสตรีเท่านั้น แต่ยังมียุทธศาสตร์ที่ทำงานที่คำนึงถึงมิติเพศสภาพ เช่น ให้พนักงานทั้งหญิงและชายลาเพื่อเลี้ยงดูบุตรได้

อุปสรรคทางเศรษฐกิจและสังคม

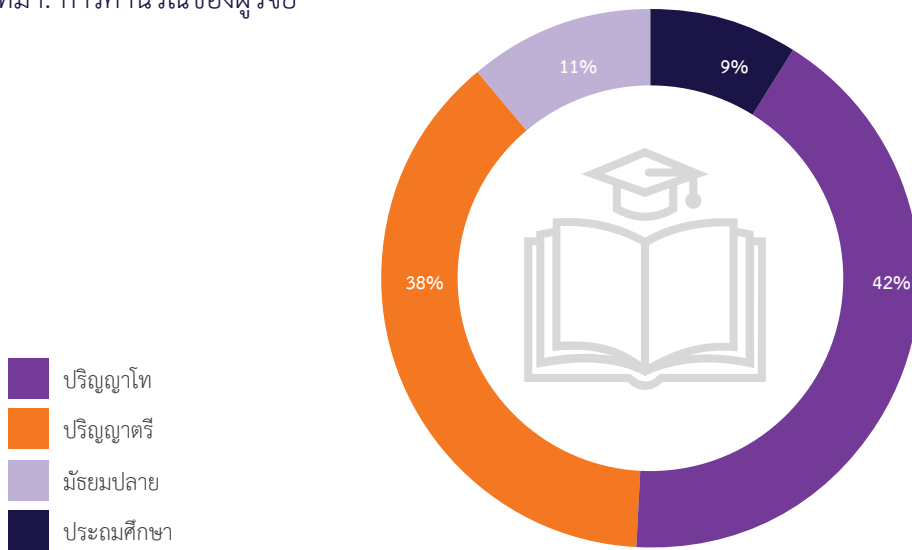
ชนกิจการเมือง (Money politics) เส้นสายการเมือง และความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ได้แพร่หลายและฝังแน่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และมีส่วนในเชิงลบต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเป็นผู้นำของสตรี (Hicken, Aspinall และ Weiss 2019) ชนกิจการเมืองใช้การหว่านเงินเป็นวงกว้างเพื่อซื้อเสียงและแสวงหาอิทธิพล ซึ่งเท่ากับเพิ่มค่าใช้จ่ายในการลงสมัครรับเลือกตั้งทางการเมืองอย่างมีนัยสำคัญ และสร้างความได้เปรียบเกินควรแก่แวดวงภายใต้กลไกพรรคการเมืองระดับท้องถิ่น ซึ่งมีแนวโน้มที่ผู้ชายครอบงำ ผลการสัมภาษณ์ในการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า สำหรับสตรีอุปสรรคทางการเงินเป็นอุปสรรคที่ใหญ่ที่สุดในการเป็นผู้นำการเมือง Aspinall, White และ Savirani (2021) กล่าวว่า เพื่อเป็นผู้ชนะในการเลือกตั้ง ผู้สมัครสตรีต้องหาเสียงแบบ

เคาะประตูบ้านอย่างหนักและมีค่าใช้จ่ายสูง ทั้งต้องระดมเครือข่ายทางสังคมทั้งหมดมาหนุนเสริม – ทั้งสองวิธีนี้ล้วนใช้ทรัพยากรด้านวัตถุต่าง ๆ มากมาย ซึ่งสตรีมักมีทรัพยากรน้อยกว่าผู้ชาย

ความมั่งคั่งด้านวัตถุและเส้นสายทางการเมืองเป็นสิ่งจำเป็นหากต้องการแสวงหาหนทางสู่การเป็นผู้นำการเมืองในเวทีทางการเมือง เมื่อความมั่งคั่งมีความสำคัญมากจนเกินสัดส่วนย่อมหมายความว่าสตรีชั้นสูงที่มีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่า โดยเฉพาะสตรีที่มีพื้นเพจากตระกูลนักการเมือง ย่อมได้เปรียบกว่าผู้สมัครสตรีอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ (Jalalzai 2004) สตรีในภูมิภาคอาเซียนที่มีภูมิหลังเป็นครอบครัวชั้นสูง คือผู้ที่ได้รับการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เด็บโตโดยได้รับการเลี้ยงดูอย่างสะดวกสบายและมีฐานะการเงินตลอดจนไม่ต้องรับผิดชอบดูแลสมาชิกครอบครัว จนเป็นภาระหนัก มักเผชิญกับอุปสรรคในการเป็นผู้นำน้อยกว่า การวิจัยนี้ได้สัมภาษณ์ผู้หญิงจำนวน 45 คน มีผู้หญิงที่มาจากชนชั้นสูงและเป็นนักการเมือง คิดเป็นจำนวน 56% จากผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด ผู้นำการเมืองสตรีเพียง 20% เด็บโตมาด้วยฐานะค่อนข้างยากจน ไม่ได้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัย และมีความรับผิดชอบในการดูแลสมาชิกครอบครัวอย่างมีนัยสำคัญ สตรี "ที่ไม่ใช่ชนชั้นสูง" ส่วนใหญ่ค้นพบเส้นทางการเป็นผู้นำในระบบการเมืองแบบไม่เป็นทางการ

ภาพที่ 4: ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้นำสตรีที่ให้สัมภาษณ์ในการวิจัย

ที่มา: การคำนวณของผู้วิจัย

ตระกูลนักการเมืองเป็นลักษณะเด่นและเป็นที่ยอมรับในการเมืองภูมิภาคอาเซียนโดยเฉพาะในอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย (Purdey 2016) แต่การเป็นส่วนหนึ่งของตระกูลนักการเมืองไม่ได้รับประกันความสำเร็จในการเลือกตั้งเสมอไป ในฟิลิปปินส์ ผู้นำการเมืองเปรียบเสมือนประตูเวียนที่สมาชิกครอบครัวที่มีอิทธิพลและผู้สมัครรับเลือกตั้งเปลี่ยนหน้าเข้ามา โดยไม่คำนึงว่าเป็นเพศสภาพใด ตราบไคที่มีวงศาคณาญาติที่ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้สมัครจากสายตระกูลมีแนวโน้มที่จะชนะการเลือกตั้งครั้งแรกสูงกว่าถึง 5 เท่า (Querubin 2016) มาตรการการจัดการโครงสร้างเชิงสถาบัน อาทิ การจำกัดวาระการดำรงตำแหน่ง เพื่อให้แน่ใจว่ามีโอกาสเปลี่ยนแปลงทางการเมืองมากขึ้น ทว่าในความเป็นจริงทำให้เครือข่ายอิทธิพลของผู้ดำรงตำแหน่งจำนวนมากเข้าสู่การเมืองท้องถิ่น เนื่องจากผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเดิมดำรงตำแหน่งครบวาระ (Labonne, Parsa และ Querubin 2021) ตระกูลนักการเมืองต่าง ๆ มักเฟื่องฟูมากในระบบการเมืองที่มีสถาบันที่อ่อนแอ หรือมีการแบ่งฝักฝ่ายอย่างหนักหน่วง เนื่องจากเป็นแหล่งของความมั่นคงทางการเมือง (Thompson 2012)

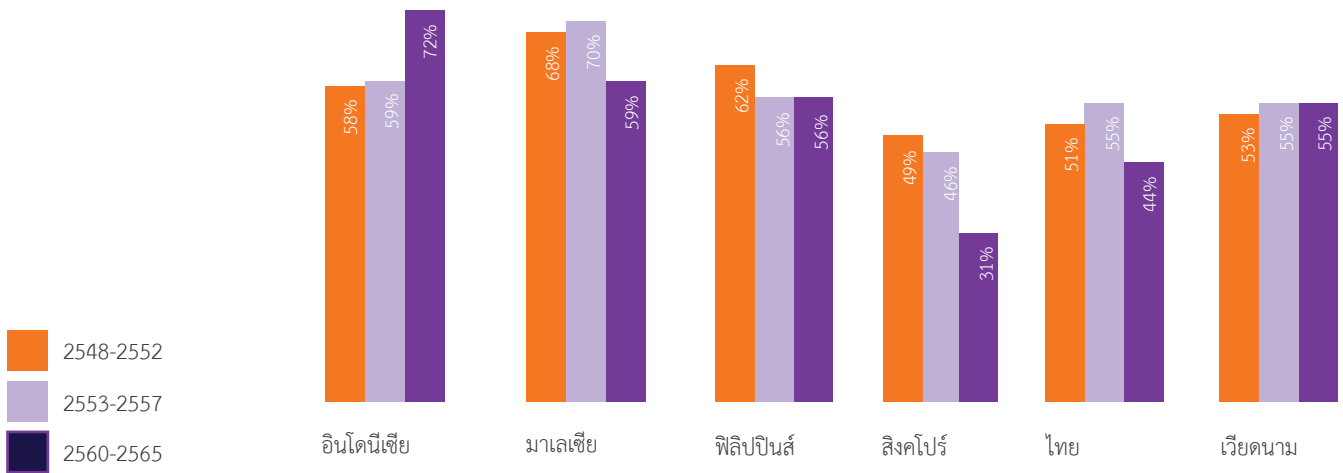
ผู้วิจัยพบหลักฐานจากกรณีศึกษาในประเทศที่ทำการศึกษว่า สตรีชนชั้นสูงจากครอบครัวนักการเมืองเผชิญกับอุปสรรคน้อยกว่าในการแสวงหาอำนาจทั้งในสถาบันที่เป็นทางการและในตำแหน่งผู้นำระดับรากหญ้า นักการเมืองสตรีจากไทยและอินโดนีเซียที่สัมภาษณ์มีพื้นฐานที่ดีกว่า และระดับการศึกษาสูงกว่าผู้นำการเมืองระดับรากหญ้า

ในกรณีมาเลเซีย สตรีจำนวนมากมีภูมิหลังจากชนชั้นสูงที่มีความมั่งคั่งมากกว่า แต่ระดับการศึกษายังต่ำกว่าเมื่อเทียบกับสตรีจากอินโดนีเซียและไทย สตรีชั้นสูงมีสายสัมพันธ์ทางการเมืองและเครือข่าย แม้จะขาดประสบการณ์แต่ก็ยังเผชิญอุปสรรคน้อยกว่า เครือข่ายเป็นตัวช่วยนำทางสตรีในการแข่งขันในระบบการเลือกตั้ง อีกทั้งยังช่วยให้ได้รับเลือกตั้ง ซึ่งมาเลเซียเป็นประเทศที่ธนกิจการเมือง ระบบอุปถัมภ์ และเครือข่ายมีความสำคัญมากกว่าการนำเสนอชูนโยบาย

ทั้งนี้ไม่ใช่ว่าสตรีชนชั้นสูงทุกคนจะประสบความสำเร็จในการเป็นผู้นำการเมือง ผู้วิจัยพบว่าผู้หญิงจากตระกูลนักการเมืองบางส่วนไม่ประสบความสำเร็จในการลงรับสมัครเลือกตั้ง ผู้หญิงกลุ่มนี้จะทำผลงานได้ดีที่สุดในกรณีลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งเดียวกับของครอบครัว แม้ว่าภูมิหลังจากตระกูลนักการเมืองมีความสำคัญ ทั้งนี้ได้หมายความว่าคุณสมบัติอันเป็นทุนระดับบุคคลอื่น ๆ จะไม่มีความสำคัญ ผู้นำการเมืองสตรียังต้องมีทุนทางการเมืองนอกเหนือจากฐานะ ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเพื่อผู้อื่นอย่างเข้มข้นและสม่ำเสมอ (เช่น การรณรงค์ การระดมทุน การสร้างเครือข่าย และการเขียนคำปราศรัย) เหล่านี้ทำให้พวกเธอมีประสบการณ์และเครือข่าย ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเมื่อสตรีต้องการดำรงตำแหน่งทางการเมือง

ภาพที่ 5: ความเปลี่ยนแปลงต่อความนิยมผู้นำการเมืองชายในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ (พ.ศ. 2548 – 2565)

ที่มา: World Value Survey, พ.ศ. 2548 – 2565

อุปสรรคทางวัฒนธรรม

บรรทัดฐานทางวัฒนธรรมและความเชื่อทางศาสนาต่อความเป็นผู้นำการเมืองของสตรีเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงยากที่สุดและรับมือได้ยากที่สุดในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ว่าสาธารณชนจะสามารถยอมรับมิตติความเสมอภาคทางเพศบางประการ เช่น การเข้าถึงการศึกษาที่เสมอภาค และการเข้าถึงการทำงาน (World Value Survey 2018 2018) แต่การยอมรับของสาธารณชนต่อผู้นำการเมืองสตรียังคงเป็นปัญหาอยู่

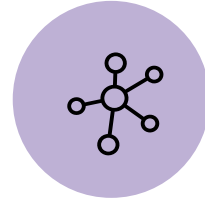
เมื่อเจาะลึกเฉพาะเรื่องเพศสภาพและภาวะผู้นำการเมืองในพื้นที่ส่วนใหญ่ของภูมิภาคอาเซียน ยังพบว่าประชาชนส่วนใหญ่นิยมผู้นำชายในระดับสูงกว่ามาก ภาพที่ 5 ใช้ผลการสำรวจของ World Value Survey ใน 3 ช่วงเวลา ตั้งแต่ พ.ศ. 2548 ถึง พ.ศ. 2565 สํารวจจากอินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม โดยใช้คำถามว่า “ผู้ชายเป็นผู้นำการเมืองดีกว่าสตรีหรือไม่” เมื่อเวลาผ่านไป สิงคโปร์เป็นประเทศเดียวที่สาธารณชนสนับสนุนผู้นำการเมืองสตรีในระดับที่ดีกว่าประเทศอื่น ๆ ระดับการสนับสนุนผู้นำหญิงเพิ่มขึ้นสูงสุดคือในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา

อีก 4 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม ผู้ตอบแบบสอบถามมากกว่า 50% ยังนิยมผู้นำการเมืองที่เป็นชายมากกว่าสตรี ผู้ตอบแบบสอบถามจากอินโดนีเซียมีความนิยมผู้นำการเมืองชายเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยเพิ่มขึ้น 14% ช่วง พ.ศ. 2549 ถึง พ.ศ. 2561 มาเลเซียและไทยมีระดับการสนับสนุนผู้นำการเมืองสตรีลดลงช่วงระหว่าง พ.ศ. 2549 ถึง พ.ศ. 2555 ก่อนที่ความนิยมจะดีขึ้นใน พ.ศ. 2561 ผลการวิจัยต่าง ๆ แสดงให้เห็นชัดเจนว่า การยอมรับของสาธารณชนต่อผู้นำการเมืองสตรียังคงอ่อนแอ ยกเว้นในสิงคโปร์

จากการศึกษาภูมิหลังทางประชากรและเศรษฐกิจสังคมของฝ่ายต่อต้านความเสมอภาคทางเพศสภาพของผู้นำการเมืองในภูมิภาคอาเซียน ผู้วิจัยพบว่าศาสนาเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่สุดต่อสตรีในแวดวงการเมือง ในประเทศทั้ง 6 ประเทศนี้ กลุ่มคนที่มีแนวโน้มต่อต้านสตรีในตำแหน่งผู้นำการเมืองมักเป็นกลุ่มคนที่เห็นว่าศาสนาเป็นส่วนสำคัญในชีวิต อาทิ ในการตีความความเชื่อศาสนาอิสลามบางประเด็นในวัฒนธรรมเฉพาะกลุ่ม มีความเชื่อว่าผู้ชายควรเป็นผู้นำในทุกเวที รวมทั้งในพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่สาธารณะ ในกรณีเหล่านี้ ผู้หญิงไม่ได้รับอนุญาตให้เป็นผู้บริหารละหมาดหากมีผู้ชายอยู่ ณ ที่แห่งนั้นด้วย ทั้งนี้ยังมีข้อเท็จจริงที่ว่า สตรีจำนวนมากก้าวสู่ความเป็นผู้นำการเมืองผ่านเครือข่ายทางศาสนา มีการศึกษาที่พบว่ากลุ่มอิสลามได้ให้การสนับสนุนที่จำเป็นยิ่งแก่การหนุนเสริมผู้สมัครรับเลือกตั้งสตรีในการเลือกตั้ง (Prihatini 2020) เครือข่ายคริสเตียนกับบทบาทสำคัญที่ทำให้นักการเมืองสตรีจากชนกลุ่มน้อยในมาเลเซียมีจำนวนเพิ่มขึ้น (Weiss 2012) ความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อทางศาสนาและการสนับสนุนผู้นำการเมืองสตรีมีทั้งความแตกต่างและซับซ้อน

โดยสรุปแล้ว ทักษะคติของสาธารณชนในภูมิภาคนี้ที่มีต่อบทบาทสตรีในระบบการเมืองแบบทางการยังมีความผันผวน บางประเทศมีความก้าวหน้าด้านการสนับสนุนของสาธารณะต่อความเสมอภาคทางเพศสภาพในปริมณฑลการเมือง บางประเทศกลับมีความเสื่อมถอย แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ชัดเจนว่าใครคือผู้กุมอำนาจทางการเมืองหรือไม่ ประเทศที่ใช้ระบบโควต้าเพศสภาพสำหรับนักการเมืองสตรี เช่น อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ กลับมีปรากฏการณ์การยอมรับการครอบงำทางการเมืองจากผู้ชายมากขึ้น ทว่าประเทศอื่น ๆ ที่ไม่มีโควต้าเพศสภาพ เช่น ลาวและเมียนมามีแนวโน้มตรงกันข้ามกับประเทศข้างต้น หากการเปลี่ยนแปลงอุปสรรคเชิงวัฒนธรรมที่มีต่อความเสมอภาคทางเพศสภาพนั้นขึ้นอยู่กับจำนวนของ ‘ต้นแบบ’ ในสังคม ประเทศในภูมิภาคอาเซียนอาจยังต้องเผชิญความยากลำบากการอยู่เบื้องหน้าเหมือนเช่นครกขึ้นภูเขา

เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำการเมือง

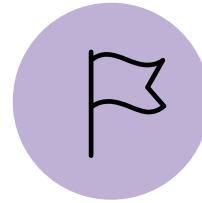
จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้นำการเมืองสตรี 45 คนในอินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทย ผู้วิจัยได้สรุปลักษณะเส้นทางสู่ความเป็นผู้นำการเมืองสตรีได้ 3 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

- **ต้นแบบเส้นทางผู้สร้างเครือข่าย (Networker model)**
- **ต้นแบบเส้นทางผู้บุกเบิก (Trailblazer model)**
- **ต้นแบบเส้นทางนักกิจกรรม (Activist model)**

ต้นแบบข้างต้นสร้างมาจากประสบการณ์ส่วนตัวของนักการเมืองและผู้นำการเมืองระดับรากหญ้าที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ เสริมด้วยการวิเคราะห์และทำความเข้าใจสถานะและตำแหน่งแห่งที่ของผู้นำหญิงแต่ละคน เพื่อสะท้อนให้เห็นความแตกต่างด้านฐานะทางสังคม อำนาจที่ส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์และการเข้าถึงอำนาจการเมือง เส้นทางเหล่านี้เป็นต้นแบบเชิงอุดมคติ และไม่ได้ครอบคลุมภาพผู้นำสตรีทุกคนที่อยู่ในแต่ละเส้นทางได้สมบูรณ์ทั้งหมด ผู้วิจัยนำต้นแบบมาใช้จริงโดยการแทรกข้อมูลที่ไม่ระบุตัวตนจากเนื้อหาการสัมภาษณ์ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของแต่ละเส้นทาง

เส้นทางผู้สร้างเครือข่าย (The networker pathway)

คือ เส้นทางที่บุคคลใช้เครือข่ายส่วนบุคคลและเครือข่ายทางอาชีพเป็นต้นทุนสำคัญสู่การเป็นผู้นำการเมือง เครือข่ายที่เชื่อมโยงกับสถาบัน ครอบครัว หรือกลุ่ม ถือเป็นแรงผลักดันสำคัญที่ปูทางสู่การเป็นผู้นำ สตรีผู้สร้างเครือข่ายนี้มักอาศัยเครือข่ายของตนเอง เป็นหลักเพื่อฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ สู่ความเป็นผู้นำการเมือง

เส้นทางผู้บุกเบิก (The trailblazer pathway)

เป็นเส้นทางของผู้ประกอบการทางการเมือง รูปแบบเส้นทางนี้เป็นของผู้หญิงที่วางแผนเส้นทางสู่ความเป็นผู้นำด้วยตนเอง โดยการก่อตั้งพรรคการเมือง องค์กร หรือกลุ่มใหม่ เพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง โดยไม่รอให้ใครเปิดประตูเชิญ เหมือนเป็นการขจัดอุปสรรคในการเข้าสู่สถานะผู้นำ

เส้นทางนักกิจกรรม (The activist pathway)

แสดงให้เห็นความพยายามอย่างต่อเนื่องเพื่อรณรงค์เชิงนโยบายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ผู้หญิงที่ใช้เส้นทางนี้มักจะอยู่บนเส้นทางนี้เป็นเวลานาน มักจะทำงานได้ระดับตั้งแต่ระดับล่างจนถึงระดับสูง เส้นทางนี้มักจะต้องผ่านการพิสูจน์คุณสมบัติผู้นำผ่านการทำงานเคลื่อนไหวมาเป็นเวลานาน ก่อนที่จะแสวงหาเส้นทางแห่งการเป็นผู้นำ

สตรีบางคนใช้แนวทางผสมผสานในการเป็นผู้นำการเมือง อาทิ เริ่มต้นจากการเป็นนักกิจกรรมมาก่อนก้าวไปสู่ความเป็นผู้นำ โดยก่อตั้งองค์กรใหม่ ต่อมาอาจเข้าสู่ระบบการเมืองทางการเมือง โดยใช้ประโยชน์จากเครือข่ายที่สั่งสมมาหลายปีในฐานะ นักกิจกรรมและหัวหน้าองค์กรภาคประชาชน ผู้นำสตรีที่มี ประสบการณ์เส้นทางที่หลากหลายสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะ ที่ต้นแบบเส้นทางต่าง ๆ ส่งเสริมเติมเต็มซึ่งกันและกัน

ผู้วิจัยตระหนักว่า ผู้นำการเมืองแต่ละคนมิได้ใช้เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำแบบเดียวกัน ดังนั้นจึงให้ความสำคัญกับการสรุปความเหมือนและความต่างในแต่ละเส้นทาง เพื่อให้เกิด ข้อเสนอแนะที่ลึกซึ้งและเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัยอื่น ๆ และ ผู้ปฏิบัติงานที่ต้องการพัฒนาโครงการเพื่อขจัดอุปสรรคในแต่ละเส้นทาง ผู้นำสตรีที่ใช้เส้นทางทั้งสามรูปแบบยังมีมุมมอง ที่แตกต่างต่อวิธีการแสวงหาอำนาจทางการเมืองของตนเอง วิธีการตัดสินใจเป็นสมาชิกรัฐสภาหรือผู้นำในองค์กรระดับ รากหญ้า ทศนคติต่ออุปสรรคในการเป็นผู้นำ และวิธีก้าวข้าม อุปสรรคต่าง ๆ ข้างต้น

ผู้นำสตรีที่ให้สัมภาษณ์ในการศึกษานี้มีระดับความสอดคล้อง กับต้นแบบทั้งสามในระดับที่ต่างกัน ผู้วิจัยได้พยายามจับภาพ ความแตกต่างของผู้หญิงที่ใช้เส้นทางสู่การเป็นผู้นำแต่ละแบบ โดยใช้ระยะความสั้น-ยาวของเส้นทาง ซึ่งความเฉพาะตัวของสตรีในทางสังคมและบริบททางการเมืองจะเป็นตัวกำหนด ความสั้นหรือยาวของเส้นทางนี้

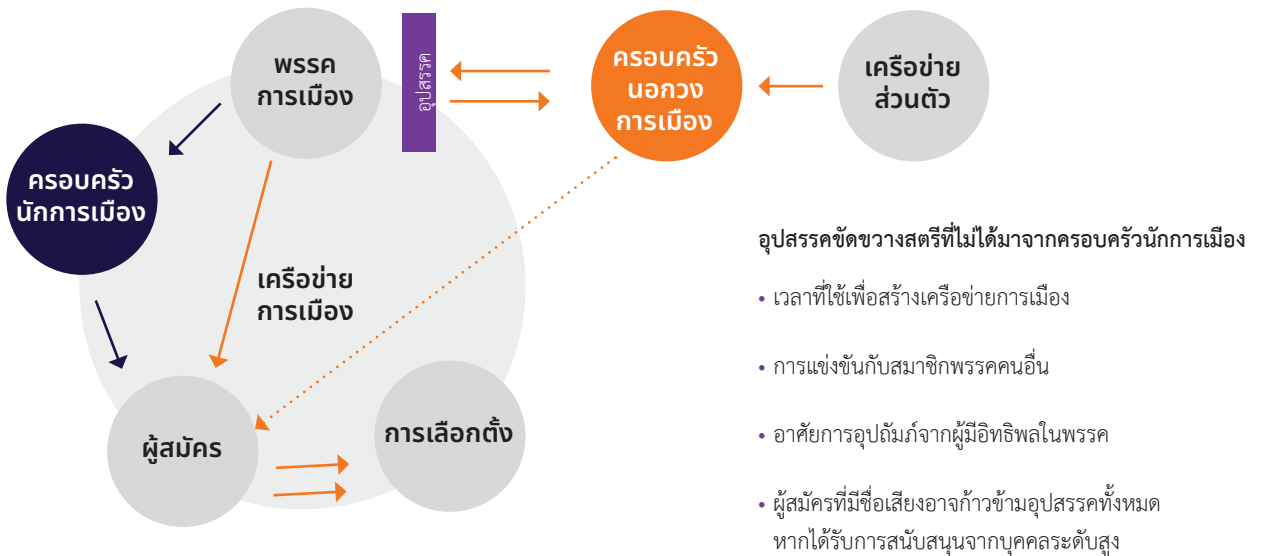
เส้นทางระยะสั้น (A short pathway) หมายถึง เส้นทางที่เผชิญแรงต้านทานน้อยที่สุด เส้นทางสายนี้เป็นลักษณะของผู้หญิงที่ใช้ลักษณะเฉพาะตัวของตนเองเพิ่มโอกาสในการประสบความสำเร็จในฐานะผู้นำการเมือง ในกรณีนี้อาจหมายถึงความถึง สตรีที่มาจากภูมิหลังเป็นชนชั้นสูง ไม่นับว่าตนเองเป็นสมาชิก ชนกลุ่มน้อย มีฐานะทางการเงินดี และมีความรับผิดชอบดูแล ครอบครัวน้อย จากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยพบว่า สตรีที่มีเส้นทาง ระยะที่สั้นที่สุด คือสตรีชนชั้นสูงที่ไม่อ้างอิงอัตลักษณ์ตนเอง กับชนกลุ่มน้อย มีฐานะการเงินมั่นคง และมีหน้าที่รับผิดชอบ ในครอบครัวน้อย

เส้นทางระยะกลาง (A medium-length pathway) หมายถึง เส้นทางที่เผชิญแรงต้านปานกลาง เส้นทางนี้เป็นเส้นทางสู่การเมืองที่มีอุปสรรคชัดเจนจำนวนหนึ่ง แต่ก็ สามารถผ่านพ้นไปได้ในบางช่วง ผู้นำสตรีที่มีเส้นทางระยะกลาง เป็นผู้มีทรัพยากรหรือตำแหน่งแห่งที่บางประการที่เป็นประโยชน์ ต่อการแสวงหาตำแหน่งผู้นำ แม้จะมีจุดด้อยบางประการ เช่น สตรีชนชั้นสูงที่เป็นสมาชิกกลุ่มน้อยทางศาสนา มีเครือข่ายธุรกิจ และทรัพยากรทางการเงิน อาจต้องการเข้าร่วมพรรคการเมือง เพื่อสมัครรับเลือกตั้ง แต่ขาดเครือข่ายการเมืองสนับสนุน เส้นทางเครือข่ายสู่ผู้นำการเมืองเส้นทางนี้ใช้เวลานานกว่า เส้นทางตระกูลนักการเมือง

เส้นทางระยะยาว (A long pathway) หมายถึง เส้นทางที่เผชิญแรงเสียดทานมากที่สุด สตรีที่เป็นผู้นำจากการใช้ เส้นทางระยะยาวนี้มักมาจากภูมิหลังที่มีข้อด้อยเชิงโครงสร้าง หลายข้อ เช่น สถานะทางเศรษฐกิจและสังคมไม่สูง มีข้อจำกัด เรื่องฐานะทางการเงินมาก การเข้าถึงเครือข่ายทางการเมือง สังคมและธุรกิจมีจำกัด และเป็นสมาชิกชนกลุ่มน้อยที่เผชิญ การเลือกปฏิบัติหลายรูปแบบ สตรีที่มาจากเส้นทางนี้ใช้เวลานานที่สุดกว่าจะขึ้นเป็นผู้นำการเมือง ส่วนหนึ่งเป็นเพราะไม่มีใครเปิดโอกาสให้ พวกเขาต้องค้นหาเส้นทางด้วยตนเอง เส้นทางต่าง ๆ มีระยะทางการต่อสู้ไม่เท่ากัน อธิบายได้ว่า สตรียังขาดความภาคภูมิใจในตนเองและความมั่นใจเนื่องจาก มักเผชิญการวิพากษ์วิจารณ์และอคติจากผู้อื่นที่ชัดเจนไม่ทำให้ สตรีก้าวสู่ภาวะผู้นำ

ภาพที่ 6: การเข้าสู่การเป็นผู้นำการเมืองของผู้สร้างเครือข่าย

ที่มา: ผู้วิจัย

เป้าหมายหนึ่งในการวิจัยนี้ คือ เพื่อหาแนวทางในการลดระยะทางสู่ความเป็นผู้นำ ไม่ว่าจะผู้นำสตรีจะเข้าสู่การเมืองด้วยเส้นทางแบบใด ผู้วิจัยพัฒนาข้อเสนอแนะสำคัญบางประการจากประสบการณ์จริงของผู้นำสตรีที่ให้สัมภาษณ์ ที่ระบุว่าพวกเธอใช้ทางลัดสู่ความเป็นผู้นำอย่างไร

ผู้วิจัยพบว่า การสร้างความเปลี่ยนแปลงในระดับสถาบันเพื่อเพิ่มแรงจูงใจให้พรรคการเมืองในการส่งเสริมความเป็นผู้นำของสตรี เป็นมาตรการที่จำเป็นและมีประสิทธิภาพที่สุดในการสร้างทางลัดเพื่อลดระยะทางให้สตรีก้าวสู่ความเป็นผู้นำการเมือง ในส่วนผู้นำในระดับรากหญ้า หากมีโอกาสสร้างเครือข่ายกับบุคคลที่มีเครือข่ายมาก (การแบ่งปันเครือข่าย) จะสามารถเปิดช่องทางใหม่ ๆ เพื่อการเปลี่ยนแปลงได้

ผู้สร้างเครือข่าย

ทรัพยากรที่สำคัญที่สุดสำหรับสตรีที่ต้องการเข้าสู่การเป็นผู้นำการเมือง คือ เครือข่ายครอบครัว เครือข่ายทางการเมือง รวมถึงทางธุรกิจ เครือข่ายนับเป็นทุนทางการเมือง ทุนทางสังคม และทุนทางเศรษฐกิจที่ผู้นำสตรีผู้ประสงค์เข้าสู่เส้นทางการเมืองต้องการ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ สร้างชื่อเสียงเอกลักษณ์ความเป็นตัวตน และเพิ่มความไว้วางใจจากประชาชน ข้อได้เปรียบของสตรีที่มีเครือข่าย คือ เครือข่ายช่วยลดต้นทุนในการเข้าสู่ถนนการเมือง ผู้สร้างเครือข่ายมีแนวโน้มที่จะเข้าถึงเงินทุน โดยเฉพาะถ้าสามารถดึงเงินทุนจากเครือข่ายธุรกิจ ก็จะสามารถเอาชนะอุปสรรคทางการเงินที่ต้องใช้เพื่อเข้าสู่วงการการเมืองได้ ทั้งนี้ผู้สร้างเครือข่ายต้องเผชิญความคาดหวังจากสังคมสูงในการต้อง ‘สานสัมพันธ์เครือข่ายต่าง ๆ ที่มีให้ราบรื่นดูจรรยาบรรณ’ ผู้สร้างเครือข่ายจึงต้องเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมทุกประเภท เช่น งานแต่งงานและงานศพ หากผู้สร้างเครือข่ายอยู่ในสังคมมีการแบ่งฝักฝ่ายทางการเมืองสูงและเครือข่ายที่มีถูกมองว่าเลือกข้างทางการเมืองการดึงดูดคะแนนเสียงจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่ยังไม่ได้ตัดสินใจและจากผู้ที่อยู่ชั่วคราวเมืองตรงข้ามย่อมเป็นเรื่องยาก

สตรีจากครอบครัวนักการเมืองได้รับสิทธิประโยชน์โดยตรงมากที่สุดและเผชิญความท้าทายน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับสตรีกลุ่มอื่น ๆ จากข้อมูลการสัมภาษณ์ของผู้วิจัย สตรีทุกคนที่มาจากครอบครัวนักการเมืองให้ข้อมูลว่าไม่มีอุปสรรคในการเป็นผู้สมัครและลงสมัครรับเลือกตั้ง ส่วนใหญ่พรรคการเมืองเป็นฝ่ายทาบทามผู้หญิงในกลุ่มนี้ หรือเป็นสมาชิกพรรคการเมืองอยู่แล้วผ่านความสัมพันธ์ของครอบครัว สตรีกลุ่มนี้มีเครือข่ายที่มั่นคงและมีนามสกุลเป็นต้นทุนที่สำคัญที่สุด

สำหรับการเป็นผู้สมัครและนักการเมืองที่ประสบความสำเร็จ อุปสรรคหลัก ๆ มักมีแนวโน้มเริ่มปรากฏภายหลังได้รับการเลือกตั้งเนื่องจากความท้าทายในการรักษาเครือข่าย โดยเฉพาะเครือข่ายในระบบหัวคะแนน (ซึ่งสตรีมีโอกาสเข้าถึงจำกัด) เนื่องจากดำเนินการผ่านการอุปถัมภ์ ระบบนี้มีไว้เพื่อรักษาความภักดีจากผู้มีสิทธิเลือกตั้ง/เขตการเลือกตั้ง ซึ่งเป็นลักษณะที่โดดเด่นในทั้งสามประเทศที่ผู้วิจัยรวบรวมกรณีศึกษา (Aspinall et al., 2022) และระบบนี้มีต้นทุนค่าใช้จ่ายสูงและใช้เวลานาน บ่อยครั้งที่ทั้งครอบครัวมีส่วนร่วมอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นพ่อแม่ พี่น้อง และญาติพี่น้องต้องชำระรักษาความเป็นหนึ่งให้แก่ตระกูลนักการเมือง ในระบบพรรคการเมืองที่มีการย้ายพรรคการเมืองบ่อยครั้ง ความภักดีต่อพรรคการเมืองจะมีความเหนียวแน่น ดังนั้นพรรคการเมืองจึงต้องลงแรงอย่างหนักเพื่อรักษาความภักดีของครอบครัวนักการเมือง

กรอบข้อความที่ 1

เรื่องเล่าจากผู้สร้างเครือข่าย

ตัดตอนจากการสัมภาษณ์สมาชิกรัฐสภาไทย

ดิฉันเริ่มต้นเส้นทางสู่ความเป็นผู้นำการเมืองในช่วงวัยรุ่น มีลุง (นักการเมืองท้องถิ่น) พาดิฉันไปลงเยี่ยมพื้นที่เขตเลือกตั้ง ดิฉันได้คุยกับชาวบ้านและเห็นความยากลำบากทั้งหมด ดิฉันเห็นความเหลื่อมล้ำมากมายทุกที่ สภาพความเป็นอยู่ของคนในชนบทต่างกับในชุมชนเมืองราวฟ้ากับเหว

เมื่อลุงขอให้ดิฉันลงสมัครรับเลือกตั้งนายกเทศมนตรีในเขตเทศบาลเมืองทางภาคเหนือของประเทศไทย ลุงบอกดิฉันตรงไปตรงมาว่า ผู้นำพรรคการเมืองจะไม่ได้ปฏิบัติกับฉันเป็นพิเศษกว่าคนอื่นเพราะนามสกุลของครอบครัว ดิฉันยังต้องทำงานหนักเหมือนผู้สมัครคนอื่น ๆ และจะไม่มีเวลาว่าง ดิฉันยอมรับความท้าทายและชนะการเลือกตั้งครั้งแรกด้วยแรงสนับสนุนจากครอบครัวและพรรค

เมื่อมองย้อนกลับไป ความสำเร็จในการเลือกตั้งของดิฉันเกิดจากเครือข่ายที่ลุงสร้างไว้กับฐานเสียงในพื้นที่ หลายคนในเขตเลือกตั้งชื่นชอบและเคารพลุง ลุงเป็นคนที่ประชาชนรู้จักกันดี และประชาชนในพื้นที่ก็คาดหวังให้ดิฉันสืบทอดมรดกของลุงต่อไป

นโยบายพรรคการเมืองก็มีส่วนช่วยได้มากเช่นกัน เพราะประชาชนเชื่อมั่นในนโยบายของพรรค ดิฉันไม่เจอการแข่งขันภายในพรรค ตอนแรกเกือบมีผู้สมัครชายลงสมัครแข่งกับดิฉัน (ในช่วงการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรค หรือรอบไพรมารีโหวต) ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2554 แต่พรรคได้เปลี่ยนว่าที่ผู้สมัครชายคนนั้นไปเป็นผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อ เพื่อที่ดิฉันจะได้ไม่ต้องแข่งขันกับเขา ดิฉันใช้ทรัพยากรการเงินในครอบครัว เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายหาเสียง ดิฉันยังไม่ได้แต่งงาน และไม่มีความรับผิดชอบดูแลครอบครัว ดังนั้นถือว่าดิฉันโชคดีที่สามารถอุทิศเวลาและทรัพยากรทั้งหมดให้กับงานในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

“ดิฉันคิดว่า อุปสรรคที่ใหญ่ที่สุดในการเป็นผู้นำการเมืองสำหรับดิฉันคือความรุนแรงจากรัฐ หลังจากการรัฐประหาร พ.ศ. 2557 และมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ดิฉันถูกทหารจับขังเดี่ยว ดิฉันผอมลงมาก หลังจากได้รับการปล่อยตัว ดิฉันต้องเข้ารับการรักษาผลกระทบทางจิตใจและอารมณ์ที่เป็นผลจากช่วงที่ถูกขังคุก และยังเผชิญการคุกคามทางออนไลน์อย่างรุนแรง ซึ่งบางครั้งก็เป็นการคุกคามทางเพศ”

ผู้สร้างเครือข่ายที่มาจากครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกัน แวดวงการเมืองมักมีทุนจากเครือข่ายทางธุรกิจที่มีอยู่ อาจเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียง หรือมาจากครอบครัวที่เป็นที่รู้จักดีในสังคม แต่ไม่ใช่ตระกูลนักการเมือง ซึ่งอาจขัดแย้งด้วยฐานะหรือสถานะคนดัง ปัจจัยทั้งสองเป็นสิ่งที่สามารถดึงดูดคะแนนเสียงได้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สร้างเครือข่ายกับพรรคการเมืองเป็นความสัมพันธ์ทางอ้อม ในตอนแรกผู้สร้างเครือข่ายไม่เกี่ยวข้องกันกับพรรคการเมืองใด ๆ แต่จะเข้าหาพรรคเมื่อต้องการเข้าสู่เส้นทางการเป็นผู้นำ พรรคการเมืองอาจสรรหาผู้ที่มีนามสกุลตระกูลใหญ่ที่เป็นที่รู้จักกว้างขวางโดยตรงเพื่อเป็นสัญลักษณ์การยกระดับสถานะพรรคการเมือง อุปสรรคของผู้สร้างเครือข่ายมักเริ่มจากภายในพรรค เพราะการได้รับเลือกเป็นผู้สมัครและได้ลงสมัครรับเลือกตั้งหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ เช่น การสนับสนุนจากสมาชิกพรรคระดับอาวุโสและระดับการแข่งขันกับสมาชิกพรรคอื่น ๆ (โดยเฉพาะเมื่อลงสมัครในระบบแบ่งเขตเลือกตั้ง) ผู้สร้างเครือข่ายมักมีผู้ทรงอิทธิพลในพรรคที่สนับสนุนการแข่งขันของตน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของระบบอุปถัมภ์ภายในพรรคการเมืองที่มีมาอย่างต่อเนื่อง

เส้นทางสู่ภาวะผู้นำการเมืองสำหรับผู้สร้างเครือข่ายไม่ได้มีลักษณะเป็นเส้นตรงเสมอไป กรณีศึกษาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทย (กรอบข้อความที่ 1) แสดงให้เห็นว่าเส้นทางการเป็นผู้นำการเมืองควรสั้นและราบรื่น เนื่องจากตำแหน่งและความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้นกับพรรคการเมือง เธอมาจากครอบครัวนักการเมืองที่มีชื่อเสียง และลงสมัครรับเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งเดิมของสมาชิกครอบครัว เธอได้รับการสนับสนุนเต็มที่จากพรรคการเมืองซึ่งพยายามจัดการทุกอย่างเพื่อให้แน่ใจว่า เธอไม่ต้องเผชิญการแข่งขันภายในพรรคการเมือง ในแง่หนึ่งเธอจึงไม่ต้องเผชิญกับอุปสรรค ในการเข้าสู่การเมือง เธอได้รับการเสนอชื่อเป็นผู้สมัครในเขตเลือกตั้งที่ต้องการและชนะการเลือกตั้ง แต่อุปสรรคในการเป็นผู้นำเกิดขึ้นหลังจากช่วงที่มีการยึดอำนาจการปกครองโดยทหาร เธอมีราคาที่ต้องจ่ายอย่างหนักหนาสาหัส ทั้งในทางส่วนตัวและในอาชีพการทำงานในฐานะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายค้าน ทำให้เธอไม่สามารถทำหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั้งยังถูกจำคุกและทนทุกข์จากการคุกคามอย่างรุนแรง

กรอบข้อความที่ 2

ผู้สร้างเครือข่าย จากครอบครัวนอกแวดวงการเมือง

โอกีวีอานา “โอกี” (Okiviana “Oki”) จากเมืองซูโกฮาร์โจ (Sukoharjo) เป็นสมาชิกพรรค Partai Kebangkitan Bangsa (PKB) และสมาชิกสภาท้องถิ่นในเขตเดียวกัน เธอสนใจการเมืองมาโดยตลอด และได้เริ่มร่วมงานกับพรรค PKB เมื่อพรรคกำลังสรรหาผู้สมัครหญิงเพื่อลงเลือกตั้งเมื่อ พ.ศ. 2562 โอกีใช้เครือข่ายของพ่อและทรัพยากรการเงินจากครอบครัว เธอชนะการเลือกตั้งในฐานะผู้สมัครรับเลือกตั้งเขตซูโกฮาร์โจ ในจังหวัดชวากลาง

โอกีมองว่าปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เธอชนะการเลือกตั้ง คือการสนับสนุนอย่างกระตือรือร้นของพ่อ เพื่อให้เธอลงสมัครรับเลือกตั้ง พ่อได้ช่วยระดมเครือข่ายของตนเองเพื่อช่วยหาเสียงให้เธอ

ภาพถ่าย: ทวิตเตอร์

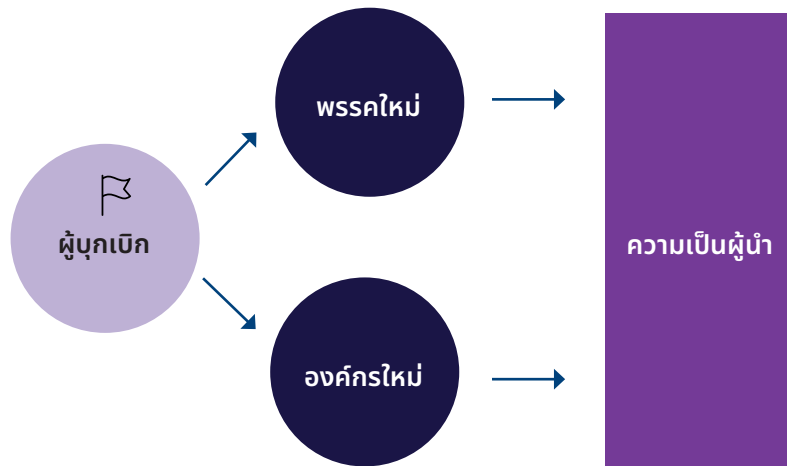
โอกียังได้รับการสนับสนุนจากพรรคการเมืองที่ลงสมัครซึ่งเปิดกว้างให้เธอเป็นผู้สมัครของพรรค ระบบโควตาเพศสภาพสำหรับผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งนี้เอง ที่ช่วยสร้างแรงจูงใจให้พรรคการเมืองต้องสรรหาผู้สมัครหญิงรายใหม่ ๆ รวมทั้งโอกี

ในทางกลับกัน เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำของโอบิอิวานาง่ายขึ้น เพราะเธอมีอุปสรรคน้อยกว่า แม้เธอไม่ได้มาจากครอบครัวนักการเมือง และในฐานะที่เป็นสมาชิกชนกลุ่มน้อยในอินโดนีเซีย โอกาสได้รับการเสนอชื่อและชนะการเลือกตั้งของโอบิย่อมยากกว่าปกติ ปัจจัยสำคัญสองประการที่ช่วยให้เธอเอาชนะอุปสรรค ได้แก่ พรรคการเมืองขาดแคลนผู้สมัครหญิงเพื่อลงสมัครตามโควต้าเพศสภาพ และครอบครัวเป็นแรงสนับสนุนอันแข็งแกร่งให้เธอเป็นผู้สมัคร โอบิไม่มีสายสัมพันธ์ใดกับพรรคการเมืองก่อนลงสมัครรับเลือกตั้ง แต่เนื่องจากข้อกำหนดโควต้าเพศสภาพในอินโดนีเซีย พรรคการเมือง ซึ่งรวมถึงพรรค PKB จึงมีความต้องการผู้สมัครหญิง และเปิดกว้างในการสรรหาผู้สมัครหญิงหน้าใหม่ ๆ มากขึ้น พ่อของโอบิให้การสนับสนุนเพื่อช่วยให้เธอชนะการเลือกตั้งท้องถิ่นในครั้งแรก โดยเชื่อมโอบิกับเครือข่ายทางสังคมที่กว้างขวางของพ่อ และใช้ทรัพยากรทางการเงินของครอบครัวเพื่อช่วยให้โอบิได้รับเลือกตั้ง โอบิเผชิญกับการแข่งขันภายในจากผู้สมัครหญิงคนอื่น ๆ ซึ่งเป็นผลผลิตจากระบบการเลือกตั้งในอินโดนีเซียที่ใช้ระบบบัญชีรายชื่อแบบเป็นสัดส่วนเปิด (open-list PR) แต่เธอไม่ต้องเผชิญกับความรุนแรงหรือการคุกคามทางออนไลน์ในฐานะผู้สมัครและนักการเมือง ทั้งนี้เธอกำลังวางแผนออกจากงานการเมืองเพื่อเริ่มต้นสร้างครอบครัว ซึ่งเป็นสิ่งที่เธอไม่ได้คิดไว้ในขณะที่ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ผู้นำการเมืองระดับรากหญ้าที่ เป็นผู้สร้างเครือข่ายมีแนวโน้มเคยเป็นอดีตนักการเมืองที่มีความสัมพันธ์กับพรรคการเมือง หรือเคยเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในชุมชน เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำของผู้หญิงกลุ่มนี้มีความท้าทายมากกว่าผู้หญิงจากชนชั้นสูงที่มีความสัมพันธ์ทางการเมืองและความสัมพันธ์ทางธุรกิจที่แข็งแกร่งอยู่แล้ว สำหรับผู้หญิงกลุ่มนี้ที่ไม่ได้มาจากพื้นฐานครอบครัวชั้นสูงแต่มีเครือข่ายชุมชนที่เข้มแข็ง อุปสรรคหลักคือ การระดมเครือข่ายเพื่อทำกิจกรรมที่มีต้นทุนสูง ๆ เช่น การประท้วง การชุมนุม หรือประเด็นความขัดแย้งอื่น ๆ ที่อาจนำมาซึ่งแรงกดดันจากรัฐ มีต้นทุนทางการเงินและมูลค่าใช้จ่ายสูง หรือมีลักษณะยึดเยื้อและต้องใช้ความพยายามในการหล่อเลี้ยงกระแส เพื่อให้การเรียกร้องสิทธินั้นเป็นที่รู้จัก

เมื่อสตรีต้องการก้าวสู่ภาวะผู้นำการเมือง ลักษณะเฉพาะตัวและบริบททางการเมืองที่มีอยู่มากเป็นตัวกำหนดโครงสร้างแรงจูงใจ และโอกาสในการประสบความสำเร็จ เครือข่ายครอบครัวอาจทำหน้าที่เป็นทรัพยากรที่สำคัญเมื่อพวกเขาแสวงหาและได้รับตำแหน่งผู้นำการเมือง ทั้งนี้แรงจูงใจเชิงสถาบันเพื่อการส่งเสริมความเสมอภาคทางเพศ เช่น โควต้าเพศสภาพได้ช่วยทำลายอุปสรรคของพรรคการเมือง เพื่อสรรหาสตรีที่ไม่มีเส้นสายสัมพันธ์ให้เข้าสู่เส้นทางผู้นำการเมือง

ภาพที่ 7: การเข้าสู่ความเป็นผู้นำการเมืองของผู้บุกเบิก ที่มา: ผู้วิจัย

ผู้บุกเบิก

ผู้นำสตรีที่ให้สัมภาษณ์เป็นผู้บุกเบิกถึงร้อยละ 40 ผู้นำสตรีเหล่านี้เป็นผู้ก่อตั้งพรรคการเมือง หรือองค์กรภาคประชาชน/องค์กรไม่แสวงหากำไร หรือกลุ่มรณรงค์เชิงนโยบาย ซึ่งเป็นการหลีกเลี่ยงอุปสรรคในระบบสถาบันหลักที่มีต่อการเป็นผู้นำของสตรี สตรีผู้บุกเบิกพบว่า สถาบันที่มีอยู่ทั้งในแวดวงการเมืองที่เป็นทางการก็ดีและไม่เป็นทางการก็ดี ไม่ได้มีเวทีที่เหมาะสมเพื่อตอบสนองความต้องการในการเป็นผู้นำของพวกเธอ ผู้บุกเบิกได้รับแรงบันดาลใจเชิงอุดมการณ์และเชิงยุทธศาสตร์ในการจัดตั้งองค์กรหรือพรรคการเมืองใหม่เพื่อก้าวไปในทิศทางที่กำหนดเอง เป็นเจ้านายของตัวเอง ผู้บุกเบิกจึงกลายเป็นผู้นำองค์กรของตัวเองทันที และสามารถกำหนดให้องค์กรส่งเสริมประเด็นสตรีได้

ปกติเราจะพบผู้บุกเบิกในกลุ่มผู้นำการเมืองระดับรากหญ้า เนื่องจากไม่ค่อยมีอุปสรรคในการเข้าถึงการนำ โดยเฉพาะกลุ่มนักรณรงค์เชิงนโยบาย ที่ไม่ได้จดทะเบียนองค์กรเป็นทางการ ผู้บุกเบิกสามารถตั้งองค์กรเป็นกลุ่มบนเฟซบุ๊ก (Facebook) และเริ่มทำงานรณรงค์ออนไลน์ได้ บางคนตั้งกลุ่มรณรงค์เชิงนโยบายจากพื้นที่โดยตรง เพราะมีแรงขับเคลื่อนโดยตรง ผลกระทบของโครงการพัฒนาต่าง ๆ ที่มีต่อพวกเธอโดยตรง

ผู้นำระดับรากหญ้าต้องจัดตั้งกลุ่มใหม่เพื่อเป็นช่องทางในการระดมการสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปในประเด็นสำคัญ ซึ่งอาจรวมถึงปัญหาประเด็นของสตรี และปัญหาที่ไม่จำกัดเฉพาะประเด็นสตรีก็ได้ ทำได้ดีที่สุดผู้นำระดับรากหญ้าทุกคนที่ริเริ่มก่อตั้งโครงการใหม่ ๆ ต้องใช้งานโซเชียลมีเดียเพื่อสร้างความตระหนักรู้ และเพื่อให้ได้การสนับสนุนมากขึ้นหลังจากเริ่มดำเนินการไประยะหนึ่ง

ผู้หญิงที่เลือกใช้เส้นทางผู้บุกเบิกมักมาจากภูมิหลังและมีลักษณะเฉพาะตัวที่หลากหลาย การจัดตั้งองค์กรใหม่ให้ประสบความสำเร็จไม่จำเป็นต้องพึ่งทรัพยากรการเงิน หรือเครือข่ายการเมืองมากนัก ซึ่งตรงข้ามกับความเชื่อมาตรฐานที่เข้าใจกัน โดยเฉพาะการริเริ่มระดับรากหญ้า ในการเริ่มทำงานรณรงค์เชิงนโยบายมักไม่จำเป็นต้องตั้งองค์กรที่เป็นทางการ ด้วยเหตุนี้เส้นทางสู่ผู้นำการเมืองของผู้บุกเบิกเป็นเส้นทางที่มีอุปสรรคที่น้อยที่สุดในแง่ของ "การเข้าสู่การเป็นผู้นำ" เส้นทางนี้ยังเหมาะสมที่สุดสำหรับสตรีที่มีทรัพยากรการเงินน้อย อุปสรรคสำหรับผู้บุกเบิกมักไม่ได้อยู่ที่ช่วงเริ่มต้น แต่อยู่ที่ก้าวต่อไป ภายหลังการสร้างองค์กร กลุ่ม หรือความคิดเริ่มเริ่มใหม่นั้น ๆ แล้ว

กรอบข้อความที่ 3

เรื่องเล่าจากผู้สร้างเครือข่าย-ผู้บุกเบิก

ตัดทอนและตัดแปลงจากการสัมภาษณ์อดีตสมาชิกรัฐสภา และผู้ร่วมก่อตั้งพรรคการเมืองใหม่ในไทย

ในฐานะผู้หญิงอายุน้อยที่อยู่ต่างประเทศเป็นเวลานาน การเดินทางสู่ความเป็นผู้นำการเมืองของดิฉันค่อนข้างแตกต่าง ดิฉันสำเร็จการศึกษาระดับปริญญานิติศาสตร์บัณฑิตจากสหราชอาณาจักร หลังจากนั้นทำงานอยู่ต่างประเทศจนกระทั่งกลับมาไทยเมื่อ พ.ศ. 2560 เมื่อกลับมาที่ตกใจกับสถานการณ์ทางการเมือง และสงสัยว่าทำไมคนรุ่นใหม่ในไทยถึงไม่สามารถมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ ดิฉันเคยเป็นอาสาสมัครพรรคการเมือง และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของพรรค ต่อมาจึงติดต่อเครือข่ายของตัวเองกับพรรคการเมือง เพื่อเริ่มพูดคุยเรื่องการตั้งพรรคการเมืองใหม่

ดิฉันได้ร่วมก่อตั้งพรรคการเมืองใหม่กับสมาชิกที่ลาออกจากพรรคการเมืองเดิมที่มีการก่อตั้งมาก่อนช้านานก่อนหน้านี้

“ดิฉันต้องการจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ที่สอดคล้องกับค่านิยมของตัวเอง คือ เปิดรับเสียงฟังเสียงของคนรุ่นใหม่และส่งเสริมความเสมอภาคด้านเพศสภาพ”

ตอนแรกดิฉันทำงานธุรการอย่างน้อยประมาณหนึ่งปี ดิฉันเดินทางกับผู้บริหารระดับสูงของพรรคหลายคน (นักการเมืองที่มีชื่อเสียง) และได้รับการทาบทามให้เป็นผู้สมัคร ดิฉันเป็นผู้ผลักดันนโยบายความเสมอภาคด้านเพศสภาพภายในพรรค จึงตกลงกันว่าพรรคจะเสนอรายชื่อผู้สมัครชายและหญิงสลับกันในระบบบัญชีรายชื่อ ดิฉันอยู่ในบัญชีรายชื่อลำดับที่สองในฐานะผู้ร่วมก่อตั้ง ต่อมาดิฉันได้รับเลือกให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ดิฉันเผชิญกับอุปสรรคมากมายในการเป็นผู้นำการเมือง ดิฉันยังเด็กและมีประสบการณ์การเมืองจำกัด ดิฉันไม่มีทรัพยากรการเงินที่จะช่วยในการก่อตั้งพรรคการเมืองใหม่และทำงานในฐานะผู้สมัคร ดิฉันทุ่มเทความสามารถทางความคิดและประสบการณ์ให้กับพรรค ดิฉันพบอุปสรรคจากคนในพรรคหลายคนที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายความเสมอภาคทางเพศสภาพที่ดิฉันผลักดันอย่างหนัก บางคนไม่เข้าใจว่าดิฉันเข้าสู่บทบาทผู้นำโดยไม่บริจาการเงินให้พรรคได้อย่างไร มีคนแสดงความคิดเห็นที่แย่ ๆ ต่อดิฉันมากมาย เพราะดิฉันเป็นคนหน้าใหม่ในวงการการเมือง ดิฉันจึงต้องพิสูจน์ตัวเองด้วยการทำงานหนัก ดิฉันได้รับทั้งการสนับสนุนที่ดีและการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมจากสมาชิกพรรคที่เป็นผู้หญิงคนอื่นเช่นกัน “ดิฉันคิดว่า มันน่าเสียใจมากที่ผู้หญิงด้วยกันมีความพยายามกีดกันกันเอง”

ในกรณีศึกษาซูริอันตี ซูดิน (Zurianty Sudin) (กรอบข้อความที่ 4) ระบุว่า เธอมีพื้นเพไม่สูงนัก มีหน้าที่หลักต้องดูแลครอบครัว ทั้งยังมีเวลาและทรัพยากรทางการเงินจำกัด และยังคงต้องทำงานเต็มเวลา แต่ก็ไม่ได้เป็นอุปสรรคขัดขวางเธอในการริเริ่มงานสาธารณะกุศล ด้วยบุคลิกเฉพาะตัว ทำให้เธอเข้าสู่เส้นทางความเป็นผู้นำที่สั้นขึ้น เพราะเธอเลือกการตั้งองค์กรใหม่แทนที่จะเข้าร่วมองค์กรที่มีอยู่ ความท้าทายสำหรับผู้นำการเมืองสายผู้บุกเบิกไม่ใช่แ่งมุม ‘การเข้ามาเป็นผู้นำ แต่เป็นการอ้างสถานะผู้นำ เพราะต้องใช้ทั้งทรัพยากรและต้นทุนทางบุคลากร

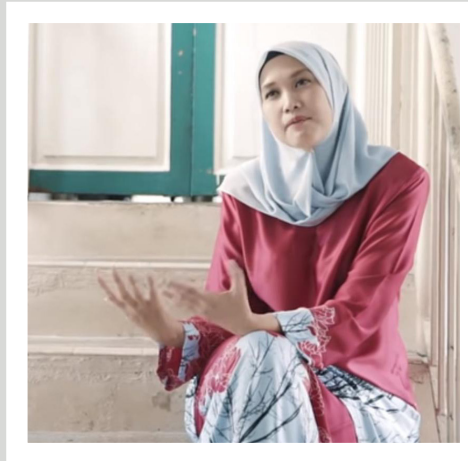
ผู้หญิงที่ตั้งพรรคการเมืองใหม่ไม่ได้ทำด้วยตนเองเพียงลำพัง แต่ทำงานกับกลุ่มผู้นำที่มีความคิดเหมือนกัน ซึ่งบางคนอาจมีความสัมพันธ์ทางการเมืองและ/หรือธุรกิจอยู่ด้วย เนื่องจากการตั้งพรรคการเมืองใหม่มีค่าใช้จ่ายสูงกว่ามาก สตรีที่ใช้เส้นทางนี้ต้องเผชิญกับอุปสรรคในการเข้าสู่สถานะผู้นำมากขึ้น เนื่องจากต้องใช้ทรัพยากรมากกว่าทางอื่น ๆ จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยพบว่า ผู้นำสตรีที่เป็นผู้ร่วมก่อตั้งพรรคการเมืองใหม่จะต้องร่วมมือกับนักสร้างเครือข่ายอื่น ๆ กล่าวคือบุคคลที่มีเครือข่ายการเมืองและธุรกิจที่แข็งแกร่ง เพื่อให้ตั้งพรรคการเมืองใหม่ได้สำเร็จ

กรอบข้อความที่ 4

เรื่องเล่าจากผู้บุกเบิก

ซูรียันตี ซูติน เป็นผู้ร่วมก่อตั้งเจจัก ริมบา (Jejak Rimba) หรือ ศูนย์ศึกษาปฐมวัยและเสริมสร้างศักยภาพให้ชาวโอรัง อาสลี (Orang Asli) ซึ่งเป็นชนพื้นเมืองในมาเลเซีย เธอเติบโตในครอบครัวคนจนเมือง จึงได้เรียนรู้คุณค่างานสาธารณกุศล ตั้งแต่อายุน้อย และมีส่วนร่วมทำงานสาธารณกุศลมา โดยตลอด ก่อนก่อตั้งเจจัก ริมบา เธอเป็นหัวหน้าโครงการ การกุศลหลายโครงการ อาทิ โครงการเติมน้ำมันฟรี (Free Petrol campaign) และการระดมทุนเพื่อช่วยเหลือผู้ประสบภัย น้ำท่วมในรัฐกลันตัน

ต่อมาเธอได้ตั้งองค์กรของตนเอง หลังจากไปเยี่ยมเยียนหมู่บ้าน โอรัง อาสลีเป็นเวลาปีครึ่ง แม้ซูรียันตีจะไม่มีอุปสรรคในการ ก่อตั้งองค์กร แต่ก็ยังคงเผชิญกับอุปสรรคในช่วงการนำองค์กร

รูปภาพ: Unreserved Media

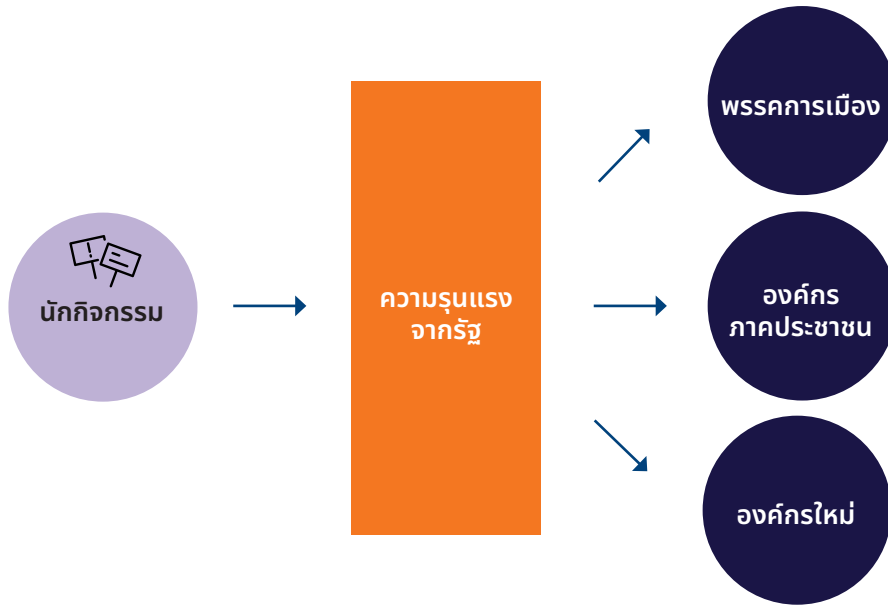
ปัญหาใหญ่ที่สุด คือ การสรรหาและรักษาอาสาสมัครและ สมาชิกคณะกรรมการ เนื่องจากเจจัก ริมบา เป็นองค์กรการกุศล ซูรียันตีทำงานเต็มเวลาไปพร้อมกับการบริหารองค์กร อีกทั้ง ยังต้องดูแลครอบครัว เธอทำงานสาธารณกุศลเพื่อหล่อเลี้ยง จิตวิญญาณ และสร้างเป้าหมายให้ตัวเอง ตลอดจนช่วยให้ ชีวิตของเธอมีความหมาย

ข้อกเว้นประการหนึ่ง คือ พรรคการเมืองใหม่ที่ก่อตั้งขึ้นโดย นักกิจกรรมรากหญ้า และไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้มีอิทธิพล ในเวทีการเมืองและธุรกิจ คือ แม้พรรคการเมืองตั้งขึ้นสำเร็จ โดยอาศัยทรัพยากรเพียงเล็กน้อย แต่ผู้ก่อตั้งก็ยอมรับว่า พรรคไม่มีหวังที่จะได้รับเลือกตั้ง

กรณีอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไทยที่ระบุงู่ว (กรอบ ข้อความ 3) การก้าวสู่ความเป็นผู้นำของเธอมายังมาจากการตัดสินใจ ร่วมก่อตั้งพรรคการเมืองใหม่ การก่อตั้งพรรคการเมือง ไม่ได้เกิดขึ้นง่าย ๆ และแตกต่างจากการก่อตั้งองค์กรระดับ รากหญ้า เพราะต้องใช้ทรัพยากรการเงินจำนวนมาก รวมทั้ง การสนับสนุนจากเครือข่ายการเมืองและนักการเมืองที่มีชื่อเสียง เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการเลือกตั้ง อดีตสมาชิกสภา ผู้แทนราษฎรคนนี้เป็นผู้สร้างเครือข่าย-ผู้บุกเบิก ใช้เส้นทาง ระยะกลาง การตัดสินใจร่วมตั้งพรรคการเมืองใหม่โดยไม่เข้าร่วม พรรคการเมืองที่มีอยู่เดิมอาจเป็นทางเลือกสู่ภาวะผู้นำอย่างมี นัยสำคัญ เนื่องจากเธอยังไม่ค่อยมีทรัพยากรการเงิน เครือข่าย ทางการเมือง รวมถึงประสบการณ์ทางการเมือง หากเธอไปสังกัด

พรรคการเมืองอื่นที่มีอยู่แล้ว เธออาจไม่ได้รับการพิจารณา ให้เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งหรือเป็นผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อ อันดับต้น ๆ แต่การตัดสินใจร่วมตั้งพรรคการเมืองใหม่ก็ขึ้นอยู่กับ ความสามารถของเธอในการดึงนักการเมืองที่มีอิทธิพล เข้ามาร่วมในการจัดตั้ง หากไม่มีเครือข่ายทางการเมืองจาก นักการเมืองที่ดำรงตำแหน่งอยู่แล้วคงเป็นเรื่องยากมากที่ กรณีศึกษานี้จะประสบความสำเร็จในการเลือกตั้ง นอกจากนี้ การเป็นผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อยังช่วยลดแรงกดดันในการสร้าง เครือข่ายการเลือกตั้งและการเมืองใหม่

ภาพที่ 8: การเข้าสู่ความเป็นผู้นำการเมืองของนักกิจกรรม

เส้นทางนักกิจกรรม

นักกิจกรรมหญิงเผชิญกับอุปสรรคที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในการเป็นผู้นำการเมืองหากเลือกเข้าร่วมองค์กรที่มีอยู่แล้ว เนื่องจาก การขาดต้นทุนทางการเมือง ทุนด้านธุรกิจ และทุนทางสังคม เพื่อหาโอกาสเข้าสู่ภาวะผู้นำการเมือง ทำให้ผู้หญิงกลุ่มนี้ ต้องทำงานหนักเพื่อสู้ไปจนถึงโครงสร้างระดับบน (เว้นเสียแต่ว่าองค์กรมีนโยบายโควต้าเพศสภาพ) นี่คือเส้นทางที่ผู้นำสตรีจากระดับรากหญ้าหลายคนใช้ เพราะภูมิหลังในฐานะนักกิจกรรมในช่วงแรก ๆ เช่น การเป็นนักกิจกรรม นักศึกษาในมหาวิทยาลัย ต้องสละเวลาเป็นอาสาสมัครเพื่อทำงานในประเด็นที่ตนเองสนใจ ต้องทำงานหนักเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากผู้นำระดับสูงในองค์กร และสามารถเข้าทำงานให้องค์กรได้เต็มตัว ทั้งนี้การร่วมทำกิจกรรมที่มีต้นทุนการเงินหรือทางสังคมสูงทำให้จำเป็นต้องหยุดงานหรือเรียนและอาจได้รับการลงโทษ (เช่น ตักงาน ถูกไล่ออกจากมหาวิทยาลัย หรือติดคุก เป็นต้น)

เนื่องจากภูมิหลังส่วนใหญ่ของนักกิจกรรมเป็นเพียงคนธรรมดา ผู้นำนักกิจกรรมหญิงอาจต้องใช้เวลาหลายปีเพื่อพิสูจน์คุณค่าของตัวเองต่อองค์กร เว้นแต่จะมีโควต้าเพศสภาพภายในองค์กรที่ทำให้เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำสั้นลง การใช้เวลาหลายปีพิสูจน์ตัวเองโดยไม่ได้รับค่าตอบแทน ทำให้มีต้นทุนในการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น สตรีบางคนต้องเข้ารับการศึกษเพิ่มเติม เช่น ระดับปริญญาหรือประกาศนียบัตรจากมหาวิทยาลัย ซึ่งจะเพิ่มต้นทุนทั้งด้านเวลา และเงินทองกว่าจะได้รับบทบาทผู้นำ

นักกิจกรรมบางคนมองว่า การทำงานเคลื่อนไหวเป็นก้าวสำคัญในการเข้าสู่ระบบการเมืองแบบทางการ นักกิจกรรมหญิงที่ข้ามสายเข้าสู่ระบบการเมืองทางการเมือง และเป็นผู้นำการเมืองคือผู้มีช่องทางติดต่อพรรคการเมืองและการเคลื่อนไหวของบุคคลนั้นได้รับการยอมรับจนเป็นที่รู้จักดีพอ ทำให้มีผู้ติดตามและเครือข่ายที่เพียงพอจนพรรคการเมืองมองเห็นว่า ว่าที่ผู้สมัครคนนี้มีคุณค่าคู่ควรได้รับคัดเลือกเข้าสู่บัญชีผู้สมัครของพรรคเพื่อลงแข่งขันในการเลือกตั้ง ดังนั้นคุณภาพของงานเคลื่อนไหวของนักกิจกรรมจึงมีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จ ยิ่งทำการรณรงค์เชิงนโยบายมากเท่าใด ก็ยิ่งมีโอกาสได้รับทุนที่สามารถประเมินค่าได้จากพรรคการเมืองเพิ่มขึ้นเท่านั้น

กรอบข้อความที่ 5

เรื่องราวของนักเคลื่อนไหว-ผู้บุกเบิก

วรรณวิภา ไม้สน ส.ส. พรรคก้าวไกล ประเทศไทย

วรรณวิภา อดีตแรงงานในโรงงาน ได้กลายbecome นักเคลื่อนไหวด้านแรงงานที่ต่อสู้เพื่อสิทธิของคนงานตัดเย็บเสื้อผ้า เรียกร้องการปรับปรุงสภาพการทำงานของตัวเองและเพื่อนร่วมงาน การเรียกร้องสิทธิด้านแรงงานของเธอทำให้เธอมีส่วนร่วมในกลุ่มนักกิจกรรมรากหญ้าหลากหลายกลุ่มที่สนับสนุนประชาธิปไตย ซึ่งในที่สุดได้พัฒนาเป็นพรรคอนาคตใหม่

การที่วรรณวิภาเป็นสมาชิกผู้ร่วมก่อตั้งพรรค จึงได้รับเลือกให้เป็นผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อในลำดับที่ 3 ในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2562 หลังการเลือกตั้ง เธอได้รับเลือกเป็น ส.ส.

รูปภาพ: เฟซบุ๊ก

และให้สัมภาษณ์ว่า เธอไม่มีอุปสรรคในการเข้ามามีบทบาทผู้นำนี้ เส้นทางที่ไม่ธรรมดาของเธอและความสำเร็จนั้นมาจากการเป็นผู้ประกอบการทางการเมืองและความกล้าที่จะท้าทายสภาพที่เป็นอยู่เดิมโดยการร่วมสร้างพรรคการเมืองใหม่

เส้นทางนักกิจกรรมของวรรณวิภา ไม้สน ได้นำเธอเข้าสู่ความเป็นผู้นำการเมืองในพรรคการเมืองใหม่ที่เธอมีส่วนร่วมก่อตั้ง การเดินทางสู่ความเป็นผู้นำของเธอเร่งรัดขึ้นอย่างมาก เนื่องจากการตัดสินใจเข้าร่วมกับกลุ่มคนที่มีความต้องการร่วมกันในการจัดตั้งพรรคอนาคตใหม่ ในบริบทไทย ลักษณะพื้นฐานของเธอน่าจะสร้างอุปสรรคสำหรับเธอมากที่สุดในการเข้าสู่การเมือง เธอทำงานเป็นคนงานในโรงงานจนกระทั่งได้รับเลือกตั้ง เธอมีพื้นเพมาจากคนจนเมือง และเป็นแม่เลี้ยงเดี่ยว อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของเธอกับกลุ่มแรงงานทำให้ชื่อเสียงของเธอกลายเป็นที่รู้จักในกลุ่มนักเคลื่อนไหวทางการเมืองที่วางแผนจะจัดตั้งพรรคการเมืองใหม่ ภายหลังจากการก่อตั้งพรรค เธอจึงอยู่ในรายชื่อผู้สมัคร ส.ส. แบบบัญชีรายชื่ออันดับต้น ๆ ของพรรค

กรอบข้อความที่ 6

เรื่องราวของนักกิจกรรม

ตัดทอนและตัดแปลงจากการสัมภาษณ์อดีตรวมกรรมการบริหาร กลุ่มเยาวชนเพื่อสิ่งแวดล้อมในอินโดนีเซีย

ดิฉันสนใจปัญหาสิ่งแวดล้อมมาตลอดตั้งแต่อายุน้อย ช่วงอยู่มัธยมปลาย ดิฉันเข้าร่วมกับกลุ่ม “เพื่อนวาลฮี” (Friends of WALHI) ซึ่งเป็นกลุ่มด้านสิ่งแวดล้อมที่มีชื่อเสียงในอินโดนีเซีย การเป็นอาสาสมัครและมีส่วนร่วมในกลุ่ม “เพื่อนวาลฮี” ทำให้ดิฉันเริ่มสนใจความสัมพันธ์ระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมกับความเหลื่อมล้ำมากยิ่งขึ้น

หลังจากสำเร็จการศึกษา ดิฉันได้รับการทาบทามจากองค์กรเยาวชนด้านสิ่งแวดล้อมให้เป็นผู้อำนวยการ องค์กรนี้ดำเนินงานด้านนโยบายความเสมอภาคทางเพศสภาพ โดยมีสตรีดำรงตำแหน่งผู้บริหารอาวุโสทั้งหมด

ดิฉันได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนมิตรและมีโอกาสในการสร้างเครือข่ายกับผู้นำกลุ่มสิ่งแวดล้อมในอินโดนีเซีย ซึ่งมีความสำคัญยิ่งยวดในการทลายอุปสรรคด้านการเป็นผู้นำ ในช่วงเวลานั้น มีผู้นำสตรีจำนวนมากในองค์กรภาคประชาสังคมหลายแห่งในอินโดนีเซียจัดตั้งกลุ่มสนับสนุน โดยได้รับคำปรึกษาจากนักกิจกรรมอาวุโส หลังจากการประชุมหลายครั้ง ทำให้เกิดโครงการอบรมเพื่อเป็นกลุ่มที่ปรึกษาและสนับสนุนสตรีในตำแหน่งผู้นำต่าง ๆ

ข้อค้นพบเรื่องเส้นทางสายต่าง ๆ

กล่าวโดยสรุป เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำการเมืองสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 เส้นทาง คือ ผู้สร้างเครือข่าย ผู้บุกเบิก และนักเคลื่อนไหว ผู้นำสตรีหลายคนที่เราสัมภาษณ์ใช้เส้นทางสู่ผู้นำแบบผสมผสาน ซึ่งมักเกิดขึ้นโดยไม่ได้ตั้งใจแต่บรรลุวัตถุประสงค์ เส้นทางที่พบเห็นได้ทั่วไป คือ เส้นทางนักกิจกรรม-ผู้บุกเบิก คือ กรณีที่สตรีเริ่มเส้นทางการเป็นผู้นำในฐานะนักกิจกรรมและก้าวข้ามไปสู่องค์กรที่บุกเบิกใหม่ การทำกิจกรรมเคลื่อนไหวเป็นเหมือนเวทีในการหาประสบการณ์และฝึกฝนทักษะการเป็นผู้ประกอบการด้านการเมือง ผู้บุกเบิกเกือบทั้งหมดเป็นนักกิจกรรมตั้งแต่อายุน้อยและเคยเป็นอาสาสมัครหรือทำงานให้กับองค์กรอื่นก่อนตั้งองค์กรของตนเอง ผู้นำสตรีบางคนเป็น “ผู้บุกเบิกต่อเนื่อง” เพราะมีประสบการณ์มากมายในการจัดตั้งองค์กรใหม่ ๆ ก่อนที่จะเลือกทำงานให้องค์กรที่มีเป้าหมายเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

ลักษณะเฉพาะตัว โครงสร้างสังคมและเพศสภาพ และบริบททางการเมืองผลักดันให้สตรีแต่ละคนมีเส้นทางที่เข้าสู่ถนนผู้นำการเมืองต่างกัน การเลือกเส้นทางนั้นขึ้นอยู่กับภูมิหลัง แรงจูงใจ ข้อจำกัด และระดับการสนับสนุนจากครอบครัว

ต้นแบบผู้สร้างเครือข่ายเป็นเส้นทางที่ใช้ทรัพยากรเพื่อเป็นผู้นำการเมืองมากที่สุด เนื่องจากต้องอาศัยเครือข่ายที่กว้างขวาง ทั้งจากปากการเมือง สังคม และการเงินเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสตรีที่ไม่ได้มาจากพื้นเพชนชั้นสูงและไม่มีสายสัมพันธ์กับพรรคการเมืองมีโอกาสน้อยที่สุดที่จะเดินทางสายนี้ เพราะขาดทั้งเครือข่ายและทรัพยากรที่จำเป็นในการขับเคลื่อนเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง

เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำการเมืองที่ได้รับความนิยมสูงสุดสำหรับสตรีในภูมิภาคอาเซียน คือ เส้นทางผู้บุกเบิก ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ที่ดีขึ้นของสตรีในด้านการพัฒนา มิติเพศสภาพโดยรวมในทุกด้านในภูมิภาค เราได้เห็นจำนวนผู้หญิงที่มีการศึกษาสูงเป็นผู้ประกอบการในภูมิภาคอาเซียนมากกว่าที่เคย และเป็นคนที่มียุทธศาสตร์ในการเป็นผู้นำเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เส้นทางนี้เป็นที่นิยมในกลุ่มผู้นำสตรีรากหญ้าซึ่งแต่เดิมเคยเป็นผู้เสียเปรียบอย่างเป็นระบบ เช่น สตรีกลุ่มชาติพันธุ์ สตรีกลุ่มน้อยทางศาสนา และผู้พิการ

จำนวนผู้ประกอบการทางการเมืองสตรีในภูมิภาคอาเซียนที่เพิ่มขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงการเปิดพื้นที่ทางการเมืองและการเป็นผู้ประกอบการของผู้หญิงนอกแวดวงการเมืองแบบทางการ ซึ่งโดยปกติแล้วมักไม่ถูกนับรวมเมื่อพูดถึงจำนวนสตรีในรัฐสภา ช่องทางสำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นผู้นำได้เพิ่มทวีคูณขึ้นพร้อมกับการใช้อินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์อย่างแพร่หลาย เป็นการเปิดเส้นทางใหม่ให้สตรีได้สร้างความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง อย่างน้อยในกลุ่มสตรีที่มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีกว่า แต่อาจจะน้อยกว่าในกลุ่มสตรีที่มีภูมิหลังยากจน เช่น ผู้นำสตรีที่มีความพิการสามารถศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น มีอาชีพการงานและทำกิจกรรมเคลื่อนไหวได้ – ทั้งหมดนี้เป็นเพราะการสื่อสารออนไลน์ที่ช่วยให้เข้าถึงสถาบันการศึกษา ที่ทำงาน และการรณรงค์ออนไลน์ที่ใช้ต้นทุนไม่มาก เทคโนโลยีดิจิทัลยังทำให้ชีวิตผู้พิการดีขึ้นด้วยเนื่องจากผู้พิการมีเครื่องมือมากกว่าในอดีต ช่วยเสริมความมั่นใจในศักยภาพที่จะกระตุ้นและนำความเปลี่ยนแปลงมาสู่สังคม

ลักษณะส่วนตัวของผู้หญิงนั้นมีความสำคัญ เนื่องจากเป็นสิ่งที่กำหนดลักษณะและระยะทางบนเส้นทางสู่ภาวะผู้นำการเมือง เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำการเมืองมีระยะเวลาต่างกันไป ตั้งแต่ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ระยะทางสะท้อนว่าสตรีผ่านจำนวนและรูปแบบของอุปสรรคบนเส้นทางสู่การเป็นผู้นำการเมืองมากน้อยเพียงใด ผู้นำที่เป็นผู้บุกเบิกในฐานะผู้ร่วมก่อตั้งองค์กรใหม่ร่วมกับผู้อื่นอาจสามารถก้าวข้ามอุปสรรคได้โดยใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของผู้ร่วมก่อตั้ง เช่น ทรัพยากรการเงินหรือเครือข่ายเพื่อเอาชนะอุปสรรคของตนเอง เหล่านี้ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการศึกษาประโยชน์ที่อาจเป็นไปได้ในการ "แบ่งปันทรัพยากร" (Asset pooling) คือ การรวมทรัพยากรของสตรีเข้าด้วยกัน เพื่อก้าวข้ามอุปสรรคในการเป็นผู้นำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เราควรเชื่อเชิญให้สตรีที่อาจมาจากภูมิหลังต่างกัน แต่มีวิสัยทัศน์เหมือนกันในการเปลี่ยนแปลงสังคมและการเมือง ให้มาร่วมมือกันแทนที่จะพยายามแบบต่างคนต่างทำ

เฮติพัธ ไซพูติน สมาชิกรัฐสภา อินโดนีเซีย

การมีสตรีในบทบาทผู้นำมากขึ้นช่วยเพิ่มช่องทางการตัดสินใจของสตรี ผู้นำสตรีในภูมิภาคอาเซียนสามารถขยายพื้นที่การตัดสินใจระดับสูง แม้ในองค์กรที่ไม่มีพื้นที่สำหรับสตรี ข้อค้นพบจากการวิจัยระบุว่า ภายในองค์กรที่ไม่มีนโยบายการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการตัดสินใจ ผู้นำสตรีหลายคนเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบันและนโยบายเพื่อให้สตรีสามารถตัดสินใจและกำหนดวาระนโยบายได้มากขึ้น พวกเขาพบพันธมิตรที่เป็นผู้ชายที่สนับสนุนการเรียกร้องและพยายามผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลง แต่มักไม่ผ่านการได้รับคำวิจารณ์และอคติจากคนรอบข้าง สตรีที่เป็นผู้บุกเบิกมักประสบความสำเร็จมากที่สุดในการรักษาบทบาทการเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการตัดสินใจ พวกเธอมักสร้างโครงสร้างองค์กรที่สนับสนุนสตรีในฐานะผู้มีอำนาจตัดสินใจ

โดยภาพรวม ผู้นำการเมืองสตรีในภูมิภาคอาเซียนกำลังเติบโตในทุกแง่มุมในสังคม อย่างไรก็ตาม ความเป็นผู้นำการเมืองของพวกเธออาจไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจน หากเรายังคงโฟกัสกับกลุ่มตัวอย่างสตรีที่เป็นผู้นำการเมืองเท่านั้น เมื่อเราขยายฐานและแนวคิดเรื่องการเป็นผู้นำการเมืองแล้ว เราจะสามารถค้นพบและสะสมรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ที่สตรีใช้ก้าวไปสู่ความเป็นผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้มากยิ่งขึ้น

ความรุนแรงต่อสตรี ในปริณทลการเมือง

ความรุนแรงต่อสตรีในปริณทลการเมืองเป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจจากทั่วโลกในฐานะพื้นที่ใหม่สำหรับการศึกษา และวิจัย ตลอดจนพื้นที่การรณรงค์เชิงนโยบายตลอดทศวรรษที่ผ่านมา Krook (2017) ได้ถกเถียงว่า การมีส่วนร่วมของสตรีในการเมืองที่เพิ่มขึ้นทั่วโลกในฐานะนักการเมือง นักกิจกรรม และผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ก่อให้เกิดการโจมตีต่อสตรีในแวดวงการเมืองมากขึ้น ความรุนแรงต่อสตรีในปริณทลการเมืองถือเป็นความรุนแรงจากเหตุแห่งเพศรูปแบบหนึ่ง ที่ครอบคลุม “การกระทำหรือการข่มขู่ที่จะกระทำ ความรุนแรงทางร่างกาย ทางเพศ หรือทางจิตใจ อันเป็นการกีดกันสตรีจากการใช้สิทธิ และบรรลุนิติทางการเมืองและสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ ของตน” (UN Women, 2021) หมายรวมถึงการกีดกันสตรีไม่ให้ลงสมัครรับตำแหน่งทางการเมือง การลงคะแนนเสียงอย่างเสรี การหาเสียงโดยเสรี และ/หรือมีเสรีภาพในการพูดและการชุมนุม ความรุนแรงต่อสตรีในปริณทลการเมืองอาจปรากฏทั้งในพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ส่วนตัว และผู้กระทำอาจเป็นสมาชิกในครอบครัว ประชาชน และรัฐก็ได้

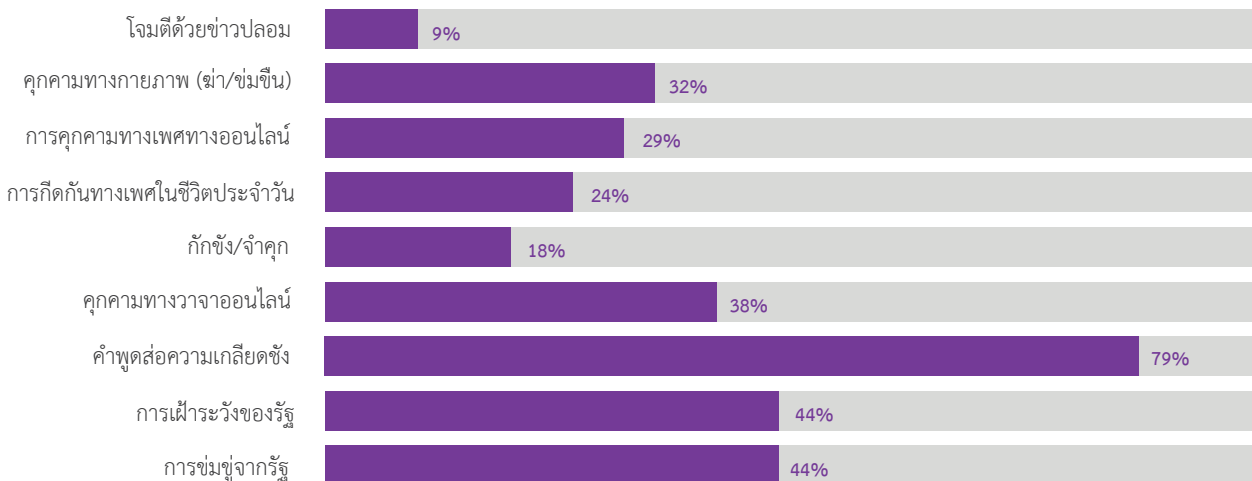
ในขณะที่องค์กรระหว่างประเทศ เช่น โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ตระหนักว่าปัญหาความรุนแรงต่อสตรีในแวดวงการเมืองนั้นพบได้ทั่วไป แต่ยังคงขาดข้อมูลที่แสดงให้เห็นนัยสำคัญของความรุนแรง ผู้วิจัยเน้นเรื่องความรุนแรงต่อสตรีในปริณทลการเมือง ประการแรก คือ การสร้างข้อมูลเชิงประจักษ์เป็นต้นแบบประสบการณ์จากผู้นำการเมืองสตรีในอินโดนีเซีย มาเลเซีย และไทยว่ามีรูปแบบใดบ้าง ความรุนแรงต่อสตรีในปริณทลการเมืองเป็นอุปสรรคที่ทั้งมองเห็นได้ ช่อนเร้น และมองไม่เห็น ที่ขัดขวางไม่ให้อสตรีบรรลุการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเต็มที่ มีข้อมูลอ้างอิงว่าความรุนแรงต่อสตรีในปริณทลการเมืองยังเป็นเหตุผลทำให้นักการเมืองสตรีจำนวนมากในยุโรปพิจารณายุติบทบาทการเป็นนักการเมือง

การทำความเข้าใจขอบเขตและรูปแบบความรุนแรงต่อสตรีในปริณทลการเมืองในภูมิภาคอาเซียนจะช่วยให้เข้าใจอุปสรรคต่อการเข้าสู่การเมืองของผู้นำสตรีและการรักษาตำแหน่งทางการเมืองของพวกเธอ ทั้งยังให้ข้อมูลเชิงลึกที่สำคัญในการออกแบบโครงการเพื่อช่วยลดปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาเหล่านั้น

จากการสัมภาษณ์ผู้นำสตรี 45 คน มีผู้นำสตรีถึง 88% รายงานว่า ตนเคยประสบกับความรุนแรงและการคุกคามเนื่องจากบทบาททางการเมือง ผู้นำการเมืองระดับรากหญ้ามีแนวโน้มจะเป็นผู้ได้รับผลกระทบมากกว่านักการเมือง ผู้นำระดับรากหญ้า 94% เคยตกเป็นผู้เสียหายจากความรุนแรงต่อสตรีในปริณทลการเมือง เทียบกับนักการเมืองสตรีที่เป็นผู้เสียหาย 82%

ภาพที่ 9: รูปแบบความรุนแรงต่อสตรีในปริณทลการเมืองที่ผู้นำการเมืองสตรีเผชิญ

ที่มา: ผู้วิจัย

ความรุนแรงต่อสตรีในปริมณฑลการเมืองมี 2 ประเภท กว้าง ๆ ได้แก่ ความรุนแรงทางร่างกายและความรุนแรงทางออนไลน์ ความรุนแรงทางร่างกายรวมถึงความรุนแรงทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นกับบุคคล เช่น:

- การคุกคามทางวาจา
- การขู่ฆ่า
- การข่มขืน
- การทำร้ายร่างกาย
- การกีดกันทางเพศ
- การล่วงละเมิดทางเพศ
- การสอดแนมของรัฐและการข่มขู่ (เช่น การถูกติดตามหรือถ่ายภาพโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ)
- การกักขังและจำคุก

ความรุนแรงต่อสตรีในการเมืองออนไลน์เป็นภัยคุกคามทุกรูปแบบที่เกิดขึ้นทางออนไลน์ เช่น

- การใช้คำพูดแสดงความเกลียดชัง
- การคุกคามทางเพศทางออนไลน์
- การก่อกวนออนไลน์ (Trolling)
- การโจมตีด้วยข่าวปลอม
- การโพสต์ขู่จะทำร้าย

สตรีในแวดวงการเมืองมักประสบภัยคุกคามจากโลกออนไลน์มากกว่าความรุนแรงทางกายภาพ ในโลกดิจิทัลที่เชื่อมต่อกันหมด การใช้สื่อดิจิทัลเป็นสิ่งที่ผู้นำสตรีหลีกเลี่ยงไม่ได้ จากความรุนแรงทางออนไลน์ทั้งหมดพบว่า ที่ผู้นำสตรีเผชิญปัญหาเรื่องการใช้คำพูดแสดงความเกลียดชังสูงสุด มีผู้นำสตรี 79% พบปัญหานี้ รองลงมาคือการก่อกวนออนไลน์ (38%) การขู่ว่าจะคุกคามทางกายภาพ (31%) การคุกคามทางเพศ (29%) และการโจมตีด้วยข่าวปลอม (9%)

คำพูดแสดงความเกลียดชังเป็นการแสดงออกประเภทหนึ่ง ที่สร้างความเจ็บปวดเทียบได้กับการบาดเจ็บทางกาย (Brown 2015) คำพูดแสดงความเกลียดชังมุ่งเป้าไปที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเฉพาะและที่ระบุตัวได้ง่าย ส่งผลให้เกิดการตีตราพวกเขา โดยการตอกย้ำและขยายการเลือกปฏิบัติอย่างเป็นระบบต่อผู้ถูกโจมตี (Gelber 2019) แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย เช่น

เฟซบุ๊กพบว่า การรับมือกับคำพูดที่แสดงความเกลียดชังเป็นสิ่งที่ทำหายมาก เนื่องจากลักษณะเนื้อหาที่มีความสั่นไหว (Sinpeng et.al 2019) ผู้นำสตรีที่ให้สัมภาษณ์ในการศึกษานี้ ตกเป็นเป้าการโจมตีด้วยคำพูดแสดงความเกลียดชังในประเด็นเรื่อง เพศ อายุ ความเชื่อทางการเมือง ชาตินิยม ศาสนา และ/หรือความพิการ

ผู้นำการเมืองที่เป็นสตรียังถูกก่อกวนออนไลน์ โดยเฉพาะผู้ที่ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์โดยเปิดเผย ยังมีส่วนร่วมกับสื่อสังคมออนไลน์มากเท่าไร โดยเฉพาะในประเด็นที่ละเอียดอ่อน ก็ยิ่งถูกล่วงละเมิดมากเท่านั้น คำพูดเหยียดเพศในชีวิตประจำวัน เช่น การประจานรูปร่างหน้าตา หรือการประจานว่าแรดร่าน (Slut shaming) ผ่านความคิดเห็นออนไลน์และการตอบกลับบนเฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ บางครั้งการคุกคามทางเพศยังถูกส่งผ่านกล่องข้อความส่วนตัวของผู้นำการเมืองสตรี

ผู้นำสตรีในประเทศที่มีเสรีภาพระดับต่ำยังถูกคุกคามกดขี่จากรัฐในระดับที่มีนัยสำคัญเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในไทย เนื่องจากทั้งนักการเมือง (ฝ่ายค้าน) และผู้นำระดับรากหญ้า ต่างประสบกับการถูกกดขี่จากรัฐในระดับที่สูง ผู้นำสตรีรายงานว่า เคยถูกตำรวจหรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง "มาเยี่ยม" บ่อยครั้งทั้งที่บ้านหรือที่ทำงาน ถูกติดตามตัวถ่ายภาพ และข่มขู่ ผู้นำ 6 ใน 17 คน จากที่ให้สัมภาษณ์ทั้งหมดเคยถูกควบคุมตัวและจำคุกเนื่องจากเป็นผู้นำการเมือง ผู้นำนักกิจกรรมที่เป็นคนรุ่นใหม่เป็นกลุ่มที่เสี่ยงต่อความรุนแรงต่อสตรีในปริมณฑลการเมืองมากที่สุด

การศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นถึงลักษณะความรุนแรงต่อสตรีในปริมณฑลการเมืองซึ่งพบได้แพร่หลาย ทั้งยังส่งผลกระทบต่อผู้นำการเมืองสตรีในกรณีศึกษาทั้งสามประเทศ ความรุนแรงทั้งในรูปแบบทางกายภาพและทางออนไลน์ที่พบได้แพร่หลายกลายเป็นหนึ่งในบรรดาอุปสรรคที่ผู้นำสตรีต้องเผชิญ โดยไม่มีทางแก้ไขได้ง่าย ๆ นักการเมืองบางคนที่ไม่ได้ใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้ข้อมูลว่า ไม่เคยมีประสบการณ์ความรุนแรงต่อสตรีในปริมณฑลการเมือง แต่การไม่เคลื่อนไหวทางออนไลน์ไม่ใช่ทางเลือกที่ง่ายสำหรับสตรีที่ต้องการเป็นผู้นำการเมือง

ข้อมูลกรณีศึกษาเชิงลึก

ประเทศอินโดนีเซีย

การมีส่วนร่วมของสตรีในระบบการเลือกตั้งในอินโดนีเซียได้ก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ นับตั้งแต่มีการใช้โควตาผู้สมัครสตรี 30% ในการเลือกตั้งทั่วไปตั้งแต่ พ.ศ. 2546 โควตาผู้สมัครสตรีทำให้จำนวนสมาชิกสภาสตรีเพิ่มขึ้น และความต้องการสรรหาผู้สมัครรับเลือกตั้งสตรีในการแข่งขันในการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นก็มากขึ้นด้วย การเป็นนักการเมืองเป็นทางเลือกที่น่าสนใจอย่างยิ่งสำหรับสตรีจากตระกูลนักการเมืองและสตรีที่สร้างสายสัมพันธ์กับพรรคการเมือง นักการเมืองคนหนึ่งในตระกูลนักการเมืองตั้งข้อสังเกตว่า

“ดิฉันเข้าใจว่า ดิฉันได้ประโยชน์ในฐานะภรรยาของอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดสองสมัย (10 ปี) แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าดิฉันไม่เคยทำงานหนักเพื่อหาเสียงกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตเลือกตั้งของดิฉันอยู่ในพื้นที่ห่างไกล ทั้งยังไม่รู้ว่าสามีดิฉันมีผลงานอะไรบ้างในสมัยที่เขาเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด ข้อได้เปรียบเดียวที่ดิฉันมี คือ เครือข่ายองค์กรสตรีซึ่งดิฉันเคยเป็นผู้นำในฐานะภรรยาของผู้ว่าฯ”

อัตราส่วนร้อยละของผู้นำสตรีในรัฐสภาปัจจุบันอยู่ที่ 21% ตัวเลขนี้สะท้อนความสำเร็จที่สำคัญเมื่อเทียบกับระดับการมีส่วนร่วมของสตรีในช่วงระบอบอำนาจนิยมภายใต้การนำของซูฮาร์โต (พ.ศ. 2509-2541) ในยุคนั้น อัตราการมีส่วนร่วมของสตรีในรัฐสภาอยู่ระหว่าง 11-13% (Aspinall et al 2021:7) แต่พวกเขาถูกคัดเลือกโดยพรรคการเมืองที่รัฐบาลควบคุมอย่างหนัก (Sucipto, 2011) ควบคู่กับการสร้างความรับรู้ว่าด้วยบทบาทของสตรีในพื้นที่สาธารณะ รวมทั้งในทางการเมือง สตรีถูกมองว่าเป็นผู้ใต้การบัญชาของผู้ชายรวมทั้งในรัฐสภาด้วย นี่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมปิตาธิปไตยที่มีอยู่ (Blackburn 2004) นักวิชาการคนอื่น ๆ ได้ระบุถึงปัจจัยที่เป็นข้อจำกัด รวมทั้งศาสนา (Bessel, 2004) และอุปสรรคเชิงสถาบัน เช่น ระบบการเลือกตั้ง (Hillman, 2017; Prihatini 2019a; Prihatini 2019b; Satriyo 2014)

“ในฐานะนักกิจกรรม ฉันไม่เห็นว่าการเป็นผู้นำหญิงจะเป็นปัญหา นี่คือนี่ที่ชุมชนภาคประชาสังคมสนับสนุน สิ่งที่เป็นปัญหาคือการเป็นคนรุ่นใหม่ ประชาชนในอินโดนีเซียดูถูกคุณ รวากับว่าคุณไร้ประสบการณ์ เป็นแค่มือสมัครเล่นและไม่รู้เรื่องรู้ราวใด ๆ แม้แต่เจ้าหน้าที่รัฐก็ดูถูกดิฉันในการประชุม ดิฉันต้องพิสูจน์ตัวเองต่อไปว่าแม้อายุน้อยแต่ก็สามารถทำในสิ่งที่คนอายุมากกว่าทำได้เช่นกัน”

แม้กระนั้น การเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งจากระบบสัดส่วนแบบบัญชีรายชื่อปิดเป็นระบบสัดส่วนแบบบัญชีรายชื่อเปิดจะเป็นการเพิ่มต้นทุนในการเป็นผู้ว่าการเมืองสำหรับสตรี ผู้สมัครจากพรรคการเมืองเดียวกันมีแรงจูงใจในการแข่งขันเองเพื่อให้ได้คะแนนเสียงสูงสุดและเพื่อให้ได้รับที่นั่ง การเปลี่ยนแปลงระบบการเลือกตั้งนี้เพิ่มแนวโน้มการซื้อเสียงในประเทศที่เต็มไปด้วยการทุจริตการเลือกตั้ง การสัมภาษณ์จากการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ผู้สมัครคนหนึ่งในจังหวัดชวาตะวันออกใช้เงิน 1 พันล้านรูเปียห์ (64,000 ดอลลาร์สหรัฐ) ในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 ภาระค่าใช้จ่ายในการหาเสียงที่เพิ่มขึ้นกลายเป็นอุปสรรคเพิ่มเติมสำหรับสตรีที่ต้องการเป็นผู้ว่าการเมือง

กรอบข้อความที่ 7

เนตตี ประเสริฐยานี สมาชิกวุฒิสภา พรรคพีเคเอส อินโดนีเซีย

เนตตีเข้าสู่การเมืองระดับชาติเมื่อ พ.ศ. 2562 เธอได้รับตำแหน่งที่ในจังหวัดชวาตะวันตก เนตตีเป็นคู่สมรสของอดีตผู้ว่าการจังหวัดชวาตะวันตก สังกัดพรรคพีเคเอส ซึ่งพรรคของเธอเคยมีกฎหมายไม่อนุญาตให้คู่สมรสมีบทบาททางการเมืองพร้อมกัน ต่อมามีการเปลี่ยนกฎหมายเมื่อ พ.ศ. 2560 ซึ่งเปิดโอกาสให้เนตตีลงสมัครรับตำแหน่ง

“แม้ว่าสามีดิฉันเป็นอดีตผู้ว่าราชการจังหวัดก็จริง แต่เชื่อว่าผู้มีสิทธิเลือกตั้งทั้งหมดในเขตเลือกตั้งของดิฉันจะรู้จักสามี โดยเฉพาะผู้มีสิทธิเลือกตั้งจากชนชั้นล่างที่ไม่ได้ติดตามข่าวของสามีดิฉัน ดิฉันยังต้องทำงานหนักเพื่อหาเสียงกับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง”

รูปภาพ: DPR RI

เนตตีเคยดำรงตำแหน่งหัวหน้าองค์กรสตรีธรรมา วนิตา (Dharma Wanita) และองค์กรพีเคเค (PKK) (องค์กรสตรีที่ริเริ่มโดยรัฐ 2 องค์กรในอินโดนีเซีย) และติดตามสามีในขณะที่เขาดำรงตำแหน่งผู้ว่าการรัฐ ทำให้เธอเป็นที่คุ้นเคยในพื้นที่เขตการเลือกตั้ง เนตตีได้รับการสนับสนุนทางการเลือกตั้งจากงานในฐานะผู้นำองค์กรสตรีและการริเริ่มต่าง ๆ

อุปสรรคต่อการเป็นผู้นำการเมืองสตรี ในอินโดนีเซีย

นักการเมือง

- ระบบสัดส่วนแบบบัญชีรายชื่อเปิดบังคับให้มีการแข่งขันภายในพรรคการเมือง เป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายในการสมัครรับเลือกตั้ง
- นโยบายและแนวปฏิบัติภายในพรรคการเมืองที่ไม่คำนึงถึงเรื่องเพศสภาพทำให้สมาชิกสตรีเข้าร่วมการประชุมคณะกรรมการได้ยาก (เช่น การจัดตารางการประชุมในช่วงดึกหรือการจัดตารางการประชุมพร้อมกิจกรรมกีฬา)
- การกีดกันด้านเพศสภาพในชีวิตประจำวัน การทำให้สมาชิกสตรีกลายเป็นเพียงวัตถุ การกล่าวคำพูดเหยียดเพศในการประชุม การพูดเรื่องตลกเหยียดเพศ
- ลัทธิอาวุโสนิยมที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ต่อสมาชิกพรรคการเมืองที่เป็นสตรีรุ่นใหม่ ความคิดเห็นของสมาชิกรุ่นใหม่ถูกหยามว่าคนหนุ่มสาวไม่รู้เรื่องนี้ดีพอและขาดประสบการณ์

ผู้นำระดับรากหญ้า

- ขาดขั้นตอนและจรรยาบรรณสนับสนุนแนวปฏิบัติที่มีความละเอียดอ่อนด้านเพศสภาพที่ชัดเจนในสถานที่ทำงาน
- ลัทธิอาวุโสนิยมส่งผลต่อชีวิตประจำวันของนักกิจกรรมสตรีรุ่นใหม่ในภาคประชาสังคม อาทิ การแสดงความคิดเห็นที่ดูหมิ่นว่าเยาวชนไม่รู้ดีเท่าผู้อาวุโส และยังขาดประสบการณ์

ปัจจัยสนับสนุนความเป็นผู้นำของสตรี ในอินโดนีเซีย

นักการเมือง

- โควตาผู้สมัครสตรี
- การสนับสนุนจากครอบครัวให้เป็นผู้นำการเมือง
- ทรัพยากรการเงิน
- เครือข่ายที่เข้มแข็งที่สามารถระดมเพื่อใช้หาเสียงและการเลือกตั้ง

ผู้นำระดับรากหญ้า

- ความรู้และความเข้าใจเรื่องค่านิยมสิทธิมนุษยชนระดับพื้นฐานจากองค์กรพัฒนาเอกชนในอินโดนีเซีย รวมทั้งความเสมอภาคด้านเพศสภาพ
- การสนับสนุนจากแหล่งทุนเพื่อผลักดันประเด็นที่สำคัญด้านความเสมอภาคด้านเพศสภาพในองค์กร

ความรุนแรงและการคุกคามต่อผู้นำการเมืองสตรี ในอินโดนีเซีย

นักการเมือง

- นักการเมืองท้องถิ่นสตรีเสี่ยงต่อการถูกกีดกันทางเพศสภาพในชีวิตประจำวันมากที่สุดทั้งแบบต่อหน้าและทางออนไลน์
- ผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งกดดันนักการเมืองสตรีให้กระทำและประพฤติตนเหมือนนักการเมืองชาย เพื่อให้ทำสิ่งต่าง ๆ จนสำเร็จ แต่นักการเมืองสตรีอาจมีรูปแบบภาวะผู้นำที่แตกต่างจากนักการเมืองชาย

ผู้นำระดับรากหญ้า

- การใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ต้องอาศัยทรัพยากรสนับสนุนมากและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มโอกาสให้ผู้ถูกคุกคามออนไลน์
- ผู้นำระดับรากหญ้าที่ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์เผชิญปัญหาการคุกคามและละเมิดทางออนไลน์มากขึ้น

ประเทศไทย

ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ความเสมอภาคทางเพศสภาพในการมีส่วนร่วมทางการเมืองและการเป็นผู้นำทางการเมืองในประเทศไทยได้เผชิญสภาวะสุดขั้วทั้ง 2 ฝ่าย ในทางหนึ่งเมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน ไทยได้ประโยชน์สูงสุดจากการเปลี่ยนผ่านทางวัฒนธรรมไปสู่การสนับสนุนผู้นำการเมืองสตรี นอกจากนี้ยังมีการใช้โควตาผู้สมัครตามเพศสภาพโดยสมัครใจ พรรคการเมืองสามารถเลือกใช้โควตาผู้สมัครตามเพศสภาพในการคัดเลือกกว่าที่ผู้สมัครรับเลือกตั้ง แต่ในทางกลับกัน ไทยเป็นประเทศหนึ่งในภูมิภาคอาเซียนที่ไม่ปลอดภัยที่สุดสำหรับผู้นำการเมืองสตรี เนื่องจากความรุนแรงโดยรัฐและการคุกคามผู้นำการเมืองสตรีทั้งในระบบการเมืองทางการเมืองและระดับรากหญ้า แสดงให้เห็นถึงการคุกคามที่มีระดับคงที่และมีความเป็นสถาบันในระบบการเมืองไทย

ผู้นำการเมืองสตรีในไทยได้ก้าวหน้ามาไกลจากเมื่อสองทศวรรษที่แล้ว ไทยมีสมาชิกรัฐสภาสตรีเพียง 6% เพิ่มขึ้นเป็น 16% เมื่อ พ.ศ. 2564 แต่ความก้าวหน้าของไทยในการมีสตรีเป็นผู้แทนในการเมืองแบบทางการกลับถูกทำลายลงด้วยความผันผวนทางการเมืองอย่างรุนแรง จำนวนนักการเมืองสตรีลดลงเมื่อใดก็ตามที่มีการรัฐประหารจากกองทัพหรือมีรัฐบาลที่กองทัพหนุนหลัง ในช่วงการปกครองแบบเผด็จการทหารระหว่าง พ.ศ. 2557-2562 จำนวนนักการเมืองสตรีในรัฐสภาลดลงจาก 16% เหลือ 5% เท่านั้น จากนั้นจึงกลับมาที่ 16% เมื่อมีการเลือกตั้งทั่วไปอีกครั้ง เราสามารถสังเกตรูปแบบเดียวกันนี้ได้หลังรัฐประหาร พ.ศ. 2549 ระดับประชาธิปไตยในประเทศไทยดูเหมือนว่าช่วยส่งเสริมจำนวนผู้นำสตรีในรัฐสภาอย่างมีนัยสำคัญ

ในระหว่างการวิจัยนี้ ประเทศไทยเป็นประเทศเดียวที่ยังมีผู้นำการเมืองสตรีถูกควบคุมตัวและคุมขัง นอกเหนือจากการเฝ้าระวัง ติดตาม และการข่มขู่เป็นกิจวัตรทั้งแบบต่อหน้าและทางออนไลน์ ผู้นำการเมืองที่เป็นสตรีมีความเสี่ยงต่อความรุนแรงโดยรัฐในรูปแบบนี้มากขึ้นเนื่องจากการอยู่ในความเสี่ยง (Precarity) และความเปราะบางทางเพศสภาพ มีรายงานว่าผู้นำการเมืองสตรีบางคนถูกคุกคามทางเพศ

ระหว่างถูกคุมขัง (ไม่มีรายงานว่านักการเมืองชายพบปัญหาทำนองนี้) ไม่ใช่เรื่องแปลกที่ผู้นำสตรีจะบอกว่าพวกเขา “ชิน” กับการมีตำรวจติดตามทั้งที่บ้านหรือที่ทำงาน การครอบงำของทหารในการเมืองไทยทำให้รัฐใช้กำลังต่อขบวนการเมืองฝ่ายตรงข้าม (Sinpeng 2020) การกดขี่ข่มเหง ผู้วิจารณ์ระบอบการปกครองและผู้เห็นต่างทางการเมือง โดยทั่วไปส่งผลกระทบต่อนักกิจกรรมสตรีและนักการเมืองฝ่ายค้านเป็นพิเศษ เนื่องจากพวกเธอมักมีทรัพยากรให้พึ่งพาน้อยกว่า สตรีมักจะไม่ใช่ผู้หารายได้หลัก และยังเป็นผู้รับผิดชอบดูแลครอบครัวเป็นหลัก เมื่อสตรีถูกจำคุกจึงส่งผลกระทบต่อครอบครัว นอกจากนี้ สตรียังต้องเผชิญกับกระแสสังคมที่โจมตีมากขึ้นหากถูกฟ้องคดี สตรียังถูกคุกคามทางเพศและการละเมิดทางเพศขณะถูกคุมขังในอัตราสูงกว่าผู้ชาย นักเคลื่อนไหวคนหนึ่งเล่าว่า:

“ดิฉันไม่กลัวการข่มขู่จากตำรวจ ถึงตำรวจจะทำแบบนี้เป็นประจำ แต่ตำรวจควรกลัวดิฉันมากกว่า!”

พัฒนาการเชิงบวก ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงเชิงสถาบันและวัฒนธรรมที่โดดเด่น ซึ่งทำให้สตรีมีบทบาทเป็นผู้นำการเมืองในประเทศไทยได้ง่ายขึ้น พรรคการเมืองบางพรรคโอบรับโควตาผู้สมัครตามเพศสภาพโดยสมัครใจ เช่น พรรคประชาธิปัตย์ พรรคอนาคตใหม่ (ปัจจุบันคือ พรรคก้าวไกล) และพรรครวมพลัง พรรคเหล่านี้มีการทาบทามสตรีเข้าพรรคการเมืองมากขึ้นและมีรายชื่อเป็นผู้สมัครแบบบัญชีรายชื่อแบบปิดซึ่งตรงข้ามกับระบบบัญชีรายชื่อแบบเปิดที่ไทยเคยใช้ จึงช่วยลดการแข่งขันระหว่างผู้สมัครสตรีจากพรรคการเมืองเดียวกัน โดยเฉพาะในช่วงการคัดสรรผู้สมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมือง หรือ ไพรมารีโหวต (Sawasdee 2020) รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 ยังมีบทบาทในการช่วยให้สตรีที่มีรายชื่ออยู่ในบัญชีรายชื่อได้รับเลือกตั้งจากสูตรการคำนวณ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อตามรัฐธรรมนูญและกฎหมายการเลือกตั้งที่ช่วยให้พรรคการเมืองที่อาจไม่ได้รับที่นั่งจำนวนมากในระดับเขตเลือกตั้งสามารถได้ที่นั่งผ่านการคำนวณในระบบบัญชีรายชื่อ (McCargo และ Alexander 2019) วิธีนี้ช่วยให้สตรีที่อยู่ในลำดับต้น ๆ ของบัญชีรายชื่อของพรรคการเมืองไม่ว่าพรรคจะมีขนาดเล็กแค่ไหนก็มีโอกาสได้เป็นผู้แทนราษฎร

ส.ส. บัญชีรายชื่อคนหนึ่งซึ่งเป็นแกนนำเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยทั้งก่อนและหลังรัฐประหาร พ.ศ. 2557 แสดงความเห็นว่

“มีหลายปัจจัยที่ทำให้ (พรรค) เราชนะการเลือกตั้ง สูตรคำนวณ ส.ส. แบบบัญชีรายชื่อตามรัฐธรรมนูญและตามกฎหมายที่ใช้คะแนน (จากระบบแบ่งเขตเลือกตั้ง) ทั้งหมด เราได้ผู้สมัครหลายคนในอันดับสองและสาม คะแนนเสียงเหล่านั้นไม่เสียเปล่า”

สตรีที่มาจากตระกูลนักการเมืองมีข้อได้เปรียบอย่างมากเมื่อแสวงหาโอกาสเป็นผู้นำการเมือง แม้ว่าการเป็นสมาชิกตระกูลนักการเมืองอาจจะไม่รับประกันความสำเร็จในการเลือกตั้ง การสัมภาษณ์นักการเมืองสตรีจากตระกูลนักการเมืองแสดงให้เห็นว่า บริบททางการเมืองมีความสำคัญพอ ๆ กับชื่อสกุลในการสร้างรากฐานที่ดีเพื่อความสำเร็จในการเลือกตั้ง นักการเมืองจากตระกูลนักการเมืองคนหนึ่งยังต้องต่อสู้อย่างหนักเพื่อให้ได้คะแนนเสียงในเขตเลือกตั้งที่พ่อของเธอเคยดำรงตำแหน่งมานาน เพราะเธอลงสมัครรับเลือกตั้งกับพรรคการเมืองฝ่ายค้าน ในการเลือกตั้งที่มีข้อบกพร่องมากมาย เช่น การเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 ผู้สมัครฝ่ายค้านอาจเสียเปรียบในการแข่งขันในการเลือกตั้ง ถ้าผู้สมัครผู้หนึ่งตกเป็นเป้าของกลุ่มผู้สนับสนุนรัฐบาล นักการเมืองจากตระกูลนักการเมืองที่มีรากฐานมานานอีกคนหนึ่งก็แพ้เลือกตั้งหลายครั้งในเขตเลือกตั้งเดียวกับของครอบครัว เพราะความที่เป็นสตรีและถูกมองว่าไม่เหมาะสมที่จะเป็นนักการเมืองในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 เธอได้รับการทาบทามจากพรรคการเมือง และเสนอชื่อเธอในระบบบัญชีรายชื่อ ทำให้เธอประสบความสำเร็จในการเลือกตั้งในท้ายที่สุด

สตรีที่มาจากครอบครัวที่ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง โดยเฉพาะจากชนชั้นกลางในกรุงเทพฯ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพรรคอนุรักษ์นิยมใช้ข้อเท็จจริงนี้เพื่อเน้นย้ำว่าแรงผลักดันในการเข้าสู่การเมืองเป็นความปรารถนาของตนเองเพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลง บางคนถึงกับใช้ข้อเท็จจริงนี้เป็นเหตุผลในการเลือกพรรคการเมือง ดังที่นักการเมืองรุ่นใหม่วัย 30 คนหนึ่ง ซึ่งก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งโฆษกพรรคการเมืองตั้งข้อสังเกตว่า:

อุปสรรคขัดขวางการเป็นผู้นำการเมืองสตรี ในไทย

“อย่างที่คุณเห็น ครอบครัวดิฉันไม่มีใครข้องเกี่ยวกับการเมืองเลย ครอบครัวยุคใหม่แต่จะสนับสนุนการตัดสินใจเข้าร่วมการเมืองด้วยซ้ำ แต่ดิฉันสนใจการเมืองและเห็นว่าพรรค [ผู้วิจัยตัดชื่อพรรคการเมืองออก] เปิดกว้างสำหรับคนอย่างดิฉัน ที่ไม่ได้มาจากตระกูลนักการเมืองหรือไม่มีพื้นฐานทางการเมืองมาก่อน พรรคเปิดโอกาสให้ดิฉันมีส่วนร่วมในงานการเมือง”

ในระดับวัฒนธรรม เยาวชนไทยเป็นผู้นำในการสนับสนุนความเสมอภาคทางเพศในการเป็นผู้นำการเมืองของสตรี คนรุ่นใหม่ไม่เพียงแต่เป็นกลุ่มที่สนับสนุนนักการเมืองสตรีมากที่สุด ในสังคม คนรุ่นใหม่ยังมีส่วนในการลดอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองและความเป็นผู้นำการเมืองของสตรี คนรุ่นใหม่หลายคนมีบทบาทเป็นผู้นำ ทั้งในฐานะนักเคลื่อนไหวระดับรากหญ้าและนักการเมือง บทบาทสำคัญของเยาวชนหญิงในการเป็นผู้นำขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยตั้งแต่ พ.ศ. 2563 ทั้งทางออนไลน์และการชุมนุมบนท้องถนน ได้แสดงให้เห็นว่าผู้หญิงรุ่นใหม่จากปิกก้าหน้าสามารถ “ทำตามทีพูด” ได้มากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อเข้ามาผลักดันการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เมื่อถูกถามว่านักการเมืองหญิงรุ่นใหม่จะหาเสียงเลือกตั้งประเด็นใดบ้าง นักการเมืองสตรีวัย 29 ปี ผู้มุ่งมั่นเข้าสู่สนามการเมืองด้วยประสบการณ์ในฐานะอดีตนักเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นครั้งแรกในการเลือกตั้งครั้งหน้ากล่าวว่า

“ดิฉันจะต่อต้านการต่อรองกับข้ออ้างแบบเดิม ๆ ระหว่างข้ออ้างและกลุ่มต่าง ๆ ภายในพรรคการเมือง ดิฉันจะใช้ความจริงที่ว่า ดิฉันเป็นคนรุ่นใหม่และผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ควรให้โอกาสคนรุ่นใหม่ ดิฉันจะใช้คุณสมบัติของตนเอง ในฐานะคนที่มีอุดมการณ์และสนับสนุนสิทธิมนุษยชน”

นักการเมือง

- จำนวนพรรคการเมืองที่ใช้โควตาผู้สมัครตามเพศสภาพในการเลือกตั้งเพื่อสรรหาผู้สมัครสตรีให้ได้สัดส่วนกับจำนวนผู้ชายมีน้อยมาก เนื่องจากไม่มีการบังคับใช้ระบบโควตาพรรคการเมืองต่าง ๆ จึงขาดแรงจูงใจในการดำเนินการเนื่องจากถูกมองว่าเป็นการเพิ่มต้นทุนทางการเมือง
- นักการเมืองสตรีที่รายงานว่าไม่พบอุปสรรคในฐานะผู้นำการเมือง (63%) เป็นสตรีชนชั้นสูง มีสายสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับพรรคการเมือง (เครือข่าย) เป็นสตรีจากตระกูลนักการเมืองหรือสตรีที่มีอิทธิพลในวงการธุรกิจและสื่อ
- ผู้อุปถัมภ์ทางการเมืองที่เป็นชายยังคงมีอิทธิพลในการส่งเสริมให้ผู้หญิงบางคนได้ตำแหน่งที่มีอำนาจ โดยเฉพาะในกรณีของผู้หญิงที่ขาดประสบการณ์ทางการเมืองและไม่มีเครือข่ายทางการเมืองมาก่อน
- นักการเมืองหญิงทั้ง 9 คน ที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ลงสมัครรับเลือกตั้งครั้งก่อน ๆ อาศัยทรัพยากรการเงินของตนเองในการลงสมัครรับเลือกตั้งหรือขณะดำรงตำแหน่ง ส.ส. ในเขตเลือกตั้ง ทำให้ต้องแบกรับภาระทางการเงินอย่างแสนสาหัส เนื่องจากมีภาระหน้าที่ทางสังคมมากมาย (การไปร่วมงานแต่งงาน งานศพ และงานโรงเรียน) ทำให้ค่าใช้จ่ายในการมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง
- สตรีที่มีภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่สูงนักเมื่อเทียบกับคนอื่นก็สามารถเป็นนักการเมืองระดับชาติได้ แต่เป็นกรณีที่ยากมาก ต้องมีการแทรกแซงที่สำคัญจากพรรคการเมืองฝ่ายก้าวหน้าในการลงทุนเพื่อสรรหาสตรีจากกลุ่มนี้

ผู้นำระดับรากหญ้า

- ผู้นำระดับรากหญ้าขาดทรัพยากรการเงินและเครือข่ายทางการเมือง อันเป็นอุปสรรคใหญ่หลวงต่อความสำเร็จของผู้นำระดับรากหญ้ามากที่สุด ทรัพยากรเหล่านี้ไม่เพียงแต่จำเป็นสำหรับการก่อตั้งองค์กรหรือความริเริ่มใหม่ ๆ เท่านั้น แต่ยังช่วยเพิ่มอิทธิพลและความสามารถในการส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงอีกด้วย

- ผู้นำระดับรากหญ้ามักมาจากภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมที่ต่ำกว่าปกติ ในฐานะปัจเจกบุคคลจึงขาดอำนาจในการต่อรองในเรื่องที่ทำการณรงค์เรียกร้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ (ส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานของรัฐ) ผู้นำรากหญ้ามักถูกมองว่าเป็นเพียง “ผู้นำชาวบ้านธรรมดา” ไม่ใช่ตัวแทนที่สร้างความเปลี่ยนแปลง
- นักเคลื่อนไหวระดับรากหญ้าที่ผันตัวเข้าสู่การเมืองในระบบทางการได้ มักไม่สามารถยืนระยะในหน้าที่นักรการเมืองได้ เนื่องจากมีการทุจริตระดับสูง

ปัจจัยสนับสนุนการเป็นผู้นำการเมืองสตรีในไทย

นักรการเมือง

- พรรคการเมืองใช้โควตาผู้สมัครตามเพศสภาพบางรูปแบบช่วยให้สตรีหลายคนได้เข้ามามีบทบาทเป็นผู้นำ
- ผู้นำที่ประสบความสำเร็จมักเป็นผู้นำที่ใช้ประโยชน์จากเครือข่ายของตนที่มีอยู่ได้ดีในการระดมการสนับสนุนให้ตนเอง
- ผู้หญิงสามารถค้นหาองค์กรที่ให้การสนับสนุนผู้หญิง และมีความเปิดกว้างให้สตรีสามารถเติบโตจนขึ้นสู่ระดับผู้นำได้
- ผู้บุกเบิกที่ประสบความสำเร็จมักจะแยกตัวออกจากกลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่มีอยู่แล้ว และยังสามารถใช้ประโยชน์จากเครือข่ายองค์กรเดิมของตนได้

ผู้นำระดับรากหญ้า

- นักเคลื่อนไหวที่กลายเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงและรวบรวมผู้ติดตามทางออนไลน์และออฟไลน์ เป็นผู้มีความสามารถสูงในการสร้างความตระหนักรู้ของสาธารณะ และทำให้สื่อรายงานข่าวการเคลื่อนไหวของตนเอง
- ผู้นำสตรีที่เข้าใจสื่อสังคมออนไลน์สามารถระดมการสนับสนุนและสร้างการรับรู้ต่อการเคลื่อนไหวของตนเองได้ดีกว่า
- ผู้นำระดับสูงจากระดับรากหญ้าที่มีทักษะและประสบการณ์รวมทั้งความสามารถด้านภาษา มักสามารถดึงดูดเงินทุนสนับสนุนจากผู้ให้ทุนได้

ความรุนแรงต่อสตรีในการเมืองไทย

นักรการเมือง

- นักรการเมืองฝ่ายค้านหญิงเผชิญการถูกกดดันโดยรัฐอย่างหนัก อาทิ การถูกติดตาม กักขัง และจำคุก
- นักรการเมืองสตรีที่ไม่ใช่ฝ่ายค้านมักเผชิญการคุกคามในชีวิตประจำ เช่น การต้องเซ็นเซอร์ตัวเอง และการสวดนมทางออนไลน์
- นักรการเมืองหญิงทุกคนเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการละเมิดและการคุกคามออนไลน์ โดยเฉพาะการใช้คำพูดแสดงความเกลียดชัง การข่มขู่คุกคามทางกายภาพ (การขู่ฆ่าและข่มขืน) การก่อกวนออนไลน์ และชาวปลอม
- โดยทั่วไปแล้ว นักรการเมืองเห็นว่าการปราบปรามของรัฐมีความน่าวิตก แต่ไม่กังวลมากเกินไปหากถูกคุกคามออนไลน์ นักรการเมืองใช้กลไกหรือวิธีมอบหมายให้ผู้ช่วยของตนติดตามข้อความแสดงความเกลียดชังออนไลน์แทน (เช่น มอบหมายให้ผู้ช่วยตรวจสอบโซเชียลมีเดีย)

ผู้นำระดับรากหญ้า

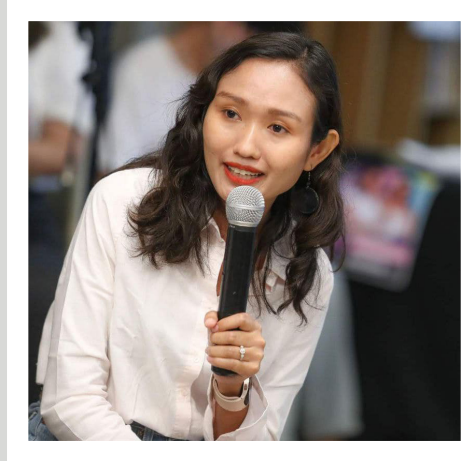
- ผู้นำระดับรากหญ้าจำนวนมากเผชิญกับการข่มขู่จากรัฐโดยไม่คำนึงถึงสังกัดหรือความเชื่อมโยงทางเมืองใด ๆ (ถ้ามี) และได้รับการปฏิบัติราวกับเป็นภัยต่อชาติ และถูกหน่วยงานความมั่นคงของรัฐติดตามและคุกคามบ่อยครั้ง
- ผู้นำระดับรากหญ้าเผชิญกับการล่วงละเมิดและการคุกคามทางออนไลน์อย่างมาก โดยเฉพาะหากเป็นผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์

กรอบข้อความที่ 8

ชลธิชา แจ่งเร็ว นักบุกเบิก-นักกิจกรรม-นักสร้างเครือข่ายจากไทย

ชลธิชาเป็นนักกิจกรรมนักศึกษาที่มีชื่อเสียง เธอเป็นผู้นำการชุมนุมของเยาวชนเพื่อประชาธิปไตยในปี พ.ศ. 2563 ในฐานะนักกิจกรรมนักศึกษามายาวนาน เธอเป็นผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มฟื้นฟูประชาธิปไตยในช่วงการปกครองแบบเผด็จการทหารของประเทศไทย ซึ่งเป็นรากฐานสำหรับการประท้วงของนักศึกษาจำนวนมากที่เริ่มต้นช่วง พ.ศ. 2563

เนื่องจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองของเธอ เธอถูกละเมิดและคุกคามออนไลน์มากกว่าผู้นำการเมืองคนอื่น ๆ ที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ ลักษณะของการละเมิดและการคุกคาม ได้แก่ การขู่ฆ่า คำพูดแสดงความเกลียดชัง และการประณาม รวมถึงการโจมตีด้วยข้อมูลเท็จอย่างเป็นระบบซ้ำ ๆ ในข้อหาเป็นเมียชื่อนักข่าวต่างประเทศ การคุกคามออนไลน์ส่วนใหญ่ยังปรากฏในชีวิตจริงอีกด้วย เธอเผชิญกับการโจมตีและการคุกคามทั้งทางวาจาและทางร่างกายอยู่เป็นประจำ อุปสรรคที่ใหญ่ที่สุดในการเป็นผู้นำการเมืองของชลธิชา คือ การปราบปรามโดยรัฐ

รูปภาพ: เฟซบุ๊ก

ปัจจุบันชลธิชาถูกตั้งข้อหา 30 ข้อหา เคยถูกจำคุก และมีโอกาสรับโทษจำคุกยาวนาน เธอถูกคุกคามทั้งทางร่างกายและจิตใจระหว่างที่อยู่ในคุก ล่าสุดชลธิชาประกาศลงสมัครรับเลือกตั้ง ในฐานะผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบแบ่งเขต พรรคก้าวไกล ซึ่งสมาชิกผู้ก่อตั้งและ ส.ส. ในปัจจุบันเป็นเพื่อนของเธอตั้งแต่สมัยเป็นนักศึกษา

การเป็นตัวแทนของสตรีในการเมืองไทยที่สำคัญ

นักการเมือง

- มีนักการเมืองสตรีเพียง 1 ใน 8 คนเท่านั้นที่ใช้นโยบายที่เน้นประเด็นสตรีเป็นสำคัญ แต่เธอไม่ได้รับเลือกตั้ง (เป็นผู้สมัครรับเลือกตั้งแบบบัญชีรายชื่อ)
- นักการเมืองสตรีพูดถึงปัญหาของสตรีเมื่อต้องมีส่วนร่วมกับการสมาชิกองค์กรสตรีเท่านั้น
- นักการเมืองสตรีครึ่งหนึ่งติดตามปัญหาของสตรีเมื่อดำรงตำแหน่ง
- นักการเมือง 3 ใน 9 คนไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง ที่จะให้ใช้โควตาผู้สมัครตามเพศสภาพในการเลือกตั้ง

ผู้นำระดับรากหญ้า

- มีผู้นำระดับรากหญ้าเพียง 1 ใน 8 คนเท่านั้นที่ให้ความสำคัญกับปัญหาสตรี สาเหตุหลักมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ไม่มีผู้นำหญิงที่ทำงานในองค์กรที่มุ่งเน้นประเด็นสตรีในกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์
- ผู้นำระดับรากหญ้าเห็นว่าความเป็นผู้นำของพวกเขา หรือการเป็นแบบอย่างของผู้หญิง คือรูปแบบการเคลื่อนไหวด้านเพศสภาพที่มีประสิทธิภาพที่สุด

โดยรวมแล้ว โอกาสในการเป็นผู้นำของสตรีในการเมืองในประเทศไทยยังมีความหวัง บรรทัดฐานและแนวปฏิบัติทางวัฒนธรรมที่เคยขัดขวางความก้าวหน้าด้านความเสมอภาคทางเพศเริ่มลดน้อยลง และเอนไปทางการเมืองแบบก้าวหน้ามากขึ้นในการผลักดันให้เกิดความเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม อุปสรรคเชิงโครงสร้างที่สำคัญบางประการยังคงอยู่ในพื้นที่ทางการเมืองและเศรษฐกิจสังคม และยังเป็นอุปสรรคที่ยังรากลึกที่ขัดขวางการเป็นผู้นำการเมืองของสตรี

ประเทศมาเลเซีย

การเลือกตั้งครั้งประวัติศาสตร์ที่แนวร่วมพากาตัน ฮาริปัน (Pakatan Harapan: PH) ชนะการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 14 ของมาเลเซียเมื่อ พ.ศ. 2561 ถือเป็นปีที่สร้างโอกาสที่ดีที่สุดสำหรับสตรีในประวัติศาสตร์การเมืองของมาเลเซีย การเลือกตั้งครั้งนี้ทำให้มาเลเซียมีรองนายกรัฐมนตรีหญิงคนแรกของประเทศ คือ ดร.วัน อาซิซาร์ห์ มีจำนวนสตรีดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีสูงสุด (5 คน) และจำนวนสตรีที่ได้รับเลือกเข้าสู่รัฐสภาเพิ่มขึ้นเกือบ 5% การเข้ามาของแนวร่วมพีเอช (PH) จุดความหวังว่าจะเป็นผู้เปลี่ยนเกมที่แท้จริงสำหรับสตรีผู้มุ่งหวังเข้าสู่การเมือง แนวร่วมพีเอชได้รณรงค์ให้จัดตั้งโควตาผู้สมัครสตรีขั้นต่ำ 30% ในการคัดเลือกผู้แทนสตรีในรัฐสภาและสภาการปกครองระดับรัฐ แต่แนวร่วมพังทลายก่อนที่จะดำเนินการได้จริง อดีตรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการพัฒนาสตรี ครอบครัว และชุมชน กล่าวว่า “ปัญหาไม่ใช่ว่าประเทศนี้ขาดแคลนผู้นำสตรี แต่ขาดที่นั่ง เมื่อให้ที่นั่งแก่สตรีแล้ว ประธานพรรคการเมืองต้องแน่ใจว่าสตรีจะชนะการเลือกตั้งและไม่ใช้เพียงเพื่อเลือกมาให้ครบตามโควตาเท่านั้น”¹¹

มาเลเซียมีจำนวนสตรีในการเมืองระดับชาติค่อนข้างต่ำ ทั้งนี้จำนวนสตรีในการเมืองเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันมานาน มาเลเซียมีจำนวนผู้แทนสตรี 15% ในรัฐสภา เป็นหนึ่งในประเทศซึ่งอัตราสมาชิกรัฐสภาสตรีต่ำที่สุดในภูมิภาคอาเซียน ผลงานที่ไม่ดีนักดังกล่าวเป็นเรื่องที่น่าประหลาดใจ เนื่องจากพรรคการเมืองที่มีอำนาจสูงสุด อาทิ พรรคองค์การสหชาติมาเลย์ หรืออัมโน (United Malays National Organisation: UMNO) มีอัตราสมาชิกสตรีสูงมากและมีปิกสตรีที่แข่งขัน (Mulakala 2013) เพื่อแก้ไขปัญหานี้ พรรคการเมือง 2 พรรค ได้แก่ พรรคยุติธรรมประชาชน (Parti Keadilan Rakyat: PKR) และพรรคกิจประชาธิปไตย (Democratic Action Party: DAP) ได้กำหนดโควตาผู้สมัครตามเพศสภาพ 30% ในตำแหน่งผู้นำพรรคและในการสรรหาผู้สมัคร Izharuddin (2019) ระบุว่า การเลือกตั้งระบบผู้แทนเขตละหนึ่งคนที่ใช้ในมาเลเซียทำให้ผู้สมัครสตรีเสียเปรียบ เนื่องจากมีแรงกดดันให้พรรคต่าง ๆ ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ดำรงตำแหน่งอยู่แล้ว ซึ่งมักเป็นผู้ชาย อุปทานสำหรับผู้สมัครรับเลือกตั้งสตรีจึงมีมากกว่าอุปสงค์ และนักการเมืองสตรีหลายคนในมาเลเซียยอมรับว่า พรรคการเมืองไม่ได้มองว่าสตรีมีคุณค่าต่อพรรคที่พวกเขาสังกัด¹²

มีข้อโต้แย้งเพิ่มเติมว่า การเมืองที่ราวลึกในมาเลเซียยังเป็นอุปสรรคเพิ่มเติมต่อชนกลุ่มน้อยที่เป็นสตรี (Fee และ Appudurai, 2011) ความแตกแยกทางการเมืองที่แตกร้างเพราะเส้นแบ่งเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ และศาสนา ทำให้การเมืองเชิงอัตลักษณ์มีบทบาทเข้มข้นสำหรับผู้นำการเมืองสตรีชนกลุ่มน้อย นี่คือนโอกาสและความท้าทายในการแสวงหาอำนาจ (Ng 2010) การวิจัยนี้พบว่า ผู้นำสตรีส่วนใหญ่ซึ่งเป็นสมาชิกชนกลุ่มน้อยไม่เห็นว่าการเลือกตั้งของตนเองเป็นอุปสรรคต่อการแสวงหาภาวะผู้นำการเมือง มีเพียงผู้ให้สัมภาษณ์ 2 จาก 10 คน ที่มีความพิการ เชื่อว่าสถานะชนกลุ่มน้อยทำให้การเข้าสู่เส้นทางสู่ความเป็นผู้นำมีความยากลำบาก

ดูเหมือนว่า อุปสรรคทางวัฒนธรรมจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความเป็นผู้นำการเมืองสตรีในมาเลเซียที่เรื้อรังมานาน ข้อค้นพบที่สำคัญประการหนึ่งจากการวิจัยนี้ คือ ทศนคติของประชาชนทั่วไปต่อสตรีในฐานะผู้นำการเมืองในมาเลเซียอยู่ในอันดับสองจากท้ายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ว่ามาเลเซียจะมีความก้าวหน้ามากขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา แต่กลุ่มคนรุ่นใหม่ในมาเลเซียที่เคร่งศาสนา มีระดับการศึกษาและรายได้ต่ำยังเป็นกลุ่มจำนวนมากที่สุดกลุ่มหนึ่งที่ต่อต้านแนวคิดที่ว่า สตรีสามารถรับบทบาทนักการเมืองได้ดีกว่าผู้ชาย ปัจจัยหนึ่งที่อาจสามารถอธิบายความคลุมเครือต่อการไม่ยอมรับสตรีที่ดำรงตำแหน่งผู้นำการเมือง คือ กระแสอิสลามานุวัจน์ (Islamisation) กระแสอิสลามานุวัจน์ได้เริ่มแทรกเข้าไปอยู่ในชีวิตทางสังคม กฎหมาย และการเมืองของชาวมาเลเซีย (โดยเฉพาะชาวมาเลเซียที่นับถือศาสนาอิสลาม) ตัวอย่างเช่น การเปลี่ยนแปลงกฎหมายอิสลามและกฎหมายครอบครัว ทำให้ครอบครัวที่มีภรรยาหลายคนเพิ่มจำนวนมากขึ้น (Olivier, 2016)

อุปสรรคทางเศรษฐกิจและสังคมต่อการเป็นผู้นำการเมืองสำหรับสตรีมาเลเซียดูเหมือนลดความเข้มข้นลง โดยเฉพาะเรื่องการสำเร็จการศึกษา ผู้นำสตรีทุกคนทั้งในระบบการเมืองทางการเมืองและผู้นำระดับรากหญ้าล้วนมีวุฒิการศึกษาระดับมหาวิทยาลัยเป็นอย่างน้อย ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่ทำให้มาเลเซียแตกต่างจากไทยและอินโดนีเซีย ปรัชญาการณีนี้น่าจะเป็นผลมาจากช่องว่างด้านเพศสภาพที่ผกผันด้านการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในมาเลเซียช่วงทศวรรษที่ผ่านมา สตรีชาวมาเลเซียในสถาบันการศึกษามีจำนวนมากกว่าผู้ชายทั้งในด้านการลงทะเบียนเข้าเรียนและการสำเร็จการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย (Alam และ Sadat, 2020)

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งที่เป็นปัจจัยเชิงบวก คือ ผู้นำสตรีที่เคยประสบปัญหาทางการเงินนั้น เมื่อเติบโตมาสามารถสร้างฐานะที่ดีขึ้น เมื่อถึงเวลาที่รับตำแหน่งผู้นำการเมืองทั้งในระบบการเมืองทางการเมืองและการเมืองที่ไม่เป็นทางการ ความเป็นอยู่ทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นเป็นผลโดยตรงจากสัมฤทธิ์ผลทางการศึกษาที่ดีขึ้น ซึ่งนำไปสู่โอกาสในการทำงานและการเข้าถึงโอกาสที่ดีขึ้นโดยรวม แม้ว่าความเสมอภาคด้านเพศสภาพในการเป็นผู้นำการเมืองจะเป็นประเด็นที่ซับซ้อนหลายมิติ แต่การที่สตรีชาวมาเลเซียมีโอกาสลดช่องว่างด้านเพศสภาพในมิติการศึกษา ทำให้สตรีมีสภาพในการแสวงหาโอกาสเพื่อเป็นผู้นำการเมืองได้ดีขึ้น

กรอบข้อความที่ 9

ลักษณะของนักกิจกรรม

เป็นใคร: นักกิจกรรมเยาวชนและเฟมินิสต์ ช่วงวัย 20 ปี สถานะชนกลุ่มน้อย

ภูมิหลัง: ไม่ใช่ชนชั้นสูง มีความขัดสนทางการเงินตั้งแต่เด็ก

ต้นทุน: เป็นนักศึกษาที่ทำกิจกรรมทางการเมืองมาหลายปี

ความรับผิดชอบดูแลครอบครัว: น้อยมาก

การเข้าสู่ความเป็นผู้นำ: ก่อตั้งองค์กรที่แยกตัวออกมา เพื่อส่งเสริมวาระเยาวชนหญิงและประชาธิปไตย

ความสำเร็จจากการเป็นผู้นำ: ในฐานะผู้ก่อตั้งองค์กร จึงได้เป็นผู้นำทันที

การพบอุปสรรคในการเป็นผู้นำ: ปานกลาง

อุปสรรคขัดขวางการเป็นผู้นำการเมือง ในมาเลเซีย

นักการเมือง

- จนถึงปัจจุบันมีเพียงพรรคฝ่ายค้านเท่านั้นที่ใช้โควตาผู้สมัครตามเพศสภาพ 30% ในการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งและตำแหน่งผู้นำพรรคการเมือง เนื่องจากไม่มีมาตรการบังคับใช้โควตาเพศสภาพ พรรคการเมืองต่าง ๆ จึงขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติ เนื่องจากถูกมองว่าเป็นการเพิ่มต้นทุนในการดำเนินการทางการเมือง
- นักการเมืองสตรีที่รายงานว่าไม่พบอุปสรรคใด ๆ ในการเป็นผู้นำการเมืองเป็นสตรีชนชั้นนำจากตระกูลนักการเมือง
- นักการเมืองสตรีจากครอบครัวที่ไม่ใช่ตระกูลนักการเมืองที่เผชิญอุปสรรคเล็กน้อยในการเป็นผู้นำมักเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมกับพรรคการเมืองอย่างเข้มข้น และดำรงตำแหน่งระดับสูงในปีกวนตา (ปีสตรีของพรรค)
- นักการเมืองหน้าใหม่ที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางการเมืองและธุรกิจที่แน่นแฟ้น มักจะเข้าสู่ระบบการเมืองทางการเมืองในระดับรัฐก่อน เพื่อหาประสบการณ์และทุนทางการเมืองจากลงแข่งขันในการเลือกตั้ง คนรุ่นใหม่ที่ประสบความสำเร็จคือผู้ที่ได้รับการรับรองจากนักการเมืองหน้าเดิม (ทั้งชายและหญิง)

ผู้นำระดับรากหญ้า

- การขาดแคลนทรัพยากรทางการเงินและเครือข่ายทางการเมืองถือเป็นอุปสรรคสู่ความสำเร็จที่ใหญ่ที่สุดของผู้นำระดับรากหญ้า ทรัพยากรเหล่านี้ไม่เพียงแต่จำเป็นสำหรับการเริ่มตั้งองค์กรหรือความคิดริเริ่มใหม่ ๆ เท่านั้น แต่ยังช่วยเพิ่มอิทธิพลและความสามารถในการสร้างผลลัพธ์เพื่อความเปลี่ยนแปลงด้วย
- ผู้นำระดับรากหญ้าส่วนใหญ่เคยเรียนระดับมหาวิทยาลัย ก่อนเริ่มสนใจและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ต่อจากนั้นก็ยังคงทำงานรณรงค์ต่อในองค์กรที่ตนเคยมีส่วนร่วมในฐานะนักศึกษาหรือตั้งองค์กรใหม่ขึ้นเอง

ปัจจัยสนับสนุนการเป็นผู้นำการเมืองสตรี ในมาเลเซีย

นักการเมือง

- เครือข่ายพรรคการเมืองและผู้นำพรรคการเมืองที่สนับสนุนผู้นำหญิง เป็นเหตุผลที่สำคัญที่สุดที่ทำให้นักการเมืองสตรีประสบความสำเร็จ
- นักการเมืองจากพรรคที่มีการใช้โควตาผู้สมัครตามเพศสภาพมักได้ประโยชน์จากมาตรการนี้ แต่การสนับสนุนนโยบายการยืนยันสิทธิชั่วคราวยังไม่ค่อยได้รับการตอบรับที่ดีนัก

ผู้นำระดับรากหญ้า

- ประสบการณ์ในฐานะนักเคลื่อนไหวที่มีก่อนการเป็นผู้นำทำให้ผู้นำระดับรากหญ้ามีประสบการณ์จริงและได้สัมผัสสถานการณ์จริงโดยตรง ทั้งยังสร้างเครือข่ายที่อาจพึ่งพาได้เมื่อต้องการเป็นผู้นำ
- ดูเหมือนว่าการรับรองจากผู้นำการเมือง เช่น นักการเมืองและผู้มีอิทธิพลอื่น ๆ ช่วยเพิ่มความเป็นที่รู้จักของผู้นำที่เพิ่งตั้งองค์กรใหม่

ความรุนแรงต่อสตรีในการเมืองมาเลเซีย

นักการเมือง

- นักการเมืองฝ่ายค้านสตรีมักถูกรัฐปราบปรามโดยการใช้ตำรวจสันติบาล เช่น การสอดแนมและข่มขู่ (การถูกติดตาม)
- นักการเมืองทุกคนรายงานว่ามีประสบการณ์การคุกคามออนไลน์ เช่น การใช้คำพูดแสดงความเกลียดชัง ซึ่งเป็น การคุกคามที่แพร่หลายมากที่สุด
- นักการเมืองสตรีมีปัญหาจากการกีดกันทางเพศออนไลน์ ซึ่งเป็นปัญหาในชีวิตประจำวัน

ผู้นำระดับรากหญ้า

- ผู้นำระดับรากหญ้าเผชิญปัญหาการปราบปรามโดยรัฐอย่างเข้มข้น ผู้นำ 2 จาก 5 คน รายงานว่าถูกตำรวจสันติบาลข่มขู่
- ผู้นำระดับรากหญ้าทุกคนถูกคุกคามออนไลน์ อาทิ การใช้คำพูดแสดงความเกลียดชัง การก่อกวน การคุกคามทางเพศ การประจานรูปร่างหน้าตา และการประจานว่ามีพฤติกรรมแรดร้าน บางคนยังถูกใช้คำพูดวิจารณ์เชิงเลือกปฏิบัติเนื่องด้วยอัตลักษณ์ชนกลุ่มน้อย
- ผู้นำนักกิจกรรมรุ่นใหม่ใช้สื่อสังคมออนไลน์อย่างแข็งขัน ยังมีความเสี่ยงมากต่อการถูกข่มเหงจากรัฐและการคุกคามออนไลน์

ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กร

ที่ต้องการพัฒนา

ความเป็นผู้นำการเมืองของสตรี

- พรรคการเมืองต่าง ๆ ต้องยอมรับการใช้โควตาผู้สมัครตามเพศสภาพ รวมทั้งพรรคการเมืองที่สมัครใจใช้มาตรการนี้ควรมีกรณีศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ดีจากฝ่ายต่าง ๆ ในการใช้โควตาได้สำเร็จ ซึ่งอาจสร้างแรงจูงใจให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม
- ควรทำลายอุปสรรคทางวัฒนธรรมต่อผู้นำการเมืองสตรีแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยแบ่งกลุ่มตามกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ในสังคม อาทิ โครงการมุ่งเป้าสำหรับเยาวชน กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศสภาพ LGBTQ+ ชนกลุ่มน้อยและผู้มีความพิการ แม้จุดมุ่งหมายโครงการควรเป็นการให้การศึกษา แต่ก็สามารถออกแบบโครงการเพื่อส่งเสริมความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ได้เช่นกัน
- ควรจัดการอบรมการใช้สื่อสังคมออนไลน์ให้กับผู้นำสตรีทุกคน เพื่อให้โอกาสผู้นำสตรีได้เรียนรู้วิธีใช้สื่อสังคมออนไลน์ที่ปลอดภัย และการดำเนินการเมื่อถูกคุกคามออนไลน์ กฎหมายสำคัญในการอบรม คือ การให้คำแนะนำเชิงยุทธศาสตร์และแหล่งข้อมูลแก่ผู้นำสตรีในกรณีที่เกิดความรุนแรงบนโลกออนไลน์ ควรมีการสนับสนุนการมีส่วนร่วมเชิงรุกกับผู้ให้บริการแพลตฟอร์มเทคโนโลยีต่าง ๆ เช่น เมทา (Meta) และ กูเกิล (Google) เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมออนไลน์ที่ปลอดภัยและมีอารยะสำหรับผู้นำการเมืองสตรี

- รักษาความร่วมมือจากประชาคมระหว่างประเทศอย่างต่อเนื่อง หากเกิดการกดดันหรือปราบปรามจากรัฐในภูมิภาคอาเซียน การติดตามจากนานาชาติมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และการลดความรุนแรงในระยะยาว มีหลักฐานปรากฏชัดว่าการเมืองในระบอบประชาธิปไตยช่วยลดอัตราการเกิดความรุนแรงต่อผู้หญิงและสร้างความเสมอภาคทางเพศสภาพได้ดีขึ้น ซึ่งสองประเด็นนี้จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง

- ชนกิจการเมือง (การซื้อเสียง) ยังคงส่งผลเสียต่อโอกาสที่ผู้หญิงจะลงแข่งขันในการเลือกตั้งได้อย่างเต็มที่ ควรศึกษาเพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจเรื่องระบบการเลือกตั้งและระบบพรรคการเมืองที่สามารถเพิ่มโอกาสให้สตรีได้รับเลือกตั้ง
- การอบรมเพื่อพัฒนาการรณรงค์สาธารณะบนแพลตฟอร์มดิจิทัลและทักษะการตลาด ตลอดจนทักษะการระดมทุน อาจเป็นประโยชน์ต่อผู้นำสตรีทุกคน เนื่องจากเป็นทักษะที่จำเป็นในการสนับสนุนผู้บุกเบิกและสตรีที่ไม่ใช่ชนชั้นสูงให้เข้าสู่การเมือง

บรรณานุกรม

- Alam, M. S., & Saadat, Z. (2020). Factors affecting the reversal of gender disparity in higher education institutions (HEIS): A systematic review. *Asia Proceedings of Social Sciences*, 6(3), 272-276.
- ASEAN. (2013). "Projected gender impact of the ASEAN Economic Community." The ASEAN Secretariat. <https://asean.org/wp-content/uploads/2021/09/Final-Gender-Dimensions-of-the-ASEAN-Economic-Community-updated-on-13.03.pdf>
- Aspinall, E., Weiss, M.L., Hicken, A., and Hutchcroft, P. (2022). *Mobilizing for Elections: Patronage and Political Machines in Southeast Asia*. Cambridge University Press.
- Aspinall, E; White, S and Savirani, A (2021), "Women's political representation in Indonesia: Who wins and how"? *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, 40 (1): 3-27.
- Bessell, S. (2004). "Women in parliament in Indonesia: Denied a share of power." Discussion paper. Asia Pacific School of Economics and Government, Australian National University. https://openresearch-repository.anu.edu.au/bitstream/10440/1170/1/Bessell_Women2004.pdf
- Blackburn, S. (2004). *Women and the State in Modern Indonesia*, Cambridge University Press.
- Bessell, S. (2010) "Increasing the proportion of women in the National Parliament: opportunities, barriers and challenges." In: Aspinall E and Mietzner M (eds) *Problems of Democratisation in Indonesia: Elections, Institutions and Society*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, pp. 219-242.
- Bui, K. (2010). "Women in Parliament: A Case of Vietnam." GRIN. <https://www.grin.com/document/207045>
- Choi, N. (2019). "Women's political pathways in Southeast Asia." *International Feminist Journal of Politics* 21(2): 224-248.
- Dahlerup, D. (2018). "Gender equality as a closed case: A survey among the members of the 2015 Danish parliament". *Scandinavian Political Studies*, 41(2): 188-209.
- Duerto-Valero, S. (2021). "ASEAN Gender Outlook." UN Women. https://data.unwomen.org/sites/default/files/documents/Publications/ASEAN/ASEAN%20Gender%20Outlook_final.pdf
- Fee, L. K., & Appudurai, J. (2011). Race, class and politics in Peninsular Malaysia: The general election of 2008. *Asian Studies Review*, 35(1): 63-82.
- Hillman, B. (2017) "Increasing women's parliamentary Representation in Asia and the Pacific: the Indonesian Experience." *Asia & the Pacific Policy Studies* 4(1): 38-49.
- Hillman, B. (2018). "The limits of gender quotas: women's parliamentary representation in Indonesia. *Journal of Contemporary Asia* 48(2): 322-338.
- Inter-Parliamentary Union. (2018). "Sexism, harassment and violence against women in parliaments in Europe." <https://www.ipu.org/resources/publications/issue-briefs/2018-10/sexism-harassment-and-violence-against-women-in-parliaments-in-europe>
- Izharuddin, A. (2019). "The 30% hope: Securing the electoral success of women in Malaysia Baharu." *New Mandala*. <https://www.newmandala.org/wp-content/uploads/2019/11/Alicia-Izharuddin-30-Hope-1.pdf>
- Jalalzai, F. (2004). Women political leaders: Past and present. *Women & Politics*, 26(3-4): 85-108.
- Joshi, D. K., & Timothy, R. (2019). "Long-term impacts of parliamentary gender quotas in a single-party system: Symbolic co-option or delayed integration?" *International Political Science Review*, 40(4): 591-606.
- Labonne, J., Parsa, S., & Querubin, P. (2021). "Political dynasties, term limits and female political representation: Evidence from the Philippines." *Journal of Economic Behavior & Organization*, 182: 212-228.
- Lee, D. S., & Park, S. (2018). "Democratization and women's representation in presidential cabinets: Evidence from East and Southeast Asia." *Asian Journal of Political Science*, 26(2): 161-180.
- Levi, Margaret. 1997. *Consent, Dissent, and Patriotism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lukes, S. (2005). *Power: A Radical View*. Palgrave MacMillan.
- Lührmann, A., Tannenberg, M., & Lindberg, S. I. (2018). "Regimes of the world (RoW): Opening new avenues for the comparative study of political regimes." *Politics and Governance*, 6(1): 60-77.
- Maguire, S. (2018). "Barriers to women entering parliament and local government." Institute for Policy Research Report. University of Bath. UK.
- McCargo, D., & Alexander, S. T. (2019). "Thailand's 2019 elections." *Asia Policy*, 14(4): 89-106.
- Ng, C. (2010). "The hazy new dawn: democracy, women, and politics in Malaysia." *Gender, Technology and Development*, 14(3): 313-338.
- Norris, P., & Lovenduski, J. (1995). *Political recruitment: Gender, race and class in the British Parliament*. Cambridge University Press.

- Nwankwor, Chiedo. 2022. "Priorities for advancing women's equal political leadership in the coming year." The Brookings Institution. <https://www.brookings.edu/blog/africa-in-focus/2022/02/23/priorities-for-advancing-womens-equal-political-leadership-in-the-coming-year/>
- OECD. 2015. "Why quotas work for gender equality." <https://www.oecd.org/gender/quotas-gender-equality.htm>
- Olivier, Bob. (2016). "The Malaysian Islamization phenomenon: The underlying dynamics and their impact on Muslim women." *Islam and Christian-Muslim Relations*, 27(3): 267-282.
- Perludem (2018) Potret Perempuan Kepala Daerah Terpilih di Pilkada 2018. <http://perludem.org/2018/08/01/potret-perempuan-kepala-daerah-terpilih-di-pilkada-2018/>
- Prihatini E.S. (2019a). "Electoral (in)equity." *Inside Indonesia* 135. www.insideindonesia.org/electoral-in-equity
- Prihatini E.S., (2019b). "Islam, parties, and women's political nomination in Indonesia." *Politics & Gender* 16(3): 637-659.
- Purdey, J. (2016). Political families in Southeast Asia. *South East Asia Research*, 24(3): 319-327.
- Querubin, P. (2016). Family and politics: Dynastic persistence in the Philippines. *Quarterly Journal of Political Science*, 11(2): 151-181.
- Rashid, Hidir Reduan Abdul. 2018. "Not mandatory to have 30 percent women representations in politics, says Hannah Yeoh." *New Straits Times*. <https://www.nst.com.my/news/politics/2018/11/434660/not-mandatory-have-30-cent-women-representation-politics-says-hannah>
- Regalado, Francesca. 2021. "Violence against women and girls slips through ASEAN legal cracks." *Nikkei Asia*. <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Society/Violence-against-women-and-girls-slips-through-ASEAN-legal-cracks>
- Sawasdee, Siripan Nogsuan. (2020). 'Electoral integrity and the repercussions of institutional manipulations. The 2019 general election in Thailand.' *Asian Journal of Comparative Politics* 5(1): 52-68.
- Sinpeng, A. (2020). Digital media, political authoritarianism, and Internet controls in Southeast Asia. *Media, Culture & Society*, 42(1): 25-39.
- Shair-Rosenfield, S. (2012). The alternative incumbency effect: Electing women legislators in Indonesia. *Electoral Studies*, 31(3): 576-587.
- Tadros, M. (Ed.). (2014). *Women in Politics: Gender, Power and Development*. Bloomsbury Publishing.
- Thompson, M. R. (2012). Asia's hybrid dynasties. *Asian Affairs*, 43(2): 204-220.
- Tremblay, M. (2007). "Electoral systems and substantive representation of women: A comparison of Australia, Canada and New Zealand." *Commonwealth & Comparative Politics*, 45(3), 278-302.
- UN Women. (2021). Facts and figures: Ending violence against women and girls." <https://asiapacific.unwomen.org/en/focus-areas/end-violence-against-women/evaw-facts-and-figures>
- UN Women. 2021. "ASEAN gender outlook." <https://data.unwomen.org/publications/asean-gender-outlook>.
- UN Women. 2014. "Violence against women in politics." <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2014/6/violence-against-women-in-politics>
- White, S and Aspinall E. (2019). Why does a good woman lose? Barriers to women's political representation in Indonesia. *New Mandala Research Brief*. www.newmandala.org/wp-content/uploads/2019/12/White-Aspinall-Why-Does-a-Good-Woman-Lose.pdf
- World Economic Forum. 2019. "Global gender gap report 2020." https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf

เชิงอรรถ

- 1 Duerto-Valero, S. (2021). “ASEAN Gender Outlook.” UN Women. https://data.unwomen.org/sites/default/files/documents/Publications/ASEAN/ASEAN%20Gender%20Outlook_final.pdf
- 2 ASEAN. (2013). “Projected gender impact of the ASEAN Economic Community.” The ASEAN Secretariat. <https://asean.org/wp-content/uploads/2021/09/Final-Gender-Dimensions-of-the-ASEAN-Economic-Community-updated-on-13.03.pdf>
- 3 เพิ่งอ้าง
- 4 World Economic Forum. 2019. “Global gender gap report 2020.” https://www3.weforum.org/docs/WEF_GGGR_2020.pdf
- 5 Nwankwor, Chiedo. (2022). “Priorities for advancing women’s equal political leadership in the coming year.” The Brookings Institution. <https://www.brookings.edu/articles/priorities-for-advancing-womens-equal-political-leadership-in-the-coming-year/>
- 6 UN Women. (2021). Facts and Figures: Ending Violence against Women and Girls.” <https://asiapacific.unwomen.org/en/focus-areas/end-violence-against-women/evaw-facts-and-figures>
- 7 UN Women. (2021). “ASEAN gender outlook.” <https://data.unwomen.org/publications/asean-gender-outlook>
- 8 Regalado, Francesca. (2021). “Violence against Women and Girls Slips Through ASEAN Legal Cracks.” Nikkei Asia. <https://asia.nikkei.com/Spotlight/Society/Violence-against-women-and-girls-slips-through-ASEAN-legal-cracks>
- 9 UN Women. (2014). “Violence against women in politics.” <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2014/6/violence-against-women-in-politics>
- 10 OECD. 2015. “Why quotas work for gender equality.” <https://www.oecd.org/gender/quotas-gender-equality.htm>
- 11 Rashid, Hidir Reduan Abdul. 2018. “Not mandatory to have 30 percent women representations in politics, says Hannah Yeoh.” New Straits Times. <https://www.nst.com.my/news/politics/2018/11/434660/not-mandatory-have-30-cent-women-representation-politics-says-hannah>
- 12 Izharuddin, Alicia. 2019. “The 30% hope: Securing the electoral success of women in Malaysia Baharu.” New Mandala. <https://www.newmandala.org/wp-content/uploads/2019/11/Alicia-Izharuddin-30-Hope-1.pdf>

Westminster Foundation for Democracy (WFD) เป็นองค์กร
สาธารณะของสหราชอาณาจักรที่อุทิศตนเพื่อสนับสนุนประชาธิปไตยทั่วโลก
WFD ดำเนินงานในระดับสากลร่วมกับรัฐสภา พรรคการเมือง และกลุ่ม
ประชาสังคม และทำงานด้านการเลือกตั้งเพื่อช่วยให้ระบบการเมืองมีความ
เป็นธรรม ครอบคลุม และมีความรับผิดชอบมากขึ้น

 www.wfd.org

 [@WFD_Democracy](https://twitter.com/WFD_Democracy)

 [@WestminsterFoundation](https://www.facebook.com/WestminsterFoundation)

สแกนเพื่อรับข่าวสาร

Westminster Foundation for Democracy is
an executive Non-departmental Public Body
sponsored by the Foreign, Commonwealth
& Development Office.

Foreign, Commonwealth
& Development Office